

ΝΕΟΛΟΓΟΥ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

Τιμάται γρ. άογ. 2.

Τιμάται γρ. άογ. 2.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ, 2 Φεβρουαρίου 1892.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

Πολιτική 'Επιθεώρησις.—'Ηρώνας ὁ Μιμογράφος (κατὰ Θεόδωρον Ράϊναχ).—'Ιστορικὸν καὶ σημασία τῶν λέξεων «'Ελλην, Ρωμαῖος, Γραικός» (κατὰ τὸν μεσαιῶνα). — 'Ελεγείον εἰς Α. Ραγκαβῆν. — Ποικίλα. — 'Εκδρομὴ εἰς Σικελίαν (σημειώσεις ἀνταποκριτῶν). — 'Αγὰ τὴν ἐπὶ τάδε 'Ασίαν (ἐκ Παρισίων εἰς Τραπεζοῦντα). — 'Η Δευτέρα Μήτηρ (διήγημα).

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Τὴν μέριμναν τῶν σπουδαιότερων ἐν Εὐρώπῃ κύκλων ἐπεσπίασαντο κατὰ τὴν ἐβδομάδα ταύτην αἱ ἐν ταῖς πλείσταις τῶν εὐρωπαϊκῶν πρωτευουσῶν καταβυλλόμεναι προσπάθειαι πρὸς τε εἰσαγωγὴν διαφόρων μεταρρυθμίσεων εἰς τὸν στρατόν, ἀναγκαίων θεωρουμένων ἕνεκα τῆς ἀμοιβαίας δυσπιστίας τῶν δυνάμεων καὶ τοῦ φόβου μελλούσης συγκρούσεως, καὶ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐν τοῖς μεθορίοις φρουρῶν. Γαλλία, Γερμανία, Ρωσία, Αὐστρουγγαρία καὶ Ἰταλία ἀνθαμιλλῶνται ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων καὶ πᾶν καταβάλλουσι σθένος ὅπως μὴ εὐρεθῶσιν ἀνέτοιμοι κατὰ τὴν κρίσιμον ὥραν καὶ ὅπως ἀναπληρῶσιν πᾶσαν ἔλλειψιν ἐν τῷ διοργανισμῷ τοῦ στρατοῦ, ἐν τῷ ἐξοπλισμῷ αὐτοῦ, ἐν τοῖς ἐπιτηδείοις. Καὶ ἡ μὲν μεγάλη ἐν Εὐρώπῃ δημοκρατία, ἀρκοῦντως μεριμνήσασα περὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν κατὰ θάλασσαν δυνάμεων, τῆς διεξαγομῆς ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν ὑπουργοῦ κ. Βαρβεῦ, οὗ τὸ ὄνομα μεγάλην ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ναυτικὴν, περὶ πλείστον νῦν ποιεῖται, μεθ' ὅλας τὰς εἰρηνικὰς προθέσεις αὐτῆς, τὴν μεταρρυθμίσιν τῶν κατὰ ἕξερὰν δυνάμεων καὶ τὴν ὀχύρωσιν τῶν δυτικῶν αὐτῆς μεθοριῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κανόνων τῆς νεωτέρας πολεμικῆς τέχνης καὶ τῆς νεωτέρας μηχανικῆς, ἥτις ἀπὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ ἰδία πολέμου μεγάλας ἐποίησατο προόδους διὰ τοῦ μεγίστου τῶν μηχανικῶν τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος Τοτλέβεν, τοῦ γενναίου τούτου προμάχου τῆς Σεβαστουπόλεως καὶ τοῦ πορθητοῦ ἐπικαίρων θέσεων κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους τῆς μεγάλης τοῦ Βορρᾶ δυνά-

μεως. Οὐδεὶς ἐν Εὐρώπῃ συντετὸς καὶ ἀμερόληπτος δύναται νὰ ψέξῃ τὴν Γαλλίαν ἐπὶ φιλοπολέμοις τάσεσιν, ἐπὶ κατακτητικοῖς σχεδίοις παρὰ τὴν παράτασιν τοῦ διὰ τῆς φραγκφουρτείου συνθήκης θεσπισθέντος καθεστῶτος, τοῦ δεινῶς πάντοτε τὴν καρδίαν θίγοντος παντὸς φιλοπάτριδος Γάλλου, βλέποντος τὰς ἀδελφὰς ἐπαρχίας ὑπὸ τὸν γερμανικὸν ζυγόν· ἀλλ' αἱ ἐν Γερμανίᾳ διεξαγόμεναι πολεμικαὶ παρασκευαί, αἱ ἐν Ἀλσατίᾳ καὶ Λοθαρηγγίᾳ γινόμεναι στρατιωτικαὶ μεταθέσεις καὶ συγκεντρώσεις τῶν σπουδαιότερων σωμάτων τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ, αἱ σχεδιαζόμεναι νεαὶ δαπάναι διὰ τε τὸν στρατόν καὶ τὸ ναυτικὸν δικαίως ἀνησυχοῦσι τοὺς ἐν Παρισίοις καὶ πιέζουσιν ὅπως μηδενὸς παραμελήσωσιν ἐν τῇ παρακολουθίᾳ τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἐπιτελουμένων στρατιωτικῶν προόδων, μηδὲ παρίδωσι τὰ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς τοῦ κράτους ἀμύνης ἐπιβαλλόμενα σοβαρὰ καθήκοντα. Τοῦτο κάλλιστα καθορῶν ὁ πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργὸς συνάμα τῶν στρατιωτικῶν τῆς Γαλλίας ἔγνω νὰ μὴ ὑπολειφθῇ ἡ πατρὶς αὐτοῦ τῆς γείτονος χώρας τὴν τε στρατιωτικὴν ἀνοργάνωσιν καὶ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν παραμεθοριῶν φρουρῶν. Ὁ κ. Φρεσινὲ ἐπωφελούμενος τὰς ἐν τῇ μηχανικῇ σπουδᾷ αὐτοῦ, ἃς πρῶτον ἐφήρμοσε κατὰ τὰ δεινοπαθήματα τοῦ 1870, ὅτε τῆς πατρίδος αὐτοῦ σφαιραζούσης ὑπὸ τὸ πέλμα τῶν γερμανῶν οὐσάρων διωργάνου μετὰ τοῦ μεγάλου φιλοπάτριδος, τοῦ ἀοιδίμου Γαμβέτα, τὰ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ ἐπειρᾶτο διὰ τῆς ἐρρωμένης ἀντιστάσεως ἐν ταῖς ἐπαρχίαις νὰ ὑποβοηθῆσῃ τὸ ἔργον τοῦ ἀειμνήστου Θιέρσου, περιερχομένου τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐλάς καὶ ζιτούντος τὴν μεσολάβησιν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς τλήμονος χώρας, πέρυσιν μὲν, ἀρχομένου τοῦ μαΐου, ἐπεσκέπτετο τὰ Βόσγια καὶ ἐπετήρει τὰ ἐκεῖ ὀχυρώματα, δι' ὧν δύνατὶ ἔσται ἡ ἀποσόβησις τοῦ κινδύνου εἰσελάσεως, καίπερ ἐκλιπόντων ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου τούτου τοῦ Εὐγενοῦς Φρειδερίκου καὶ τοῦ Φρειδερίκου Καρόλου, νῦν δὲ δραττόμενος τῆς εὐκαιρίας τῶν κοινοβουλευτικῶν διακοπῶν, ἐπισκέπτεται τὰ κατὰ μῆκος τῶν νοτιοανατολικῶν μεθοριῶν ὀχυρώματα καὶ ἰδία τὰ περὶ τὴν Νίκαιαν τὰ ἀποσβοῦντα τὴν ἐξ Ἰταλίας ἐπιδρομὴν. Ἡ τοῦ κ. Φρεσινὲ τοιαύτη ἐπιμεμελημένη ἐργασία, ἀπαξ ἔτι τεκμηριοῦσα τὸ λυσίτελές τῆς ἐν τῷ ὑπουργεῖῳ τῶν στρατιωτικῶν διαμονῆς αὐτοῦ, καίπερ πολιτικοῦ, ὑποδεικνύει ὅτι οἱ ἐν Παρισίοις ἥκιστα καθυστεροῦσι τῶν ὁμῶρων κρατῶν καὶ πασῶν ἐν γένει τῶν μεγάλων ἐν Εὐρώπῃ δυνάμεων ἐν τῷ ἔργῳ τῆς στρατιωτικῆς συντά-

ξεως τῆς χώρας καὶ ἐν τῇ ἀποκρούσει τοῦ κινδύνου ἐπιδρομῆς ἐκ τε Γερμανίας καὶ ἐξ Ἰταλίας.

Ἡ δὲ Γερμανία, βλέπουσα Γαλλίαν καὶ Ρωσίαν περὶ τοῦ στρατοῦ μεριμνῶσας, ἔγνω νὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως μὴ καθυστερήσῃ τῶν δύο τούτων δυνάμεων, αἰτίνες, συνησπισμένοι καὶ συννηωμένοι, δύνανται ν' ἀντιμετωπίσωσι πάντα ἐν Εὐρώπῃ στρατὸν καὶ νὰ διεξαγάγῃσι νικηφόρως τὸ τοῦ Ἄρεως ἔργον. Τοὺς ἐν Βερολίῳ οὐκ ἔα καθεύδειν τὸ φόβητρον τῶν ἐν Ρωσίᾳ καὶ Γαλλίᾳ μεταρρυθμίσεων, δι' ὧν αὕτη μὲν ἀνωργάνωσε τὸ πυροβολικὸν αὐτῆς καὶ κατέστησεν ἄξιον τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ, ἐκείνη δὲ καταρτίζει μετὰ διετίαν ἐτοιμοπόλεμον στρατὸν 4,000,000 καὶ ἐπέκεινα, δυνάμενον μάλιστα, καὶ διὰ τῶν ἐπιταχυνομένων μέσων τῆς συγκοινωνίας, νὰ συγκεντρωθῇ ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος εἰς τὸ ἀπειλούμενον σημεῖον καὶ νὰ μὴ ὑποστῇ τὰ ἀτυχήματα, ὅσα κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους τῆς Ρωσίας παθὼν ἠναγκάζετο νὰ ὑποχωρῇ καὶ νὰ ἐπιζητῇ τὴν ἐπικουρίαν μικροτέρων στρατῶν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ σύντομος μέριμνα τῶν περὶ τὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμον ὅπως μνησθῶσι τοὺς ἐν Πετρούπολει καὶ Παρισίοις καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς γυμνασίοις καὶ μὴ εὐρεθῶσιν, ἔλλειψαι ἀποχωρῶντος στρατοῦ, ἀπέναντι ἰσχυρῶν πολεμίων, ἐχόντων τοῦ μὲν τὴν ἀνάμνησιν τοῦ βερολινείου συνεδρίου, ὅπου μετὰ τληκαύτας θυσίας ἐκάθητο ἐν τοῖς ἐδωλίοις τοῦ ἐναγομένου, τοῦ δὲ τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐν Οὐτεσφαλία συνθήκης, ἣν ἀνέτρεψεν ἡ ἐν Φραγκφούρτῃ διὰ τῶν σφαλμάτων τῆς δευτέρας αὐτοκρατορίας. Καὶ πρῶτον οἱ ἐν Βερολίῳ διανοοῦνται νὰ εἰσαγάγῃσι διαφόρους μεταρρυθμίσεις εἰς τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς καὶ νὰ πολλαπλασιάσωσι τὸ πυροβολικόν, ὅπερ εὐρηται πολλῶ ὑποδεέστερον τοῦ γαλλικοῦ ἰδία· εἶτα συσκέπτονται νὰ ἐνισχύσωσι τὰ κατὰ μήκος τῶν παραλίων ὄχυράματα καὶ νὰ πολλαπλασιάσωσι τὰ πολεμικὰ αὐτῶν σκάφη, δι' ἃ καὶ σπουδαῖα αἰτηθήσονται ποσά. Ἀμφοτέρων οἱ περὶ τὸν γερμανὸν μονάρχην θὰ τύχῃσι μὲν ἀλλὰ μετὰ μακρᾶς δυσχερείας ἕνεκα τῆς αὐξούσης μῆνιος τῶν ἐθνοφιλελευθέρων, σκοπούντων ν' ἀντεκδικηθῶσι τὸ περὶ σχολῶν νομοσχέδιον διὰ τῆς σφοδρᾶς ἀντιπολιτεύσεως ἐν τῷ ζητήματι τῶν πιστώσεων τούτων. Τῇ ἀληθείᾳ τὸ νομοσχέδιον τοῦ κ. Ζέδλιτς τοσοῦτον προὐκάλεσε καὶ προκαλεῖ πάταγον, ὥστε σπουδαιότατοι ἄνδρες, καθηγηταί, ἐπιστήμονες καὶ λοιποὶ ἦσαν τὴν φωνὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθέρως ἀγωγῆς καὶ κατέκριναν τὰς διακελεύσεις τοῦ νομοσχεδίου, τὰς ἐκπληρούσας πολλὰς εὐχὰς τῶν καθολικῶν ἐπ' ἐλπίδι ὑποστηρίξεως τούτων ἐν πᾶσι τοῖς ζητήμασιν, ἐν οἷς ἡ κυβέρνησις εὐρεθήσεται μειονοψηφούσα· ἰδία τὸ θρησκευτικὸν μέρος τοῦ νομοσχεδίου ἐξῆψε τὴν μῆνιν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἐθνοφιλελευθέρων καὶ μετὰ μεγάλης ὄντως τέχνης ὅ τε καθηγητῆς Δέλβρουχ καὶ ὁ Δάχν ἐπειράθησαν νὰ τεκμηριώσωσιν ὅτι καὶ ἄνευ τῆς θρησκείας δυνατὴ εἶναι ἡ τῆς νεολαίας μόρφωσις ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν. Ὁ τελευταῖος μάλιστα, προβαίνων ἐπὶ τὸ φιλελευθέρωτον, διετάθη ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀπεσκίρτησαν τῆς τοῦ λαοῦ θρησκείας ἀλλ' ἠκιστα ἔπανσαν ὄντες καὶ μέγιστοι ἠθικολόγοι, κατὰ βάθος ἠθικοί, καὶ ὅτι ἡ τῆς Γερμανίας ἠθικὴ δὲν εἶναι ἀπόρροια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἢ τῶν δογμάτων τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Καλδίνου, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπόρροια τῶν νεωτέρων αὐτῆς φιλοσόφων τοῦ Καντίου, τοῦ Σίλλερ καὶ λοιπῶν. Πρὸ τῆς τοιαύτης σφοδρᾶς πράγματι καταστροφῆς ἐναντίον τοῦ νομοσχεδίου τοῦ κ. Ζέδλιτς οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία

ὅτι ἡ κυβέρνησις εἰς πολλὰς θὰ προσκρούσῃ δυσχερείας καὶ ἐν πᾶσι τοῖς λοιποῖς ζητήμασιν, ἐν οἷς ἀπαιτεῖται ἡ τῆς ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας ψῆφος καὶ ὅτι θὰ προσπαθῆσῃ νὰ ἐξεύρῃ διέξοδον ἀπὸ τῆς δυσχεροῦς αὐτῆς θέσεως διὰ τοῦ ἐπιχειρήματος τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης, τῆς παρασταθησομένης ὡς λίαν ἐν πολλοῖς χλωαινούσης καὶ ὡς ἐχούσης χρεῖαν μεγάλων θυσιῶν καὶ παρ' αὐτῶν ἔτι τῶν ἐχόντων ἀμυδρὰν τῆς φιλοπατρίας ἰδέαν.

Ὡσαύτως καὶ ἐν Ρωσίᾳ μεγάλη παρατηρεῖται τάσις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν δυτικῶν μεθοριῶν καὶ ἰδία τῶν παρὰ τὴν Πρωσίαν ὄχυρῶν πόλεων, ὅπου οὐ μόνον τὸ ἱππικὸν αὐξάνεται, ἀλλὰ καὶ αἱ στρατιωτικαὶ ἀποθῆκαι πληροῦνται παντὸς ἐπιτηδείου. Ἡ περὶ τὴν ὄχυρωσιν τῶν μερῶν τούτων σπουδὴ, πρὸς ἣν δὲν εἶναι ἄσχετος καὶ ἡ προαγγελλομένη μετάβασις τοῦ γερμανοῦ μονάρχου εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς δυτικῆς Πρωσίας, ἡ ἀποσκοπούσα βεβαίως εἰς τὸ ὑπεκκαῦσαι τὸν ζῆλον καὶ τὴν φιλοπατριάν τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ἐν ταῖς ὁμοῖς ρωσικαῖς πόλεσι προπαρασκευαῖς, τοσοῦτω μᾶλλον δικαιολογεῖται, ὅσο ἀπεδείχθη ἐκ τῆς πείρας τῶν νεωτέρων πολέμων ὅτι ἀπαιτεῖται ἰσχυρὰ βᾶσις ἐνεργείας πρὸς ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τῶν πολεμικῶν ἐργασιῶν· ταῦτοχρόνως ἐκ τῆς ἀναπτυσσομένης δραστηριότητος ἐν ταῖς μεθορίαις ἐπαρχίαις τῆς Ρωσίας τεκμηριοῦται ὅτι παρὰ τὰς ἐκατέρωθεν καταβαλλομένας προσπάθειαις πρὸς πρόληψιν τοῦ πολέμου, μοιραῖος σχεδὸν οὗτος φαίνεται μετὰ τῶν Τεύτονος καὶ τοῦ Σλαύου συνεπείᾳ τῆς ἐκείνου πρὸς τοῦτον ἀγνώμονος καὶ προκλητικῆς πολιτείας, τῆς ἐνυπαρχούσης ἐν τῇ συσφίξει τῶν κατὰ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Γαλλίας συμμαχικῶν δεσμῶν· ἐὰν ἤδη συγκριθῇ ἡ ἐν Ρωσίᾳ σπουδὴ πρὸς τὴν ἐν Γαλλίᾳ, οὐδεμία σχεδὸν ὑπολείπεται ἀμφιβολία ὅτι ἐσφαλμένοι ἐλέγχονται αἱ γνώμαι τοῦ ρώσου συγγραφέως, ὅστις ἐν σπουδαίῳ μινιαίῳ περιοδικῷ πειράται νὰ ὑποβιβάσῃ τὸ κύρος καὶ τὴν δύναμιν τῆς γαλλορωσικῆς συμπνοίας καὶ νὰ χαρακτηρίσῃ αὐτὴν ὡς ἀπορέουσαν οὐχὶ ἐκ λόγων ὑψίστης πολιτικῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ ἰδιοτελῶν συμφερόντων, καθ' ἃ ἡ μὲν Ρωσία ἐπιδιώκει τὴν μετὰ τῆς μεγάλης ἐν Εὐρώπῃ Δημοκρατίας σύμπραξιν ἐπὶ χρηματικοῖς σκοποῖς, αὕτη δὲ ὁρμᾶται ἐκ τῆς ἰδέας τοῦ ἐκμεταλλεῖσθαι τὴν ρωσικὴν ἐπικουρίαν πρὸς ἀνάκτησιν τῶν ἀποσπασθεισῶν ἐπαρχιῶν.

Τὰς παρασκευὰς δὲ τῶν περὶ αὐτῶν κρατῶν βλέπουσα καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου Ἰωσήφ, ἔγνω μνδαμῶς νὰ καθυστερήσῃ τούτων καὶ ἐν τῇ περὶ τοῦ στρατοῦ μερίμνῃ ἀγωνίζεται νὰ εὕρῃ ὅποιον τὸ καταλληλότερον πρόσωπον, ὅπερ δύναται ν' ἀναλάβῃ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν ἐν πολέμῳ, ὃν τρόπον ἔχει ταύτην ἐν Ρωσίᾳ ὁ γενικὸς διοικητῆς τῆς Βαρσοβίας στρατηγὸς Γοῦρκος, ὁ τοσοῦτον ἐκπτοῶν τοὺς ἐν Βιέννῃ καὶ Πέστη καὶ ποιῶν αὐτοὺς τρέμειν, ὥστε ἀενάως οὗτοι βλέπουσι τὸν περιώνυμον τοῦτον στρατηγόν, τὸν ὄντως ἐφάμιλλον τοῦ Διέβιτς Ζαβαλκάνσκη, ὅτε μὲν μετατιθέμενον εἰς ἕτερον θέσιν, ὅτε δὲ προσκαλούμενον εἰς Πετρούπολιν καὶ ὅτε πάλιν παραιτούμενον. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ Ἰταλία ἀγωνίζεται ἕνεκα τῶν ἐν Γαλλίᾳ διεξαγομένων πολεμικῶν προπαρασκευῶν καὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ ὄχυρῶν νὰ ἐνισχύσῃ τὰ βορειοδυτικὰ μεθόρια αὐτῆς καὶ νὰ πράξῃ ὅ,τι πράττει ἐν Σικελίᾳ πρὸς περιφρούρησιν τῆς νήσου ἀπὸ τῶν ἐκ ταῖς ἀφρικανικαῖς ἀκταῖς ἀνεγειρομένων ἐπάλλξεων ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν γάλλου ἀξιωματικοῦ ἐν γαλλικαῖς κτίσεσιν. Ταῦτοχρόνως ὅμως καὶ τὸ τῆς ἀμοιβαιότητος καθῆκον ἐπιβάλλει τὴν ἐξ ἴσου πρὸς

τὰς συμμάχους δυνάμεις μέριμναν ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τῆς χερσονήσου, ἄς ἥκιστα εὐνοϊκῶς ἔκριναν οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ τοῦ γερμανικοῦ ἐπιτελείου, οἱ συνοδεύσαντες τὸν αὐτοκράτορα Γουλιέλμον κατὰ τὴν πρὸς τὸν σύμμαχον αὐτοῦ, τὸν βασιλέα Οὐμβέρτον, ἐπίσκεψιν.

Τοιοῦτον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὸ τὴν κοινὴν ἐν Εὐρώπῃ γνώμην ἐπασχολοῦν ζήτημα κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, καθ' ἣν τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα ἀντικατέστησαν εὐρέως τὰ πρὸς τὴν γενικὴν πολιτικὴν σχετιζόμενα. Τῇ ἀληθείᾳ, αἱ ἐν τοῖς διαφόροις κράτεσιν ἐσωτερικαὶ περιπλοκαὶ προσέλαβον μεγάλην σπουδαιότητα, ἐν ἄλλοις μὲν ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῶν οἰκονομικῶν πραγμάτων, ἐν ἄλλοις δὲ ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῶν φιλετικῶν ὀργανισμῶν καὶ τῶν ἐθνικῶν ἀναμνήσεων. Ἐν Ἀγγλίᾳ π. χ., ὅπου τῇ παρελθούσῃ τρίτῃ ἐκπρόχθη καὶ ἡ ἐναρξὶς τῶν ἐργασιῶν τοῦ κοινοβουλίου, τὸ ἐργατικὸν ζήτημα προσλαμβάνει βαθμυδὸν σοβαρωτέρας διαστάσεις καὶ οἱ τῆς κυβερνήσεως ἀντίπαλοι διανοοῦνται νὰ δημοσιεύσωσιν ἐπὶ ταῖς γενικαῖς ἐκλογαῖς προκηρύξεις, ἐδραζομένης κυρίως ἐπὶ τοῦ ἰσλανδικοῦ ζητήματος καὶ ἐπὶ τοῦ ἐργατικοῦ. Τοῦτο προβλέπων καὶ ὁ μαρκήσιος Σαλισβουρῆς ἐμερίμνησε νὰ παρεντεθῆ εἰς τὸν ἐναρκτήριον βασιλικὸν λόγον καὶ περικοπὴ περὶ τῶν ἐργατῶν, ἐξασφαλιζομένων κατὰ τῶν ἐπερχομένων κατὰ τὴν ἐργασίαν δυστυχημάτων· ἀμφίβολον ὅμως ὅτι θὰ τύχη ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ τῆς αὐτῆς πλειονοψηφίας καὶ ἐν τῇ κάτω βουλῇ, ἥς καὶ ἐν τῇ τῶν λόρδων κατὰ τὴν ἐπιψήφισιν τῆς εἰς τὸν βασιλικὸν λόγον ἀπαντήσεως. Ὡσαύτως καὶ ἐν Ἰταλίᾳ τὸ ἐργατικὸν ζήτημα, λίαν ἀνησυχεῖ τοῖς περὶ τὸν μαρκήσιον Ρουδίνην, βλέποντα ἐνθεν μὲν ἐκλιπόντα ἓνα τῶν σπουδαιότερων σκαπανέων τῆς γερμανοϊταλικῆς συμμαχίας, τὸν κόμητα Δελωναί, πρεσβευτὴν ἐν Βερολίνῳ καὶ γνωστὸν τοῖς Ἕλλησιν ἐκ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, ὡς ἀντιπροσώπου τοῦ βασιλείου, εἰς τὴν ἐν τῇ γερμανικῇ πρωτεύουσῃ συνελθοῦσαν συνδιάσκεψιν κατὰ ἰούνιον τοῦ 1880 διὰ τὰ ἑλληνοτουρκικὰ μεθόρια, ἐνθεν δὲ ἐπιτεινόμενον τὸ κατὰ τῆς τριπλῆς συμμαχίας ρεῦμα καὶ τέλος δεινυμένην τὴν κατάστασιν τῶν ἐργατῶν, ὧν ἐξ χιλιάδων καὶ πλέον ἀπειλοῦσι ταραχὰς καὶ διοργανοῦσι διαδηλώσεις, ἀν μὴ ἔγκαιρος ληφθῆ περὶ αὐτῶν μέριμνα. Ἐν Γαλλίᾳ τὸ οἰκονομικὸν ὡσαύτως ζήτημα κρατεῖ ἀνησυχούς τοὺς περὶ τὸν κ. Καρνῶ, οὐχὶ ὅμως τόσον ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῶν ἐργατῶν ὅσον ὑπὸ τὴν τῶν ἐμπόρων, βλέπόντων ἑαυτοὺς εἰς δεινὴν περιελασθέντων θέσιν συνεπείᾳ τοῦ προστατευτικοῦ συστήματος, τοῦ τοσοῦτον ἀνησυχούντος τοὺς γάλλους ὑπουργούς, ὥστε σκέψῃς γίνεται περὶ ἐνάρξεως διαπραγματεύσεων ἐμπορικῶν μετὰ τῆς Ἑλβετίας, ἀποκλινοῦσης νῦν καὶ πάλιν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας ἕνεκα τῶν ὑπερβολικῶν ἀξιώσεων τῆς Ἰταλίας ἐν ταῖς πρὸς τὴν Ὁμοσπονδίαν διαπραγματεύσεσι, καὶ μετὰ τῆς Ἰσπανίας, ἥτις οὐ μόνον ἀπεκίρρυξε πᾶσαν τάσιν πρὸς προσχώρησιν εἰς τὸν ἐμπορικὸν σύνδεσμον τῶν κρατῶν τῆς μέσης Εὐρώπης, ἀλλὰ καὶ ἐπιμόνως σχεδὸν αἰτεῖ τὴν ἀνασύνδεσιν τῶν μετὰ τῆς γείτονος Δημοκρατίας τελωνειακῶν σχέσεων. Ἐν Αὐστρίᾳ ὁ φιλετικὸς ὀργανισμὸς τοσαύτας προσλαμβάνει διαστάσεις, ὥστε οἱ ἐν Γαλικίᾳ Ρουθῆνοι, παραδειγματιζόμενοι ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Γερμανοὺς πάλης τῶν Βονιῶν, τὸ διαζύγιον ἐκίρρυξαν κατὰ τῶν Πολωνῶν καὶ ζητοῦσι νῦν παραχωρήσεις, περιελασθέντες εἰς δυσχερῆ θέσιν τὸν κόμητα Τάαφε, ἀγνοοῦντα τίνι τῶν δύο στοιχείων νὰ εὐαρεστήσῃ. Ὡσαύτως καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν, ἐξ ὧν ἀπέρρευ-

σεν ἡ νέα οὐγγρική ἀντιπροσωπεία, ἡ ἀρξαμένη τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς τῷ προσεχεῖ σαββάτῳ, ἀνησυχεῖ τὸν πρωθυπουργὸν τοῦ βασιλείου τοῦ ἀγίου Στεφάνου, ἔχοντα τὴν πλειονοψηφίαν ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ πάλιν, ἀλλὰ καὶ μέλλοντα νὰ προσκρούσῃ κατ' οὐ μικρῶν δυσχερειῶν ἕνεκα τῶν ἀποχωρήσεων τοῦ φιλελευθέρου κόμματος.

Ἐκ τῶν τοῦ Αἵμου κρατῶν ἡ Σερβία εὔρηται καὶ πάλιν ἐν ταῖς παραμοναῖς ὑπουργικῆς κρίσεως ἕνεκα τοῦ ἐν τῇ Σκουπτσίην ἀνακινηθέντος ζητήματος τῆς βασιλομῆτορος, ἡ Ρουμανία διατελεῖ ἐν πλήρει ἐκλογικῇ πάλῃ, ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς χθὲς καὶ ληγουσῆ ἐντὸς πέντε ἡμερῶν δι' ἀμφοτέρας τὰς βουλὰς, ἡ δ' Ἑλλάς εὔρηται ἐν δεινῇ οἰκονομικῇ καταστάσει, τῶν ἐπιτετραμμένων τὰ τῆς διακυβερνήσεως τοῦ βασιλείου μεριμνώντων μᾶλλον περὶ τοῦ ζητήματος τῆς εἰς δίκην παραπομπῆς τοῦ κ. Τρικούπη ἢ περὶ τῶν ληπτέων μέτρων πρὸς πρόληψιν μείζονος ὑποτιμῆσεως τοῦ χαρτονομίσματος.

ἩΡΩΝΔΑΣ Ο ΜΙΜΟΓΡΑΦΟΣ.

ΚΑΤΑ ΘΕΟΔΩΡΟΝ ΡΑ-Ι-ΝΑΧ.

Ἐν προηγουμένῳ φύλλῳ τῆς τοῦ **Νεολόγου ἑβδομαδιαίας ἐπιθεωρήσεως** ἐποιησάμεθα διὰ βραχέων μυθίαν τοῦ ἑλλνος ποιητοῦ Ἡρώδα ἢ Ἡρώδα, οὗ, τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ σχεδὸν μόνον τινος γνωστοῦ ὄντος, ἀνεκαλύφθησαν ἄρτι τι ποιήματα. Ὁ διαπρεπὴς ἑλληνοστῆς Θεόδωρος Ραϊνάχ ἐν τῇ τῶν Παρισίων **Ἐπιθεωρήσει τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν** δημοσιεῖται πλήρη περὶ τοῦ ποιητοῦ μελέτην, ἔχουσαν ὁδε :

Γνωστὸν ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα τῶν **μῦμων** διέκρινον μικρὰς τινὰς διαλογικὰς συνθέσεις, στεγνομένης δραματικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀναπαριστώσας δὲ σκηνὰς τοῦ πραγματικοῦ βίου, ἰδίᾳ δὲ τοῦ ἰδιωτικοῦ. Ὁ τοῦ εἶδους τούτου εὐρέτης, ὁ πιθανῶς καὶ εἰς τὴν πρώτην τελειότητα προαγαγὸν αὐτό, ἦν ὁ Συρακοῦσιος Σόφρων, σύγχρονος τῷ Εὐριπίδῃ. Ἐγραψεν εἰς ἔρρυθμον πεζὸν λόγον, ὡς καὶ ὁ υἱὸς καὶ μαθητὴς αὐτοῦ Ξεναρχος· ἀλλ' ἐν ἀρχῇ τῆς ἀλεξανδρειανῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ μῦμος ἀνεκτίθητο τὴν προτέραν ὑπόληψιν, ὁ Θεόκριτος συνετίθει ἐν ἑξαμέτροις στίχοις τὸ Β' καὶ ΙΕ' εἰδύλλιον αὐτοῦ· ἡ **Φαρμακεύτρια** καὶ αἱ **Συρακοῦσιναι**, ἀμφοτέρω κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Σόφρωνος, εἶναι ὄντως ἀληθεῖς μῦμοι, τὰ μόνω μέχρι τοῦδε γνωστὰ ἡμῖν δείγματα τοῦ εἶδους τούτου.

Ὁ ἑξάμετρος ἀρμύζει κάλλιον τῇ διηγήσει καὶ τῇ περιγραφῇ ἢ ὁ οἰκιακὸς διάλογος· κατὰ τὴν ὀρθοτάτην παρατήρησιν τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ γλῶσσα τῆς συνδιαλέξεως ἐμφανίζει πράγματι πλείονα ἰαμβικῶν στίχων ἀποσπάσματα ἢ ῥάκη ἑξαμέτρων. Ποιητὴς τις λοιπὸν, οὐ μὲχρι τοῦδε — καὶ νῦν ἐτι! — μόνον τὸ ὄνομα εἶναι γνωστὸν, Ἡρώδας μὲν κατὰ τινὰς, Ἡρώδας δὲ κατ' ἄλλους, καλῶς ἐνεπνεύσθη, ὅτε ἐφαντάσθη νὰ ἐφαρμόσῃ ἐπὶ τοῦ μῦμου οὐχὶ τὸν τρίμετρον τῆς κωμῆδος ἰαμβικόν, ἀλλὰ τρίμετρον τοῦ αὐτοῦ γένους, τὸν **ὀκάξοντα** τρίμετρον, ἐπινοηθέντα ὑπὸ τοῦ σατυρικοῦ ποιητοῦ Ἰπλώνακτος. Ὁ στίχος οὗτος, παραποιηθεὶς τοσοῦτον ὅσον καὶ ὁ εὐρέτης αὐτοῦ, ἀπόλεσε προϊόντος τοῦ χρόνου τὸν πικρὸν ἐκείνου καὶ σκωπτικὸν χαρακτῆρα, ὃς διέκρινεν αὐτὸν ἐν ἀρχῇ. Κατὰ τὴν ἀλεξανδρειανὴν καὶ ρωμαϊκὴν ἐποχὴν ἀπέβη ὁ τετριμμένος τύπος τῶν πλείστων στιχουργικῶν παιδιῶν, περὶ ἃς ἠσχρολοοῦντο οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ποιηταὶ ἢ ἄπλοὶ τῆς ποιήσεως ἑρασταί· γνωστὸν ὅτι οἱ μῦμοι τοῦ Βαθρόου καὶ πρὸ αὐτοῦ οἱ τοῦ Καλλιμάχου ἦσαν γεγραμμένοι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ, ὅτι δὲ τοῦτο ἐγένετο ὁ πρόγονος τοῦ δωδεκασυλλαδίου πολιτικοῦ στίχου τῶν Βυζαντινῶν.

Ὁ Ἡρόδωτος δὲν ἦτο συγγραφεὺς ἀνευ ἀξίας. Ἡ φήμη αὐτοῦ διαπιστοῦται οὐ μόνον ὑπὸ τῶν συγγραφέων τῶν ἀνθολογιῶν, τοῦ Ἀθηναίου καὶ τοῦ Στοβαίου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἐπιστολῆς Πλινίου τοῦ Νεωτέρου, ὃς δὲν εὔρειν ὠραιότερον ἐγκώμιον τῶν ἱαμβικῶν ποιῶσεων τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἀντωνίνου ἢ παραβάλλων αὐτὸν πρὸς τὰς τοῦ Καλλιμάχου καὶ τοῦ Ἡρόδα: Callimachum me vel Heroden vel si quid his melius tenere credebam (Plin. Ep. IV, 3). Ἡ νεωτέρα κριτικὴ ἐστέρειτο τῶν μέσων ἐξελέγγεως τῆς κρίσεως ταύτης, διότι ἐκ τῶν ἱμιάμβων τοῦ Ἡρόδα ἐννέα ἐσώζοντο μόνον βραχέα ἀποσπάσματα, ὧν τὸ μακρότατον δὲν ὑπερέβαινε τοὺς τέσσαρας στίχους. (Προσθετέον τοῖς ἐννέα τούτοις ἀποσπάσμασι ἱμιάμβων καὶ δέκατον, γεγραμμένον ἐν **ἱμιάμβοις** ἢ διμέτροις ἀνακρεοντικοῖς στίχοις. Τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα συνελλέγησαν ὑπὸ τοῦ Μάινεκε ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ Βαβρίου τοῦ Λάχμαν [σ. 148—152] καὶ ὑπὸ τοῦ Μπέργκ [Poetae Lyrici, II, 509—512. Anthologia Lyrica, σ. 213 κ. ἐ.]). Ἡ τῶν σχολιαστῶν φαντασία ἀνεπτύσσετο ἐλευθέρως ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν τούτων ἐγγράφων, αἰ ποικιλώταται δὲ ὑποθέσεις ἐκυκλοφόρουν περὶ τῆς ἐποχῆς, τῆς πατρίδος, τῆς διαλέκτου καὶ τῆς ἀξίας τοῦ συγγραφέως. Οἱ μὲν, φανταζόμενοι ὅτι ἀνευρίσκουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Ἰππώνακτος, ἠθέλον τὸν Ἡρόδωτον σύγχρονον τῷ ἀρχαίῳ τούτῳ ποιητῇ, **ληθμονοῦντες** ὅτι ὁ μῦθος ἐπενοήθη ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη βραδύτερον. οἱ δὲ ἐπαύτιζον τὸν ἱμογράφον πρὸς τὸν Σαρακοῦσιον Ἡρόδωτον, ὀνομαζόμενον ἐνιαχοῦ τοῦ Ξενοφώντος (Ἐλλην. Γ', 4, 1), ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Ξενοφώντος ἐκαλεῖτο Γρύλλος καὶ ὅτι τὸ ὄνομα Γρύλλος ἀνεγνώσκειτο ἐν τινι τῶν ἀποσπασμάτων. Οἱ πλείστοι τῶν σοφῶν μετὰ πλείονος πιθανότητος ὑπεδίβαζον τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἡρόδα μέχρι τῆς ἀλεξανδρειακῆς περιόδου, βλέποντες παρ' αὐτῷ σύγχρονόν τινα ἢ μαθητὴν τοῦ Θεοκρίτου καὶ τοῦ Καλλιμάχου. Γενικῶς ὁμοφώνουν ὅτι διὰ τοὺς ἐν τοῖς ἀποσπάσμασιν αὐτοῦ ἀπαντώντας τινὰς δωρισμοὺς ἔδει ἡ πατρίς αὐτοῦ νὰ ταχθῆ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλλάδι, ἰδίᾳ δὲ ἐν Τάραντι. Δι' ὅμοιον λόγον ἀπεδίδοτο αὐτῷ δεδουλευμένη ἐφεσις πρὸς τὰς φιλοσοφικὰς σκέψεις ἢ τὰ **γνωμικά**. Ἐν τοῖσι τοῖς ὁ μᾶλλον πρόσφατος ἱστοριογράφος τῆς ἀλεξανδρειακῆς φιλολογίας, ὁ κ. Σούζεμιχλ (Sussehl, Geschichte der griechischen Literatur in der Alexandrinerzeit [Leipzig, Teubner, 1891], I, σ. 230) ἐκφράζεται περὶ πάντων τούτων τῶν σημείων μετ' ἄκρας μόνον ἐπιφυλάξεως, καθ' ὅλοκληρίαν δικαιολογουμένης ὑπὸ τῆς ἐνδείας τῶν ἐγγράφων. Ἀπρὸδοκίτος ἀνακάλυψε ἐπιτρέπει ἡμῖν ἡμέρον ν' ἀντικαταστήσωμεν πάσας τὰς ὑποθέσεις ταύτας καὶ πάντα τὰ ἑρωτηματικὰ ταῦτα σημεῖα διὰ θετικωτέρων πληροφοριῶν καὶ ἀσφαλεστέρων κρίσεων.

Κατὰ τὸν τελευταῖον ἰανουάριον, ὅτε ἡ διεύθυνσις τοῦ βρετανικοῦ Μουσείου ἐξέπληξε τὸν σοφὸν κόσμον διὰ τῆς ἀπροόπτου ἀποκαλύψεως τῆς **Ἀθηναίων πολιτείας** τοῦ Ἀριστοτέλους, ἠγγεῖλε συγχρόνως τὴν προσεχῆ δημοσίευσιν καὶ πάντων τῶν ἄλλων **κλασικῶν** ἑλληνικῶν παπύρων, τῶν πάλαι ἢ ἄρτι προσκεκτημένων ὑπὸ τοῦ Μουσείου. Ὁ κ. Κένυων καὶ οἱ συνεργάται αὐτοῦ ἐξεπλήρωσαν τὴν ὑπόσχεσιν αὐτῶν ταχύτερον ἢ ὅτι ἠλπίζετο, ἰδοὺ δὲ ἡμεῖς ἀπὸ τινῶν ἐβδομαδίων κατέχοντες νέον τόμον ἐξ 116 σελίδων, περιλαμβάνοντα οὐχὶ ὀλιγώτερα τῶν δέκα τεμαχίων, πάντων ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις σπουδῆς ἀξίων, ἦτοι πέντε παπύρους, περιέχοντα μᾶλλον ἢ ἦττον ἐκτενῆ ἀποσπάσματα τῆς **Ἰλιάδος** — ἐν τῶν ὁποίων ἀποτελεῖ τὸν σπουδαιότατον πάντων τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν παπύρων —, δύνοισιν τινὰ γραμματικῆς, οὐδὲν πιθανῶς ἀνθολογήσιν ἐκ τῶν ἔργων τοῦ διασημοῦ ἀλεξανδρειανοῦ γραμματικοῦ Τρύφωνος, πλήρη σχεδὸν χειρόγραφα τοῦ **Περὶ εἰρήνης** λόγου τοῦ Ἰσοκράτους καὶ τῆς ὑπὲρ τῶν τέκνων τοῦ Λυκούργου ἐπιστολῆς τοῦ Δημοσθένους καὶ τέλος δύο ἀνέκδοτα τεμάχια, τὰ δύο κοσμήματα τῆς συλλογῆς, τὸν ἐπίλογον τοῦ κατὰ Φιλίππιδου λόγου τοῦ Ὑπερίδου καὶ ἐπτὰ μίμους τοῦ Ἡρόδα (!). Σήμερον σκοπῶ μόνον ν' ἀσχοληθῶ περὶ τοῦ τελευταίου τούτου εὐρήματος, τοῦ νεωτά-

του καὶ ἀναντιρρόπως τοῦ σπουδαιότατου πάντων· δὲν ἠθέλησα ὅμως νὰ παρελθῶ τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως ἐν παρόδῳ ἀπονεύω τὸν προσήκοντα ἔπαινον εἰς τὸν ζῆλον τῶν ἀγγλῶν ἐκδοτῶν. Ἡ σπουδὴ καὶ ἡ ἀγαθὴ θέλησις, ἣν ἀπέδειξαν, ἰσοῦται πρὸς τὴν εὐτυχίαν αὐτῶν, ὑπὸ πάσας δὲ τὰς ἐπόψεις προσῆκον εἶναι νὰ ληθῶσιν ὡς πρότυπον παρὰ πολλοῖς τοῖς ἡπείρου ἀναλόγοις ἰδρύμασιν, ἐν οἷς ἐβλεπέ τις, ἐν οἷς ἐτι ἴσως βλέπει τις σπουδαιότατα ἑλληνικὰ ἔγγραφα ἐπὶ ἔτη τεθαμμένα ἐν ταῖς θήκαις ἀδαιῶν ἢ παραλόγων κτητόρων, οἵτινες καταχρῶνται τῷ τοῦ πρώτου ἐκδότου προνομίῳ αὐτῶν, ἵνα μηδὲν μηδέποτε ἐκδώσῃ.

Βεβαίως ἡ τοῦ κ. Κένυων ἐκδοσις δὲν δύναται νὰ λογισθῆ ὡς ὀριστικὴ, ἀλλὰ καὶ οὐδὲ ἔχει τοιαύτην ἀξίωσιν. Ὁ ἀγγλος ἐκδοτὴς προέθετο ἀπλῶς νὰ θέσῃ ὡς τάχιστα εἰς τὴν διάθεσιν τῶν σοφῶν τοῦ κόσμου ὅλου τὴν ἀναγκαίαν ὕλην πρὸς κριτικὴν σπουδὴν καὶ ἐπεξεργασίαν τῶν θησαυρῶν, δι' ὧν ἄρτι ἐπλουτίσθη ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία. Ἐν τούτῳ πληρόστατα ἐπέτυχε, κριταὶ δὲ ἀρμοδιώτεροι ἐμοῦ ἀπέδωκαν δικαιοσύνην εἰς τὴν ἀκρίβειαν καὶ δεξιότητα τῶν ἀναγνώσεων αὐτοῦ. Ἡ κριτικὴ ἄλλως ἤρξατο τοῦ ἔργου πρὸ τῆς ἐμφανίσεως ἐτι τοῦ τόμου. Διαπρεπῆς ἑλληνιστὴς, ὁ κ. Ρούτερφορντ, γνῶσιν λαβὼν τῶν τυπογραφικῶν δοκιμῶν τῆς συλλογῆς, ἐδημοσίευσε συγχρόνως σχεδὸν τῇ ἀρχικῇ ἐκδόσει πρώτην τινὰ **ἀπογραφὴν** τῶν ποιημάτων τοῦ Ἡρόδα. Ὁ κ. Κένυων εἶχεν ἀρκεστὴ εἰς τὸ νὰ χωρίσῃ τὰς λέξεις τοῦ κειμένου καὶ νὰ πληρώσῃ τῆδε κακεῖσε κενὰ τινὰ· ἄλλως εἶχε διατηρήσῃ πιστῶς τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ χειρογράφου, μετὰ πλήρους σχεδὸν τῆς ἀπουσίας τῆς στίξεως καὶ τῶν τόνων, μετὰ τῶν ὀρθογραφικῶν δὲ σφαλμάτων. Ἡ διέθογος **εἰ** παραδειγματικῶς χάριν ἀντιγράφεται ἀναλλοίτως δι' ἄπλοῦ **ι**, ὁ γραφεὺς δὲ ἢ διορθωτὴς τοσοῦτον ἐπέμενε εἰς τὴν ὀρθογραφίαν ταύτην, ὥστε ὅπου ἐκ τύχης κατ' ἀρχὰς συνέβη νὰ γραφῆ **εἰ**, ἐσπευσε νὰ διορθώσῃ αὐτὸ, ἐκκρούσῃ τὸ ἐπιλάδον. Ὁ κ. Ρούτερφορντ, ὀρμώμενος ἐκ τῆς ἐργασίας τοῦ ὁμοεθνοῦς αὐτοῦ, ἐπειράθη νὰ πράξῃ τι πλείοτερον, οὕτω δὲ ἀποκατέστησε τοὺς τόνους καὶ τὴν στίξιν, διέκρινε τὰ συνδιαλεγόμενα πρόσωπα, ἐπεζήτησε τέλος τὴν ἀποκατάστασιν τῶν χωρίων ὅπου τὸ κείμενον ἦν ἠλλοιωμένον ὑπὸ τοῦ ἀντιγράφου ἢ ἡκρωτηριασμένον ὑπὸ τῆς τριβῆς, ἣν ἔχει ὑποστῆ ὁ πάπυρος. Σημειώσις τις εἰς ὕψος ἱερογλυφικώτερον αἰτιολογεῖ τινὰς τῶν διορθώσεων καὶ διαφωτίζει ἀσαφῆ τινὰ τοῦ κειμένου. Ὁ κ. Ρούτερφορντ, ἴσῃ τῷ κ. Κένυων χρώμενος μετριοφροσύνη, δὲν κολακεύεται νομίζων ὅτι παρέχει τὸ τέλειον· ἂν ὑπάρχωσι τὰ ὀρθῶς εἰρημένα καὶ διορθωμένα καὶ συμπληρωμένα, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ πολλὰ τὰ ἀμφίβολα καὶ τὰ σαφῶς πλημμελῆ μάλιστα. Ἀλλὰ τὸ κείμενον ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ ἀπέβη ἀναγνώσιμον· καὶ τοῦτο εἶναι ἥδη πολὺ. Καὶ ἐνταῦθα ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπάρχει ἀνάγκη τῆς συνεργασίας πολλῶν σοφῶν, ἴσως δὲ πολλῶν γενεῶν σοφῶν πρὸς ἐπίτευξιν πλήρους καθαρισμοῦ· οὐδεὶς ὅμως ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιλάβηται τῆς πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς τούτους ἐργάτας τῆς πρώτης ὥρας ὀφειλῆς. Οἱ κ. κ. Κένυων καὶ Ρούτερφορντ, διανοίγοντες τὴν ὁδὸν τοῖς διαδόχοις αὐτῶν καὶ ἐπὶ τῷ κινδύνῳ νὰ ἴδωσιν ἄλλους τάχιστα προπορευομένους αὐτῶν, παρέσχον παραδειγμα χρηστότητος καὶ ἐπιστημονικῆς ἀφιλοκερδείας, ἐφ' ἧς δύναται νὰ ἐφαρμοσθῆ πληρόστατα τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ ὁμοεθνοῦς αὐτῶν Shelly: «Διπλασιάζει τὴν δόξαν αὐτοῦ ὁ διανεγόμενος αὐτὴν».

Ἐπιχειρῶ, βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἐκδόσεων τῶν κκ. Κένυων καὶ Ρούτερφορντ, νὰ παράσχῃ γενικὴν τινὰ ιδεάν τοῦ ἀνδρός καὶ τοῦ ἔργου, οἵτινες κατέλαβον ἄρτι οὕτω πρωτότυπον θέδιν ἐν τῷ Corpus poetarum graecorum. Εἰπῶμεν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ὅτι καίτοι τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρόδα δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῷ χειρογράφῳ, ἀναμφίβολον εἶναι ὅτι αἱ ἐν αὐτῷ ποιήσεις ἀνήκουσιν αὐτῷ, διότι ἐκ τῶν ἐννέα πρότερον ἥδη γνωστῶν ἀποσπασμάτων **ἱμιάμβων** πέντε

1) Ἡ τοῦ κ. Ρούτερφορντ ἐκδοσις τοῦτο ἔχει τὸ πλημμελές, ὅτι ἐν αὐτῇ οὐδὲν διακριτικῶν σημείων χωρίζει τὰς διορθώσεις ἀπὸ τῶν γραφῶν τοῦ χειρογράφου.

2) Ἐνταῦθα ὁ κ. Ραϊνὰχ σημειοῦται ὅτι μεταξύ ἐργαζόμενος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἄρθρου τούτου ἔλαβε γνῶσιν διαφόρων σχετικῶν κρίσεων πολλῶν σοφῶν, ἐξ ὧν ἐπωφελέθη.

1) Ὁ κ. Sayce εἶχεν ἤδη ἀνακαλύψει ἐν Αἰγύπτῳ ἀπόσπασμα τι τοῦ χειρογράφου τούτου (στ' ἄλ. 41, τέλος τοῦ Ζ' μίμου), ἀτελεῖ δὲ σύγκρισιν αὐτοῦ εἰς δημοσιεύσει ἐν τῇ Academy τῆς 11 ὁκτωβρίου 1890.

ἀνευρίσκονται ἐν τῷ νέφ παπύρω, μὴ ὑπολογιζομένου ἔκτου τινός, σφραλερῶς ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἀποδιδόμενου τῷ Ἰππώνακτι.

Ἡ τῶν ποιημάτων μαρτυρία ἐπικυροῖ ὀριστικῶς τὴν γνώμην, ἥτις ἔταξε τὸν Ἡρόδωτον εἰς τὴν ἀλεξανδριανὴν ἐποχὴν. Ἐν τῷ πρώτῳ ποιήματι, τῇ **Προκικλίδι ἢ μαδρωπῶ**, πρόσθον τι λαλεῖ ὧδε περὶ τῆς Αἰγύπτου: «Ἡ Αἴγυπτος εἶναι ἡ πατρίς τῆς Ἀφροδίτης» αὐτῷ εὐρίσκειται ὅτι φέρεται, ὅτι ὑπάρχει ἀλλαχού· πλοῦτος, γυμνάσια, δύναμις, τρυφῆς εὐδαιμονία, δόξα, θεάματα, φιλοσοφία, χρυσός, μεράκια, θεῶν ἀδελφῶν τέμενος. βασιλεὺς χρυστός, μουσεῖον, οἶνος λαμπρός, πάντα τὰ ἀγαθὰ, ἅτινα δύναται τις νὰ ἐπιθυμῆσθαι, γυναῖκες δέ, ὧ φίλην Περσεφόνην! τοσαῦται ὅσοι τὸν οὐρανὸν κοσμοῦσιν ἀστέρες, εὐεῖδεις δὲ ὡς τὰς πρὸ τοῦ Πάριδος διαγωνισθείσας ὑπὲρ τοῦ ἄθλου!». Τρία σημεῖα εἶναι ἄξια ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἐν τῷ γελοῖφ τούτῳ καταλόγῳ, τὸ Μουσεῖον, τὸ τέμενος τῶν θεῶν ἀδελφῶν καὶ ὁ **βασιλεὺς χρυστός**. Τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ γραφῆ ἢ μετὰ τὴν ἰδρῶσιν τοῦ Μουσείου τῆς Ἀλεξανδρείας, ἰδρῶθέντος, ὡς γνωστόν, ὑπὸ τοῦ ἐτέρου τῶν δύο πρώτων Πτολεμαίων. Οἱ **θεοὶ ἀδελφοὶ** εἶναι Πτολεμαῖος ὁ φιλάδελφος καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἀρσινόη, ἢ καὶ σύζυγος αὐτοῦ συγχρόνως. Ἡ κλιθεὶς αὕτη ἀναγινώσκειται ἐπὶ πολλῶν νομισμάτων, ἐν οἷς συνοδεύει τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους, ὡς καὶ ἐπὶ ἐπιγραφῶν, ὡς ἐπὶ τῆς περιψήμιου πλακοῦ τῆς Ρωσέτης. Τὸ τέμενος τῶν θεῶν ἀδελφῶν δὲν ἦτο ναὸς χωριστός, ἀλλὰ τὸ κοινὸν ἱερὸν, τὸ ἀφιερωμένον πάσῃ τῇ δυναστείᾳ τῶν Πτολεμαίων, ἐν ᾧ αἱ εἰκόνας καὶ ἡ λατρεία ἐκάστου βασιλικοῦ ζεύγους κατελάμβανον ἀλληλοδιαδόχως τὴν θέσιν αὐτῶν. Ἄν λοιπὸν ὁ Ἡρόδωτος ἀναφέρῃ τὸ ἱερὸν τοῦτο ὑπὸ τὸ ὄνομα **τέμενος** τῶν θεῶν ἀδελφῶν, συμβαίνει τοῦτο, διότι καθ' ἣν ἐποχὴν ἔγραψε, Πτολεμαῖος ὁ φιλάδελφος καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἦσαν οἱ τελευταῖοι ἀποτεθεωμένοι. Καὶ ἠδύνατο μὲν οὗτοι καὶ ζῶντες ν' ἀποθεωθῶσιν, ἀλλ' ὁ Ἡρόδωτος φαίνεται σαφῶς διακρίνων τοὺς δύο θεοὺς ἀδελφοὺς ἀπὸ τοῦ ζῶντος βασιλέως, τοῦ **βασιλέως χρυσοῦ**· συμπεραίνεται λοιπὸν μετὰ μεγίστης πιθανότητος ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο ἐγράφη μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλαδέλφου καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου (247—222 π. Χ.). Εἰς τὸ ἀποτελεσμα τοῦτο ἄλλως τε ἀφίκετο ὁ κ. Ρούτερφορντ, οὐδὲν δὲ τῶν ἄλλων χωρίων, τῶν μνημονευθέντων εἴτε πρὸς ἀναβίβασιν εἴτε πρὸς καταβίβασιν τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡρόδα, ἐξασθενεῖται σοβαρῶς τὴν κρίσιν ταύτην 1). Ἀνάγκη ἄρα νὰ θεωρήσωμεν τὸν Ἡρόδωτον οὐχὶ ὡς σύγχρονον ἀκριβῶς τῷ Θεοκρίτῳ καὶ Καλλιμάχῳ, ἀλλ' ὡς τινὰ τῶν ἀμέσων διαδόχων αὐτῶν. Ἀνακρινίδας τὸν τύπον τοῦ μίμου, ἐνεπνεύσθη ἐκ τοῦ Θεοκρίτου ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῶν ὑποθέσεων αὐτοῦ (οἱ μῖμοι I καὶ VI περιέχουσι πολλὰ σημεῖα προσεγγίσεως ταῖς **Συρακουσίαις**), ἐκ τοῦ Καλλιμάχου δὲ ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ μέτρου, τοῦ Καλλιμάχου πολλὰς χωλιαμδικὰς ποιήσεις γράψαντος καὶ αὐτοῦ τούτου χαρακτηριζομένου ὡς νέου τινός Ἰππώνακτος, ἀλλ' Ἰππώνακτος κατ' ἐπινοήσας.

Περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ἡρόδα αἱ ποιήσεις αὐτοῦ δὲν διαφωτίζουν ἡμᾶς οὐτῶς θετικῶς ὡς περὶ τῆς ἐποχῆς του. Ὑπάρχει ἐν τοῦτοις ἀναμφισβήτητον τι γεγονός, ὅτι ἀνάγκη νὰ ἐγκαταλίπωμεν τὴν ὑπόθεσιν ἰταλικῆς ἢ σικελικῆς καταγωγῆς. Τὰ πάντα ἐν ταῖς ποιήσεσιν αὐτοῦ ἀνάγουσιν ἡμᾶς ἐν τῇ τοῦ Αἰγαίου, μάλιστα δὲ τῇ ἀσιατικῇ Ἑλλάδι, οὐδὲ ἐν ὑπάρχει δὲ τῶν ἐν αὐταῖς μνημονευομένων ὀνομάτων πόλεων μὴ ἀνήκον ἐἰς τὴν χώραν ταύτην. Ἡ ἐν πληρῇ Γ' αἰῶνι χρῆσις τῆς λέξεως **δαρειακός** (VII, 102, 106, 112) ἀποτελεῖ αὐτὴ μόνη ἐπαρκῆ γεωγραφικὴν

ἐνδειξιν, ἂν τε πρόκειται περὶ ἀληθῶν δαρειακῶν, παραμεινάντων ἐν κυκλοφορίᾳ, ἂν τε ὁ ὀρισμὸς οὗτος ἐπῆλθεν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατὰ τὴν κατάλυσιν τῆς δυναστείας τοῦ Δαρείου ἀπαραλλάκτως ὡς ἡ λέξις **λουδοβικεῖον** ἐξακολουθεῖ σημαίνουσα παρ' ἡμῖν νόμισμα χρυσοῦν, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀπὸ αἰῶνος ἴδῃ ἐξέλιπεν ἢ προτομὴ τῶν Βουρβόνων.

Δυνάμεθα νὰ χωρήσωμεν περαιτέρω καὶ μετὰ τῶν διαφόρων τόπων τῆς παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νὰ ὀρίσωμεν ἐκεῖνον, ἐν ᾧ ἐγεννήθη ἢ τοῦλάχιστον διήνυσε τὸν βίον αὐτοῦ ὁ Ἡρόδωτος; Ἴσως. Κυρίως ἐκ τῶν ἐπτὰ διασωθέντων μίμων δύο μόνον ὑπάρχουσιν, ἐν οἷς εἶναι ὁ ρ ι σ τ ι κ ὸ ς καὶ δε δ η λ ω μ ε ν ο ς ὁ τόπος τῆς σκηνῆς, τὰ II καὶ IV, ἐν ἀμφοτέροις δὲ ἡ σκηνὴ διαδραματίζεται ἐν τῇ νήσῳ Κῶ 1). Ὁ ποιητὴς ἐγίνωσκε θαυμασίως οὐ μόνον τοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς τοῦ ἐν Κῶ Ἀσκλπιείου—οὐς ἄλλως καὶ ἀπλοῦς περιγηγῆς ἠδύνατο νὰ γινώσκῃ—ἀλλὰ καὶ τὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς πόλεως, τοὺς τύπους τῆς διαδραματίας, τὰ ὀνόματα τῶν δικαστῶν 2). Ἄν ἀναλογισθῆ τις ὅτι ἡ νῆσος Κῶς καθ' ὅλον τὸν τρίτον αἰῶνα ἐξηγοῦται ἀπὸ τῶν Πτολεμαίων, ὅτι δὲ στενὰς διετῆρει σχέσεις πρὸς τὴν Αἴγυπτον, ἄγεται εἰς τὴν ἐπὶ τῆς νήσου ταύτης τοποθετησὶν τῆς σκηνῆς τοῦ πρώτου μίμου, ἐν ᾧ ὑπάρχει τὸ προμνημονεῦθαι περὶ Αἰγύπτου χωρίον· φαίνεται ὅτι δύναται τις κάλλιστα ν' ἀναγνωρίσῃ ἐν αὐτῇ τὴν ἐμφατικὴν γλῶσσαν, τὸν συγκεχυμένον καὶ ἀπλοῦς ἀναμνηστικὸν ἐπαρχικῶτον, λαλοῦντος περὶ τῶν θουμασίων τῆς πρωτεύουσας. Ταῦτα πάντα ἀποτελοῦσι προκαταλήψεις ὑπὲρ τῆς γνώμης, τῆς ὀριζούσης τὴν Κῶ ὡς διαμονὴν τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ· ἄλλως τε γνωστόν ὅτι ἡ νῆσος αὕτη κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα ἦν σπουδαία ἐδρα ποιητικῆς σχολῆς καταλεγούσης ἐν τοῖς μέλεσιν ἢ τοῖς προσωρινοῖς αὐτῆς ξένοις τὸν Φιλντᾶν, τὸν Θεόκριτον, τὸν Ἄρατον καὶ ἄλλα διάσημα ὀνόματα.

Εἰς ἐπίρρωσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐπέρχονται καὶ φιλολογικὰ τινὰ ἐπιχειρήματα. Τὸ ὄνομα τοῦ ἡμετέρου ποιητοῦ, εἴτε **Ἡρόδωτος** κατὰ Στοβαῖον γραφόμενον, εἴτε **Ἡρόνδωτος** κατ' Ἀθηναιοῦ, ἔχει φυσιογνωμίαν ἀναμφισβητήτως δωρικῆν· ἀλλ' ἡ νῆσος Κῶς ἀπετέλει μέρος τῆς δωρικῆς ἐξαπόλεως, ἡ δωρικὴ διάλεκτος δὲ διετηρήθη ἐν αὐτῇ ἐν κοινῇ χρήσει τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ Β' αἰῶνος, ὡς πιστοῦται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν. Ἀναμφιδόλον ἡ βῆσις τῆς γλώσσης τοῦ Ἡρόδα εἶναι ἡ ἰωνικὴ, ἥς οἱ χαρακτηριστικοὶ τύποι μὲν ἐτηρηθῆσαν ἀνεπαφῶι, ποῦ δὲ ἠλλοιώθησαν ὑπὸ τοῦ ἀττικίζοντος ἀντιγραφῆος· ἀλλ' ἂν ὁ Ἡρόδωτος ἔγραψεν ἰωνιστί, τοῦτο συμβαίνει, διότι ἡ διάλεκτος αὕτη ἦν ἡ καθιερωμένη τῶν ἱαμβογράφων γλῶσσα, αὐτοῦ τοῦ ἰάμβου ὄντος ἰωνικῆς ἐπινοίας. Τοιοῦτου τινός λόγου ἕνεκα καὶ ὁ Κῶς Σωτάδης, Δωριεὺς ὄσαύτως, συνέθετεν ἰωνιστί περὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τὰ περιλάλητα **Κιναϊδολογικὰ** αὐτοῦ ποιήματα. Ἄλλ' ἂν μὴ ἐν δύναιται τις ἐντεῦθεν νὰ συναγάγῃ περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ἡρόδα, ἀνάγκη νὰ ἐπιστρέψωμεν τόσῳ μᾶλλον τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τῶν καθαρῶς δωρικῶν τύπων, τῶν διατηρουμένων ἐν τῷ λεξιλογίῳ αὐτοῦ. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ: **ῶρη** ἀντὶ **ῶρα**, **γλῶσσα** ἀντὶ **γλῶσσα** κτλ. Ταῦτα, φαίνεται, εἶναι ἴχνη τοῦ ἀρχικοῦ λεκτικοῦ ἀγροῦ, εἰσαχθέντα εἰς τὴν τεχνητὴν γλῶσσαν τοῦ ποιητοῦ ὡς δυνάμενα κάλλιον νὰ διαπιστώσῃ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν αὐτοῦ 3).

Βαυτετέρα μελέτη τῆς διαλέκτου τοῦ Ἡρόδα θὰ ὑπερέβαινε τὰ ὅρια τοῦ ἄρθρου τούτου. Ὁφείλω ἄρα νὰ περιορισθῶ ἀναφέ-

1) Τὸ χωρίον π. χ. (III, 24), ἐν ᾧ πατὴρ τις διδάσκει τὸν υἱὸν νὰ προσέρῃ τὸ ὄνομα Μάρω, οὐδαμῶς ὑποχρεοῖ ἡμᾶς ν' ἀναγνωρίσωμεν ἐν τῷ ὀνόματι τούτῳ τὸ κοινὸν τοῦ Βιργιλίου ἐπώνυμον, οὐδ' ἔδειξεν, ἐν ᾧ (IV, 25—6) γυναῖκες, βλέπουσαι ἀνάγκυρον τῶν υἱῶν τοῦ Πραξιτέλους, εὐχονται αὐτοῖς μακροβιότητα καὶ ὑγίειαν, ἐπιβάλλει τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ καλλιτέχναι οὗτοι, περὶ τὸ 300 περίπου π. Χ. ἀποθανόντες, ἔζων ἔτι, ὅτε τὸ ποίημα ἐγράφητο, διότι αἱ ἐπισκέπτρια ἦσαν γυναῖκες τοῦ λαοῦ καὶ ὁ ποιητὴς δύναται κάλλιστα νὰ σκόπητῃ τὴν ἀμάθειαν αὐτῶν. Ὡς πρὸς τὸ ἐν τῷ αὐτῷ μίμῳ περὶ τοῦ Ἀπελλοῦ χωρίου, τὸ κεῖμενον, ἐφαρμόζον ὄν, δὲν ἐπιτρέπει χρονολογικὰ συμπεράσματα.

1) Ὁ κ. Ρούτερφορντ τάσσει τὸν VII μῖμον ἐν Κυζίκῳ, διότι μνημονεύεται ἐν αὐτῷ ὁ μὴν Ταυρεῶν (στ. 86), ὃς κατ' αὐτὸν μόνον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἦν γνωστός· ἐν τούτοις ὁ μὴν οὗτος ἀπαντᾷ καὶ ἐν δυσὶν ἄλλαις ἰωνικαῖς πόλεσιν, ἐν Σινώπῃ καὶ Σάμῳ (Bischoff, De fastis Graecorum antiquioribus, σ. 396 καὶ 400).

2) II, 70: «οὔτε νόμον, οὔτε προστάτην, οὔτ' ἄρχοντα». Οἱ προστάται, παρατηρεῖ ὁ κ. Ραϊνᾶξ, εἶναι δικασταὶ τῆς Κῶ (Cauer, Delectus, 2α ἔκ. ἀρ. 165), ὁ κ. Ρούτερφορντ δὲ δὲν ὤφειλε νὰ διορθώσῃ τὸ προστάτην εἰς προστάτην.

3) Ἐνταῦθα σημειοῦται ὁ κ. Ραϊνᾶξ ὅτι ἡ ἰωνικὴ διάλεκτος ἂν μὴ ἐλαττοῖτο, ἔνοσειτο τοῦλάχιστον ἐν Κῶ, διότι ἐν τῇ πλησίον φιλικῇ πόλει Ἀλικαρνασσῶς εἶγεν ἀντικαταστήσει τὴν δωρικὴν ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος (Ἐπιγραφή Λυδομάζιδος).

ρων την πληθύν νέων ὄρων Ἰσπανίων ἢ διατηρουμένων μόνον ἐν τοῖς λεξικοῖς, ἀπαντῶντων δὲ καθ' ἕκαστον βῆμα ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ. Παρὰ τοῖς κανονικοῦς συντεθειμένοις τύποις, ὡς **ἀστροδιόης** (III, 54), **ἐπιλοξοῦν** (IV, 71), ὑπάρχουσιν ὄροι δημώδεις πιθανῶς, ὡς **μῦς** (III, 85) «ψίμωτρον» (baillon?), **παϊότρον**, «παικτήριον» (III, 12, 64), ἢ τεχνικαὶ ἐκφράσεις ἀνεργιμένοι ἀποβαίνουσαι, ὅσας δὲν παρέχουσιν ἡμῖν τὴν συνδρομὴν αὐτῶν ὁ Ἡσύχιος καὶ ὁ Πολυδεύκης. Ἐν τῷ στ' μίμῳ π. χ. γίνεται διὰ μακρῶν λόγος περὶ κόσμου τινὸς γυναικείου, ὃς ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ καλεῖται **βαῖων**, χρώματος ἀλουργοῦ, κατεσκευασμένου ὑπὸ τεχνίτου, ἐργαζομένου ἐπὶ δέσματος, ἀλλὰ τοῦ ὁποῦ δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς τὴν φύσιν εἶναι ὑπόδημα, εἶναι κεφαλῆς κόσμος ἢ, ὡς εἰκάξει ὁ κ. Ρούτερφορντ, περιούσιον; Ἐν τῷ ἐπομένῳ ποιήματι (VII 57—61) ἀναγινώσκει τις κατάλογον δεκαοκτὼ διαφόρων εἰδῶν ὑποδημάτων, ἐξ ὧν τὰ δεκαεξὶ ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν λεξικογράφων, τὰ δύο ἄλλα ὅμως (**ἔφηβοι** καὶ **κοκκίδες**) εἶναι νέα.

Ἡ γραμματικὴ τοῦ Ἡρώδα δὲν ἐμφανίζει ὀλιγώτερα ἢ τὸ λεξιλόγιον αὐτοῦ προβλήματα· παρακείμενοι ὡς ὁ **ὄρωρκα** (ἐκ τοῦ **ὄράω**), **ἀκίονα** (ἐκ τοῦ **ἀκούω**) δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς βαρβαρισμοὶ πανταχοῦ ἄλλοθι, ὅχι ὅμως ἐπὶ παπύρου. Ἐν τῇ συντάξει παρατηρεῖται ἡ συχνὴ χρῆσις, ἢ κατὰχρηστικὴ μάλιστα δύνανται τις νὰ εἴπῃ, τῆς τιμίδεως, ἐν τῇ προσφῶδιᾳ δὲ ἢ τῶν κράσεων καὶ ἐκθλίψεων, εἰς ἀφόρητον πολλακίς τραχύτητα ἐπεκτεινομένων. Ὡς πρὸς τὴν μετρικὴν, οὐδὲν αὐτῇ παρέχει ἰδιαιτέρον διάφορον. Ὁ Ἡρόδας ἔγραψε τὸν **δικάζοντα** κατὰ τὰ αὐτὰ σχεδὸν τοῖς προκατόχοις αὐτοῦ, μεταχειριζόμενος ἀδιαφόρως τὴν πενθημιμερῆ καὶ τὴν ἔφθημιμερῆ τομῆν, μὴ μεριμνῶν δὲ εἰς ὑπερβολὴν περὶ τῆς ἀποφυγῆς τοῦ σπονδείου κατὰ τὴν πέμπτην θέσιν ὁ κ. Κένυον ἐσημείωσεν αὐτὸν εἰς 26 στίχους μεταξὺ 702, πιθανῶς δὲ καὶ συχνότερον ἔτι ἀπαντᾷ. Οἰκοθεν ἐννοεῖται ὅτι παρὰ τῷ Ἡρώδα οὐδὲν ἔχνος ἀπαντᾷ τοῦ κανόνος τοῦ Βαβρίου — τοῦ σταθεροῦ τονισμοῦ τῆς παραληγουσῆς — ὃς ἀγγέλλει τὸν μετασχηματισμὸν τῆς γλώσσης καὶ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ρυθμικῆς στιχοῦργίας.

Τὰ ὑπὸ τοῦ παπύρου τοῦ Λονδίνου διασωθέντα εἰδύλλια εἶναι ἐπιτά, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν μικρῶν ἀποσπασμάτων. Πάντα φέρουσιν τίτλους, ἀνήκοντες πιθανῶς αὐτῷ τῷ συγγραφεῖ, ἔχοντας δὲ ὅδε: **Προκικλῆς ἢ υἱοστρωπός**, — **Πορνοβοδός**, — **Διδάσκαλος**, — **Ἀδελφιτῶ ἀνατιθεῖσαι καὶ θυδιάζουσαι**, — **Ζυλότυπος**, — **Φιλιάζουσαι ἢ ἰδιάζουσαι**, — **Σκευεύς**. Δύο ἀπολεσθέντα ποιήματα ἐπεγράφηοντο **Ἀπονυστιζόμεναι** καὶ **Ἐνύπνιον**, οὗ δόξονται οἱ τρεῖς πρόδοι στίχοι. Τοῖς τίτλοις τούτοις προσθετοὶ καὶ δύο ἄλλοι, ἀναγραφόμενοι ὑπὸ τῶν γραμματικῶν, οἱ: **Μολπεινὸς** καὶ **Συνεργαζόμεναι**.

Ἐκ μόνου τοῦ καταλόγου τούτου βλέπει τις ὅτι τὰ ποιήματα τοῦ Ἡρώδα ἀνήκουσι πᾶντὰ σχεδὸν τῇ κατηγορίᾳ ἐκείνῃ τῶν μίμων, οὗς οἱ ἀρχαῖοι τοῦ Σόφρονος ἐκδῶται ἐκάλουν **μῖμους γυναικίους**. Ἐν τοῖς περισθεθεῖσιν ἡμῖν οὐδὲ εἰς ὑπάρχει, μὴ περιέχων ἐν τουλάχιστον γυναικίῳ πρόσωπον· καὶ ἐν αὐτῷ τῷ **Πορνοβοδῷ**, ὃς οὐδὲν ἐστὶν ἕτερον ἢ μακρὸς μονόλογος, ὁ ποιητὴς εἰσήγαγεν ὡς ἄφωνον πρόσωπον τὴν δούλνῃ Μυρτάλνῃ.

Δὲν θὰ ἴδυνάμεθα νὰ παράσχωμεν καλλιτέραν ιδέαν περὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ διαδραματίζονται οἱ μῖμοι τοῦ Ἡρώδα, περὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ὁρώντων προσώπων καὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος τόνου ἢ παρατιθέμενοι τοῖς ἀναγνώσταις ἡμῶν ἀνάλυσιν ἐκάστου τῶν μικρῶν τούτων ποιημάτων, μεμιγμένην μετὰ τινῶν ἀποσπασμάτων, μετεπεφρασμένων ὁδῶν ἢ ἐνεστώδια τοῦ κειμένου κατάστασις ἐπιτρέπει πιστῶς.

(Ἀκολουθεῖ).

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

ΕΛΛΗΝ, ΡΩΜΑΙΟΣ, ΓΡΑΙΚΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ.

Ἐποιοῦμεθα ἄλλοτε ἐν τῷ **Νεολόγῳ** μνησάν τῆς ὑπὸ τὸν τίτλον «Βυζαντιακαὶ γερμανικαὶ σχέσεις» διδακτορικῆς θέσεως τοῦ διδάκτορος Β. Μυστακίδου· ἐκ τῆς θέσεως ταύτης παρατιθέμεθα ἤδη ἐν μεταφράσει τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον Β' Παράρτημα, μετὰ τινῶν ἀναγκαίων ἀφαιρέσεων.

Αὐτοκράτωρ Ρωμαίων καὶ οὐχὶ **Ἑλλήνων** (Romanorum καὶ οὐχὶ Graecorum). Ὁφείλομεν νὰ ἐπιστήσωμεν ἐνταῦθα τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ ἔξῃς, ὅτι οἱ τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορες πάντες μέχρι καὶ τοῦ ἔσχατου . . . ἔφερον τὸν τίτλον αὐτοκράτορον τῶν Ρωμαίων (. . . **πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων**). Οἱ ἀδυνατοῦντες νὰ ἐξελέγξωσι τὴν ἱστορίαν τῶν διαφόρων κλίσεων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους, οἶτα τὰ **Ἑλλνες, Ρωμαῖοι, Γραικοί, Γραικορρωμαῖοι**, ἐφρόνουν ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ δὲν ἤθελον νὰ χρησιμοποιῶσι τὸ ὄνομα **Ἑλλνες** καὶ ὑπετίθον ὅτι ἔσπεροντο **ἑλληνικὸν ἔθρονύματος**.

Ἐν τούτοις ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα, καθόσον ἡ λέξις **Ἑλλνν**, **Ἑλλννιόμος**, **ἑλλννίζειν**, **ἑλλννόφρων** εἶχε παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ἱστοριογράφοις σημασίαν ὅπως διάφορον τῆς παρ' ἀρχαιοτέροις καὶ νεωτέροις χρόνοις, ἤτοι **Ἑλλνν** ἦν ἴσον τῷ **εἰδωλόλατρῳ**, **ἔθνικῳ**. Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως **Ἑλλνν**, **Ἑλλαδικῆ** ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ **Χριστιανῆ**, διδακτικώτατον εἶναι τὸ περὶ τῆς Εὐδοκίας, τῆς συζύγου Θεοδοσίου τοῦ Β', χωρίον τῆς ἱστορίας τοῦ Μαλαλά (Χρον. 355). **Ἑλλνν** λοιπὸν ἐσήμαινεν «ὅπαδὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς πολυθείας, ἔθνικόν, μὴ ἀνήκοντα διλονότι εἰς τὸ νέον χριστιανικὸν θρηίσκευμα».

Οἱ βυζαντινοὶ ἱστοριογράφοι πληρῶστατα δικαιούνται νὰ χρησιμοποιῶσι τὴν λέξιν **Ἑλλννες** ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ ἔθνικου, διότι, καθὰ ἐκ τῆς ἱστορίας γινώσκουμεν, μόνον περὶ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν τοῦ Θ' αἰῶνος ἐπέτυχεν Βασίλειος ὁ Α' νὰ προσηλυτίσῃ τὰ τελευταῖα λείψανα τῶν ἐν Λακωνίᾳ (τῇ σημερινῇ Μάνῃ, ἐξ ἧς καὶ οἱ Μανιάται) Ἑλλήνων, οἵτινες ἐν τοῖς νοτίαις τμήμασι τοῦ Ταυγέτου στεροῦς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχοντο τῆς θεραπείας τῶν Ὀλυμπίων θεῶν. Τούτου ἕνεκα δὲν πρέπει νὰ παραπλανήσῃ ἡμᾶς εἰς παρανόησιν τινὰ ἢ σημασία αὐτῇ, ὃν τρόπον οὐδαμῶς δέον νὰ παρανοηθῇ ἢ ἐπιγραφῇ τοῦ «κατὰ Ἑλλήνων» λόγου τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου. Παρὰ τῷ Εὐαγρίῳ (ΣΤ' 22 col. 2877) **ἑλλννιόμος** ὡς καὶ **κυθηρικὴ πλάνη** καλεῖται ἡ **εἰδωλόλατρεία**. Καὶ παρὰ τῷ Σωκράτει δὲ ἀπαντᾷ τὸ ῥῆμα **ἑλλννίζειν** ὡς ἀντιθετον τοῦ **χριστιανίζειν**, **ὃν τρόπον καὶ παρὰ τῷ Σωζομένῳ ἡ λέξις ἑλλννιόμος** σημαίνει ὅτι καὶ τὸ **πολυθεῖς ὄμος**. Καὶ κατ' αὐτὸν ἔτι τὸν ΙΒ' αἰῶνα ὁ Ζωναρᾶς μεταχειρίζεται τὴν λέξιν **ἑλλνν** ἀντὶ τοῦ **ἔθνικῳ**, τραπὴ δὲ περὶ τούτου ἀπόδειξις τὰ γραφόμενα αὐτοῦ περὶ τοῦ εἰκονοκλάστου αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου λέγοντος: οὔτε χριστιανὸς ἐστίν, οὔτε ἑλλνν, οὔτε ἰουδαῖος. Τούτου ἕνεκα πάντως καλοῦνται παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς οἱ κάτοικοι τοῦ τῆς Ἑλλάδος θέματος οὐχὶ **Ἑλλννες** ἀλλ' **Ἑλλαδικοί**. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται, ἵνα ἐν μόνον παράδειγμα προσαγάγωμεν, τὸ ὅτι Θεόδωρος ὁ μετοχίτης, εἰς τῶν ὑπουργῶν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Β', συγκαταριθμεῖ καὶ τοὺς **Ἑλλννας** ἐν τοῖς τοῦ κράτους ἐχθροῖς καὶ ἐκφράζει τὸν πόθον νὰ ἐκμηδενισθῶσι τῇ θεῖᾳ συνάρσει οἱ βάρβαροι (;) οὔτοι. Κωνσταντίνος ὁ Σάθας, ἐξ οὗ καὶ τὴν λεπτομέρειαν ταύτην ἀρνούμεθα, προστίθεται: «ἀλλ' οὗτος (ὁ Μετοχίτης διλονότι) ὁμολογεῖ ὅτι οἱ Ἀλβανοί, οἱ Ἑλλννες καὶ οἱ Βυζαντινοὶ οὐμόθυλοι **Ἑλλννες**».

Μόνον μετὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα τὰ **Ἑλλνν**, **ἑλλννικὸν βαδῖλειον** καὶ **βασιλεὺς Ἑλλήνων** ἀρχοῦνται θεωρούμενα ὡς ἀναγόμενα εἰς τὸ βυζαντινὸν κράτος. Ὁ Δούκας μεταχειρίζεται καὶ τὰς τρεῖς λέξεις **Ἑλλννες, Ρωμαῖοι, Γραικοί**. Παρὰ τοῖς ἀρχαιότεροις συγγραφεῦσι τῆς Δύσεως τὸ Romani εἶναι ταυτῶσημον τῷ Graeci, ὡς παρὰ τῷ Λιουτπράνδῳ, ἐνῶ παρὰ τοῖς νεωτέροις τὸ ἀντίθετον ἀπαντᾷ οἱ Ἑλλννες, τούτέστιν οἱ Βυζαντινοί, καλοῦνται

Graeci καὶ ὁ τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτωρ Imperator Graecorum, διότι οἱ γερμανοὶ βασιλεῖς ἀπεδέξαντο τὸν τίτλον Imperator Romanorum. (Ἐκότερος ὅμως τῶν δύο αὐτοκρατόρων ἀπέδιδεν εἰς ἑαυτὸν τὸν τίτλον Imperator Romanorum. Καὶ αὐτὸς ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Γ', ὅστις οὐδέποτε ἐγένετο αὐτοκράτωρ, παρίστατο πρὸς τοὺς Ἕλληνας ὡς Imperator Romanorum. Ἐκ τοῦ Βυζαντίου προσέλαβεν ἡ τῆς Ρωμανίας ἐξαρχία τὸ ὄνομα Romania (ἰταλ. Romagna) πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ τμήματος ἐκείνου τῆς Λομβαρδίας, ὅπερ παρέμεινεν ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ βυζαντινοῦ κράτους).

Παρατηρητέον ἐνταῦθα πρὸς τοὺς, ὅτι παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς ἱστοριογράφοις οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ ἡ ὀνομασία **Βυζαντινοὶ** ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν **Βυζαντινοί**, ἀλλὰ μετεψευθεῖται ἐκ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολίαν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἕνεκα θρησκευτικῶν λόγων οἱ τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορες καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἐν γένει ἠδυνάτουσαν νὰ μεταχειρίζονται δι' ἑαυτοὺς τὴν λέξιν Ἕλληνας, δὲν πρέπει νὰ ὑποθεθῆ ὅτι καὶ δὲν ἐθεώρουν ἑαυτοὺς Ἕλληνας. Ἡ λέξις Ἕλληνας ἀπαντᾷ ἄνευ σχέσεώς τινος πρὸς τὸ θρησκεῦμα τὸ πρῶτον ἐν ἐπιστολῇ ἐπιστολῆ τοῦ ἀνδρείου αὐτοκράτορος τῆς Νικαίας. Ἰωάννου Δούκα τοῦ Βατάτζη (1222—1255) πρὸς τὸν πάπαν Γρηγόριον τὸν Θ'. Ἡ λίαν ἐξιοσημείωτος αὕτη ἐπιστολὴ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Ἀθηναϊκῷ **Ἀθηναίῳ** (A, 372) ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου φίλου μου Ἰωάννου Σακελλίου, ἐπιμελητοῦ τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Ἀθήναις ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, ἐκ τοῦ ἐν Πάτρῳ πρωτοτύπου. Μία τῶν παραγράφων τῆς αὐτοκρατορικῆς ταύτης πρὸς τὸν πάπαν ἐπιστολῆς περιέχει τὰ ἐπόμενα: «... Ἐσθμιανε δὲ τὸ τοιοῦτον γράμμα» (τοῦ πάπα δηλονότι πρὸς αὐτὸν) «ὅτι ἐν τῷ γένει τῶν ΕΛΛΗΝΩΝ ΗΜΩΝ ἡ σοφία βασιλεύει καὶ, ὡς ἐκ πηγῆς, ἐκ ταύτης πανταχοῦ ρανίδες ἀνέβλυσαν» καὶ μετὰ τινος στίχους «ὅτι μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου γένους ἡ σοφία καὶ τὸ ταύτης ἦνθιδεν ἀγαθόν... τοῦτο ἀληθῶς εἶρηται. Ἐκεῖνο δὲ πῶς ἠγνοήθη ἡ καὶ μὴ ἠγνοήθη, πῶς εἰσδηγήθη, τὸ σὺν τῇ βασιλευούσῃ παρ' ἡμῖν σοφία, καὶ τὴν κατὰ κόσμον ταύτην βασιλείαν τῷ ἡμῶν προσκεκληρωθῆναι γένει παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῦ τῇ χριστωνύμῳ κλήσει τῇ ἀρχῇ περιποιουσαμένου τὸ σεμνόν τε καὶ τίμιον; Τίνι γὰρ καὶ ἠγνόηται τῶν πάντων ὡς ὁ κληρὸς τῆς ἐκείνου διαδοχῆς εἰς τὸ ἡμέτερον διέβη γένος καὶ ἡμεῖς ἐσμέν οἱ τούτου κληρονόμοι τε καὶ διάδοχοι». Ἐν τέλει ὁ αὐτοκράτωρ παρατιθῆσι χαρακτηριστικωτάτας τινὰς φράσεις ἐξ ὧν παρατιθέμεθα ὧδε τὴν ἐξῆς κατακλείδα: «... Ἡ γὰρ ἂν ἀδοκίμησεν καὶ φῦσεως νόμους καὶ πατριδὸς θεσμοὺς καὶ πατέρων τάφους καὶ τεμένη θεῖα καὶ ἱερά, εἰμὴ ἐκ πάσης τῆς ἰσχύος τούτων ἕνεκα διαγωνισόμεθα κτλ.»

Καὶ ἐν ὑστάτοις δὲ χρόνοις οἱ ἐν Βυζαντίῳ ἀπεικλήθησαν ἀπόγονοι Ἕλλήνων καὶ Ρωμαίων, ἢ δὲ πρωτεύουσα **καταφύγιον, ἔλπις καὶ χαρὰ πάντων τῶν Ἕλλήνων**. Καθόσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνωτέρω ὀνομασίαν «ἀπόγονοι... Ρωμαίων» ἀφορμὴ τούτου ἦν τὸ ὅτι ἐν ὑστάτοις χρόνοις τὸ τρίτον τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ στρατιωτικῶν ἀνδρῶν ἡγήνηκεν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων/πόλεως οἱ Ἕλληνες ἐκλήθησαν ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν **Ρωμιοί**, τρηθειδῆς τῆς ὀνομασίας ταύτης διὰ τοὺς ὑποτελεῖς μέχρι τῆς σήμερον (Ροῦμι μιλετί). Οἱ μᾶλλον πεπολιτισμένοι ὅμως καὶ οἱ τῶν ἀνωτέρων κύκλων ἀπεκάλουν ἑαυτοὺς κατὰ τῶν ΙΣΤ', ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα **Γραικοὺς ἢ Ἕλληνας**.

Παρατηρητέον πρὸς τοὺς ἐν τέλει ὅτι διὰ συγχωνεύσεως τῶν ὀνομάτων **Γραικοὺς** καὶ **Ρωμαίους** προήλθε κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετηρίδα τὸ ὄνομα Γ ρ α ι κ ο ρ ρ ω μ α ῖ ο ι, περὶ οὗ ὄρα Κοραῖ Ἀτακα Β', 75.

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

Εἰς Α. ΡΑΓΚΑΒΗΝ.

Εὐρυνόμης καὶ Ζηνὸς Ὀλυμπίου ἱμερόφωνοι
 κοῦραι Πιερίδων τ' ἐννεὰς ἠγαθῆν,
 καὶ σὺ δ' Ἐρώς, κάλλιπτε θεῶν, ἐρατὴ τ' ὀαριστύς,
 λείβετε τίπτ' ἀδινὸν δάκρυ κατὰ βλεφάρων
 ἄθροοι: ἦρα τις ἕγμων ἐπιήρατος ὄλεθ' ἑταῖρος
 ἢ θεράπων διός, τοῦ πόθος ἦτορ ἔχει;
 Τὼς μοι φθεγγαμένῳ πτερόεν θάλλος ἀντίον ἐλθὼν
 Κύπριδος ἠδ' ἐσορῶν ὄμμασι πενθαλέον
 ἦρ', ἔφατ' οὐ σ' ἴκετο στόνος οὔατ' Ἀχαιίδος αἴης
 ἦτ' ἔσθλὸν μάλα παῖδ' ὄλεσε κάμμι φίλον
 πᾶσιν, ἐμοὶ δὲ πλεῖον, Ἀλέξανδρον μεγακυδέα
 Ραγκαβίον πατρίς τὸν καλέεσκ' ἐπικλήν,
 ἔξοχον ἰδμοσύνη, Χαρίτων ἀπὸ γῆρουν ἰέντα
 ὄτρηρόν τ' ἐρατῶν λάτρην Ὀλυμπιάδων,
 τοῦ τ' ἀρετὴν κελαδεῦσιν ἐπιήρατον Ἑλλάς ἅπασα
 ὄσσα τ' ἀν Εὐρώπην ἔθνεα ναιετάει
 ἠδ' ἀντίχονα δῖαν ὄσοι σοφοὶ ἠγεμόνες τε
 θεσπεσίην αὐδὴν οὔασι δεξάμενοι
 καὶ φάτιν; αὐτῆρ ἐμοὶ πένθος περιώσιον ἄλλων
 γέντ', ἐπεὶ ἢ πάντων φίλτατος ἦν ἐτάρων
 ἔς τ' ἐπὶ γήραος οὐδὸν ὁ δ' αὐ μ' ἐφίλει περὶ κῆρι
 καὶ τίεν ἐνδυνέως ἦιδε δ' ἐξ ἐμέθεν
 γιγνόμεν' ὄσσα τε καλὰ κατὰ χθόνα καὶ φίλ' ἔασι
 δῶρά τε Μουσάων ἔξοχ' Ὀλυμπιάδων.—
 Ναὶ δὴ ταῦτά γε, δαίμον, ἐμοὶ κατὰ μοῖραν εἶπες·
 τοῖον τοι κήγῶν εὐθ' ὄρασσκε φάος
 ἦδειν κείνον ἐόντα· σέλας δὲ μιν ἐκπρολιπόντα
 ἡελίου ποθέω καὶ τὸς ὀδυρόμενος.

ΙΟΥΔΑΝΗΣ ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ἡ μελέτη τοῦ χαρακτῆρος.—Ἐπάργει οἰκογένεια, ἐν ἣ εὐρηγνται καὶ παῖδες, ἄρρενες τε καὶ θήλειαι. Οἱ παῖδες οὔτοι ἔχρουσι τοὺς αὐτοὺς γονεῖς καὶ ὅμως ἵποια διαφορὰ ἐν τῷ χαρακτῆρι! Ἡ μία τῶν θυγατέρων εἶναι ζωηρά, ἡ ἄλλη δειλή, νευρική, ὁ μὲν τῶν ἀρρένων τυχοδιωκτικὸς ἢ παρὰτολμος, πλήρης περιεργείας χωρὶς νὰ σκέπτηται ποσῶς περὶ τῶν συνεπειῶν, ὁ ἕτερος ἐπιφυλακτικὸς, ἀπαθής, σύννους. Τρίτος τις εἶναι δειλὸς καὶ εὐερέθιστος. Τοιαύτη ἢ σύνθεσις πάσης σχεδὸν οἰκογενείας. Ἐκτὸς τῶν ποικίλων τούτων διαθέσεων ὑπάρχουσι καὶ διαφοροὶ ἡλικίαι, ἐκάστης ἀπαιτούσης ἰδιαίτερον θεραπεῖαν καὶ μέριμναν. Ὁ εἰς τῶν παίδων εἶναι τότε μικρὸς, ὥστε μάταιον θὰ ἦτο νὰ καταπεισθῆ διὰ λόγων, καὶ ὅμως πρέπει νὰ διαπαιδαγωγηθῆ ἀρμοδίως, ὁ ἄλλος πάλιν, ἔχει μὲν ἡλικίαν συμβιβασζομένην πρὸς τὴν διὰ λόγων πειθῶν, ἀλλ' ἡ θέλησις αὐτοῦ τυγχάνει ἐνίστη ἀκατανίκητος. Ὁ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἡλικιῶν τούτων τιθέμενος παιδαγωγὸς ὀφείλει νὰ ἔγῃ συνετην τὴν κεφαλὴν καὶ ἀγαθὴν τὴν καρδίαν. Τὸ θεσπίται ἕνα μόνον νόμον καὶ ἐπιβλεῖν ἀνάλογον πειθαρχίαν ἀσκέτως πρὸς τὴν ἡλικίαν ἢ τὸν χαρακτῆρα ἐκάστου τῶν παίδων, τὸ τοιοῦτον θὰ ἦτο σκληρόν. Πρέπει νὰ ὑπάρχη ἰδίαι δι' ἕκαστον παῖδα μέθοδος. Ἡδύναστο νὰ εἴπωσι τινὲς μία μέθοδος δι' ἕκαστον παῖδα θὰ καθίσταται ἀδύναστον τὴν οἰκογενειακὴν

κυβέρνησιν· οὐχί, τὸ σύστημα τοῦτο διευκολύνει μᾶλλον τὴν κυβέρνησιν ταύτην, ἅτε ἐπιτρέπον ἐκάστῳ τῶν παίδων νὰ κυβερνᾷ ἑαυτὸν, τοῦ γονεῦς ὀδηγοῦντος μόνον τοῦτον. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπιτρέπει τῷ παιδί νὰ πράττῃ, ὅτι ὁ γονεὺς θὰ ἠναγκάζετο νὰ πράττῃ ὑπὲρ ἐκάστου αὐτῶν, τοῦθ' ἔπερ θὰ ἦτο δυσχερέστατον ἔργον.

Τὸ μουσεῖον τοῦ Λούβρου. Ἐνδιαφέρων νεωτερισμὸς εἰσῆ-σῆλθῃ ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Λούβρου, ἐν Παρισίαις. Ἐν ἐκάστη αἰθούσῃ ἐτοποθετήθησαν «βιογραφικοὶ» πίνακες, ἕκαστος τῶν ὁποίων συνοψί-φει τὴν ἱστορίαν τῶν αἰθουσῶν καὶ περιλαμβάνει πληροφορίας λίαν περιέργους. Οὕτω παρατηρεῖται ὅτι ἡ στοὰ τῶν Καρυατίδων, ἰδρυ-θεῖσα ὑπὸ τοῦ Πέτρου Λεσκῆ, ἐχρησιμοποιήθη τῷ 1408 ὡς αἶθουσα, ἐν ἣ συνεδρίασαν οἱ δικασταί, οἱ καταδικάσαντες εἰς ἔξορίαν Ἰωάννην τὸν ἀτρόμητον (Jean sans-Peur), δολοφόνον τοῦ δουκὸς τῆς Αὐρηλίας Κατὰ τὴν εἰς Γαλλίαν μετάβασιν Καρόλου τοῦ Ε' ἐδόθησαν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ λαμπρά ἑορταί. Ὁ Μολιέρους ἔπαιξεν ἐκεῖ τὰς κωμω-δίας αὐτοῦ τῷ 1658, 1660 κλπ. Ἡ τετράγωνος αἶθουσα ἐχρησίμευσεν εἰς τοὺς γάμους τοῦ Ναπολέοντος μετὰ τῆς Μαρίας Λουίζας. Τὸ μου-σεῖον τῶν ἡγεμόνων χρονολογεῖται ἀπὸ Λουδοβίκου τοῦ ΙΑ', τὰ περι-φνημα σανιδώματα τῆς αἰθούσης τῶν τελετῶν, τοῦ κοιτῶνος κλπ. ἀνάγονται εἰς Ἑρρίκον τὸν Β' καὶ προέρχονται ἐκ τοῦ ἀρχαίου δώ-ματος τοῦ Πέτρου Λεσκῆ (τῷ ἀρχαίῳ Λούβρῳ). Οἱ «βιογραφικοὶ» οὗτοι πίνακες θὰ διεγείρωσι φυσικῶς τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐπισκεπτῶν, οἵτι-νες εἶναι περιέργοι νὰ γνωρίσωσι τὴν ἱστορίαν ἐνὸς τῶν ἀρχαιστέρων μνημείων τῆς Γαλλίας.

Νέος ἀστὴρ ἐν τῷ Γαλαξίῳ.— Νέος ἀστὴρ ἐνεφανίσθη ἐν τῷ τοῦ Γαλαξίου ἀστερισμῷ ἡνιόχῳ (auriga). Ἐσχάτως οἱ ἐν τῷ Γκριη-νουτῆ βασιλικῷ ἀστεροσκοπεῖῳ ἀναζητήσαντες αὐτὸν, εὑρον ἐν τῇ ὑπο-δειχθείσῃ θέσει σῶμα, ἀναποκρινόμενον εἰς τοῦτον. Ὁ ἀστὴρ οὗτος, ἡ ὕπαρξις τοῦ ὁποίου δὲν εἰδείκνυτο ἐν τοῖς χάρταις ἢ καταλόγοις διέ-φερε κατὰ τι ὡς πρὸς τὴν ὄψιν τῶν λοιπῶν ἀστέρων, τοῦ φωτὸς αὐτοῦ μὴ ὄντος τόσον διαπερατικοῦ. Τὸ μέρος, ἐν ᾧ ὁ ἀστὴρ οὗτος εὑρίσκετο ἐφωτογραφήθη. Οἱ ἀστρονόμοι μετ' ἐνδιαφέροντος θὰ παρακολουθήσωσι τὰς διαφορὰς φάσεις τῆς ἀναπτύξεως τοῦ νέου φαινομένου, οἱ δὲ ἐν τῷ ἀστεροσκοπεῖῳ Γκριηνουτῆ προτίθενται νὰ παρακολουθήσωσι τὴν τρο-χιάν αὐτοῦ διὰ σειρᾶς φωτογραφικῶν εἰκόνων.

Ὁ ἀγγλικὸς στρατός.— Κατὰ τὴν τελευταίαν ἔκθεσιν τοῦ γενι-κοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῆς στρατολογίας, τὸ πραγματικὸν καταστατικὸν τοῦ ἀγγλικοῦ στρατοῦ ἀνῆρχετο τῇ 1 ἰανουαρίου 1891 εἰς 202,116 ἀξιωμα-τικούς, ὑπαξιωματικούς καὶ στρατιώτας.

Ἡ ἐφεδρεία τῆς πολιτοφυλακῆς ἀριθμεῖ 30,245 ἄνδρας, τοῦθ' ἔπερ ἀναριθμεῖ τὸν ὅλον ἀριθμὸν τῶν εἰς τὸν ἐνεργὸν στρατὸν δυναμένων νὰ καταταχθῶσιν ἐφέδρων εἰς 89,525.

Ἡ γλωσσά τῶν πιθίκων.— Ὁ κ. Γκάρναρ, κατήρτισε σχέδιον κλωβοῦ, ὃν θὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Ἀφρικήν, ἵνα μελετήσῃ τὴν γλώσσαν τῶν πιθίκων. Ὁ κλωβὸς ἀποτελεῖται ἐκ δικτυωτοῦ ἐκ σιδη-ρῶν δοκῶν καὶ θὰ διαλύηται εἰς ὀκτὼ τμήματα πρὸς εὐχερεστέρην αὐ-τοῦ μεταφορὰν. Τὸ μέγεθος τοῦ κλωβοῦ ἔσται 6 πόδ. καὶ 6 δακτ. τό τε μῆκος καὶ τὸ πλάτος. Ὄταν συναρμολογηθῇ καὶ τεθῇ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους θὰ στερεοῦται ὑπὸ τριῶν ἰσχυρῶν ἀλύσεων, διερχομένων ἐκ τῆς κορυφῆς, οὕτως ὥστε νὰ παραλύονται οἱ γορῖλαι, ὧν ἡ μεγάλη δύναμις εἶναι πασίγνωστος, ἀπὸ τοῦ νὰ ἀποφέρωσιν αὐτὸν κατὰ βούλησιν. Τὸ δικτυω-τὸν εἶναι ἐπαρκῶς λεπτὸν ὥστε νὰ παρακλωθῇ αὐτοῦς τοῦ νὰ εἰσάγωσι τοὺς βραχίονας αὐτῶν διὰ μέσου τῶν μεταλλίνων στηλῶν. Ὁ κ. Γκάρ-ναρ θὰ εἰσέλθῃ ἐν τῷ κλωβῷ τούτῳ εἰς ἰκανὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν πι-θίκων, μεθ' ὧν ὅμως θὰ συνδέηται διὰ τηλεφώνου καὶ ἡλεκτρικοῦ κώδωνος.

Τὸ φωνόγραφον θὰ σημειῖ τοὺς ἤχους, οὗσπερ θὰ ἐκπέμπωσιν οἱ γο-ρίλλαι, διὰ φωτογραφικῆς δὲ συσκευῆς, κειμένης ἐπὶ τοῦ κλάδου δένδρου, θὰ καταρτίζωνται στιγμιαιῶς φωτογραφικαὶ εἰκόνες. Ὁ κ. Γκάρναρ εἶ-ναι ἀνὴρ, εὐρεὶς ἔχων ὤμους καὶ μεγάλης φυσικῆς δυνάμεως· ἔστι δὲ γάλλος τὴν καταγωγὴν, μολοντί πέντε γενεαὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἔζησαν ἐπὶ ἀμερικανικοῦ ἐδάφους.

Περὶ δὲ τῶν περαιτέρω μελετῶν τοῦ ἐκ Νέας Ὑόρκης τούτου καθη-γητοῦ, Γκάρναρ, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς γλώσσης τῶν πιθίκων, αὐτὸς

οὗτος ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Νέα Ἐπιθεωρήσει». λαθῶν, λέγει, φωνόγρα-φον κατέλθεν εἰς τὰ τῶν πιθίκων ἐνδιαιτήματα ἐν τῷ ζωολογικῷ κήπῳ τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ ἐπεδόθη εἰς συστηματικὴν μελέτην τῆς τῶν πιθί-κων γλώσσης. Καὶ πρῶτον, πλησιάσας κλωβόν, περιλαμβάνοντα τέσ-σαρας φαίους πιθίκους (Capuchin) καὶ τινὰς ἄλλων εἰδῶν ἔχαρι-ε-τισεν αὐτοὺς διὰ τῆς λέξεως, ἣτις, ἐν τῇ τῶν Capuchin τούτων πιθίκων γλώσσῃ σημαίνει τροφήν καὶ τι ἄλλο. Ὅτι δὲ κατενόηθη ὁ καθηγητὴς ἐπέισθη περὶ τούτου ἐκ τοῦ ἔξῃς, ὅτι εἰς τῶν πολλῶν τρι-χωτῶν τούτων αὐτοῦ φίλων, προσελθὼν πάραυτα εἰς τὸ ἐμπρόσθιον τοῦ κλωβοῦ τμήμα, «πολλαχῶς ἐξεδίλωσε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην αὐτοῦ», Ἡ τὴν τροφήν σημαίνουσα λέξις ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν πιθίκων τοῦ εἰ-δους Rhesus ἐκφράζεται κατὰ προσέγγισιν, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῶν γραμμα-τῶν ngu-u-w (ἦτοι νγκουούβ). Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ φωνόγραφον ἀναποκρίνεται πληρέστατα εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, ὃ δὲ κ. Γκάρναρ διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐδοξίμασε τὴν λέξιν καὶ ἐπὶ ἄλλων πιθίκων, νεωστὶ ἐξ Εὐρώπης μετακομισθέντων μετ' ἐπιτυχίας, ἣν ὁ ρηθεὶς καθηγητὴς θεω-ρεῖ ἀξίωσθημεῖον. Ἐν τῶν δυσχερεστέρων πραγμάτων, καθὰ λέγεται, ἐν τῇ μελέτῃ τῆς τῶν πιθίκων γλώσσης, εἶναι ἡ ἐξέυρεσις προφορικῆς ἢ γραμματικῆς ἐκφράσεως, ἐπαρκῶς ἀποδοῦσης τὴν ἰδέαν εἴτε τῆς σημασίας τῆς λέξεως, εἴτε τοῦ ἤχου αὐτῆς, διότι ἐν τῇ τῶν πιθίκων γλώσσῃ μία λέξις παρίστησι πολλάκις ὀλόκληρον φράσιν· ἡ λέξις δὲ αὕτη ἀποτελεῖται ἐν γένει ἐξ ἤχων, μὴ παριστανομένων συνήθως ὑπὸ ἀφρα-θητικῶν χαρακτήρων.

Πληθυσμὸς Ἀλσατίας καὶ Λοθαρηγίας.— Κατὰ τὴν ἀπο-γραφήν τῆς 1ης δεκεμβρίου τοῦ 1890 ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀλσατίας Λοθα-ρηγίας ἀνέρχεται εἰς 1,603,987 ἄτομα ἀντὶ τῶν 1,565,355 τὴν 1ην δε-κεμβρίου 1885. Ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἀπογραφήν τοῦ 1885 ἐπῆλθεν αὐ-ξησις 39,632 ἀτόμων ἤτοι 2,53 0/0. Τρία πέμπτα τῆς αὐξήσεως ταύ-της ἀνάγονται εἰς τὸν στρατιωτικὸν πληθυσμὸν, δύο πέμπτα δὲ μόνον εἰς τὸν ἀστικὸν πληθυσμὸν.

Ὁ νῦν πληθυσμὸς τῆς 1ης δεκεμβρίου 1890 διαιρεῖται ἐπὶ τῶν τριῶν διαμερισμάτων ὡς ἔξῃς:

	Πληθυσμὸς		Αὐξησις	
	1890	1885	ἀπόλυτος	τοῖς 0/0
Κάτω Ἀλσατία	621,509	612,077	9,432	1,37
Ἄνω Ἀλσατία	471,677	462,549	9,128	1,98
Λοθαρηγία	510,801	489,729	21,072	4,30

Ἡ Λοθαρηγία λοιπὸν παρουσιάζει αὐξῆσιν πληθυσμοῦ πολλῶ σπου-δαιστέρην τοῦ τῶν δύο ἄλλων διαμερισμάτων ὁμοῦ.

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝ

(ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΩΝ).

Ἦτο νῦξ θελκτικῶς ἤρεμος, ὅτε ἐπέβημεν τοῦ ἀτμοπλοίου «Βασίλισσα Μαργαρίτα». Ὡς ξένοι... ἀλλ' ὡς βραδύτερον ἀπε-δείχθη, οὐδεὶς ἐγίνωσκε νὰ εἴπῃ τίνος ξένοι ἦμεθα οἱ πτωχοὶ ἡ-μεῖς ἀρματηλάται τῶν τῆς ἡμέρας γεγονότων, οὔτε ἡ ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ἐκθέσεως ἐπιτροπὴ, οὔτε ἡ κυβέρνησις, οὔτε ὁ ἐρατει-νὸς καὶ ἀείποτε μειδιῶν γενικὸς διευθυντὴς τῆς «Γενικῆς ναυ-σιπλοίας», οὔτε αὐτοὶ οἱ τοῦ δικελωτικοῦ τύπου συνάδελφοι— ἀλλ' ἀδιάφορον τοῦτο. Ὡς ξένοι ἐνὸς οἰουδιτινοῦ μᾶλλον ὃ' εἰ-πεῖν τῆς ἀγρύπνου καὶ ἀείποτε κατασκοπευούσης θεᾶς, ἴτις μετὰ τῆς σάλπιγγος ἀνά χεῖρας, οὐρανὸν καὶ γῆν διαπερᾷ, ἐ-μέλλομεν νὰ μεταδῶμεν εἰς Πάνδομον τὴν βασιλίδα τῶν δικε-λωτικῶν πόλεων, ἵνα παραστῶμεν ὡς πάντοτε χρῆσιμοι μάρτυ-ρες τῆς ἐπισήμου ἐνάρετος τῆς πέμπτης ἐθνικῆς ἐκθέσεως.

Ἡ νῦξ ἦν ἤρεμος ἐν τῇ θαλάσσῃ ἀντικατωπτρίζοντο ἐν δι-γῆ τὰ ὑπέρυθρα τοῦ λιμένος φῶτα, ἀκροτάτη δ' ἐπεκράτει νη-νεμία· οἱ ἐν τῷ ζοφῶδι οὐρανῷ ἀστέρες προήγγελλον ἡμῖν διὰ τοῦ καθαροῦ καὶ τοῦ μηδαμῶς ὑπὸ μαρμαρυγῆς ταρασσομένου, ἀλλ' ἀτρεμοῦς αὐτῶν φωτός, ἀμέριμον καὶ ἴσυχον τὸν πλοῦν·

Ἦν ἦδη πέραν τοῦ μεδονυκτίου ὅτε αἱ βαρεῖαι ἄγκυραι τῷ κρότῳ τῶν ἀλύσεων ἀνεσύρθησαν ἐκ τοῦ βορβορώδους βυθοῦ τῆς θαλάσσης καὶ τὸ λαμπρὸν καὶ εἰς θαλερὸν κῆπον ἀνθέων καὶ φοινίκων μετατραπέν σκάφος, ὑπὸ ἀπειρασίμων διαλαμπόμενον φώτων, ἀπῆρε τῆς ἀκτῆς. Ἐλαφρῶς κινούμενον καὶ ὡσεὶ θέλον εὐεργητικῶ ἦ ἀποκοιμῆσθαι ὑπῆν τοῖς ἐβελουσίως ἑαυτοῖς αὐτῷ ἐναποθένας, ἐξ ἐμπιστοσύνης δ' ἦδη πρὸς τὴν ἡρεμον καὶ μαγευτικῶς ἀπαλὴν ἀτμοσφαῖραν ἀκόπως ἐπιτευχθέντας πλοῦτες καὶ πολυταράχους θυέλλας ἀφηγούμενους, προήλυνε τὸ σκάφος φερόμενον εἰς τὸ πέλαγος. Ἡ ζωνρὸς διαγραφομένη γραμμὴ τοῦ κόλπου μετετράπη πάραυτα εἰς ὀμιχλώδη ἀτμόν λεπτῶς φωσφορίζοντα, τὰ ἀκρωτήρια καὶ αἱ ἄκραι ἐξηφανίζοντο, μόνος δὲ ὁ Βεδοῦβιος τολμηρῶς εἰς τὰ ὕψη ἀνωροῦτο ἐκ τῶν ὑπερκειμένων τῇ τε πόλει καὶ τῇ παραλίᾳ πέπλων, περὶ τὸν ὑπὸ πυρὸς καὶ ἀτμοῦ συγκεκαλυμμένον κρατῆρα αὐτοῦ αἰωρεῖτο πυκνὸν νέφος ἐν τῷ καθαρῷ λευκῷ χρώματι τοῦ ὁποίου συνανειγνύνυτο καὶ ῥόδινα, ἐκ τῶν δονίσεων τοῦ ἐν τοῖς ἐγκάτοις τοῦ ἠψαιστείου ἀνακυκομένου στοιχείου. Ἡ Καπραία διεζωγράφη τὴν πολυτύμπτον αὐτῆς ἀκτὴν ἐν τῷ ζοφῶδει ὀρίζοντι. Ἐνταῦθα ἀνεφαίνοντο οἱ ἐκ τῆς θαλάσσης διήκων πλανωμένων ὄγκων προέχοντες βράχοι, ἐκεῖ ἡ λεπτιὰ τοῦ Σολάρου κορυφή καὶ περαιτέρω ἐπι πρὸς τὴν ξηρὰν ἐκτεταμένον τὸ καταπληκτικὸν ἐρεθιδῶδες βράθυρον, ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ὁποίου ὁ αὐτοκράτωρ Τιδέριος μετὰ πόθου ἤκουε τοὺς ὁτόνους καὶ τὸν ῥόγγον τῶν ἐκεῖθεν καταρριπτομένων θυμάτων αὐτοῦ. Ὑποκίτρινα φῶτα περιῖπταντο ἐπὶ τῶν βομβούντων κυμάτων καὶ φανταστικά, σκιαί παρήρχοντο ταχέως καὶ ἀπατηλῆ ἐγγύθεν τοῦ σκάφους. Αἱ σκιαί αὐταὶ ἦσαν πλοῖα ἁλίεων, ἄπερ μετ' ἀναπεπταμένων ἰστίων ἀνέμενον πρόσφορον ἀνέμου πνοιῆν, ὥστε νὰ δυνηθῶσι νὰ διευθυνθῶσι πρὸς τὴν ξηρὰν. Εἶτα δὲν ἐδόλεπτι τίς πλέων εἰμὴ θάλασσαν καὶ οὐρανόν· τὸ σκάφος ὀλοταχῶς προήλυνεν εἰς τῶν ὥστε ν' ἀκούσονται οἱ τῶν ἄρμων τριγμοί, τῶν γενναίων ναυτῶν, παρὰ τὴν δεδοκιμασμένην αὐτῶν ἀντοχήν, ὑπὸ δυσἀρέστων καταλαμθανομένων προαισθήσεων καὶ καταφευγόντων εἰς τοὺς πάντη ἡρέμους ἰδιαιτέρους αὐτῶν θαλαμίσκους.

Ὁ φωταυγῆς ἦλιος ἀνέτειλεν ὑπεράνω τοῦ ἁδμαντίνως αἰθρίου ὀρίζοντος. Ἡ θάλασσα, χρυσῶ περιχυθεῖσα φωτὶ, ἀπῆστραπτε πανταχόθεν, ὡσεὶ ἐν ἀμέτροφ διατελούσα μαγευτικῆ αἰγλή· πλανόφωτοι ἀκτίνες ἐπαίζον ἐπὶ τῶν ἀφροεσδῶν κορυφῶν τῶν εὐρέως κυλιόμενων κυμάτων, ἐπὶ τῶν ἐκτινασσομένων ὑδάτων τῶν ὁποίων ἀνεφαίνοντο πάντα τὰ χρώματα τοῦ οὐρανοῦ τόξου. Πρὸς δυσμῆς, ἐκεῖ ὅπου οὐρανὸς καὶ γῆ ἀλλήλους συνήπτοντο, πορφύροχρους ἐλαμπε μικρὰ ὄρεινὴ κορυφή, ἡ τῆς Οὐστίκαε, τῆς μικρᾶς βραχῶδους νήσου, ἵνπερ πρὸ ἐτῶν ἐκ τῆς Πανόρου (Palermo) συχνάκις ἐθαύμασα ὡς ἀποστιλδοντα μαργαρίτιν ἐν τῇ λάμπει τοῦ δύοντος ἡλίου.

Ἦδη πάντα τὰ περὶ ἡμᾶς ἐφωτίζοντο πλέον. Ὁ τὰ ὄμματα ἐπισκιάζων ὀμιχλώδης αἶθηρ ἀνέρχεται βραδέως πρὸς τὸν ἦλιον, ὅστις ἦδη λούει ὀλόκληρον τὴν τῶν ὑδάτων ἐπιφάνειαν δι' ἡρέμου φωτός. Ἐκ τῶν κατοπτρίζοντων κυμάτων ἀναδύονται αἱ Λιπαραὶ νῆσοι, τὰ ὅρη τῆς Φοινικοῦσης καὶ λοιπά· τὰ περαιτέρω μακρὰν πρὸς τὰ ΝΑ φαινόμενα εἶναι τὰ ὕψη τῆς Καλαβρίας, τὰ δὲ πρὸς Ν ταῦτα νῆψη, τὰ τοσοῦτον ἰδιαζόντως ὑπερκειμένα, τὰ τοσοῦτον πολύτμια καὶ ἀγρίως ἀλλεπάλληλα συνωθοῦμενα, τὰ νῆψη ταῦτα, ἄπερ φαίνονται φέροντα μεγαλοπρεπῆς χιονόλευκον τρίγωνον, τί ταῦτα ἄρ' ἀγε τοῖς εἰς ἐορτὴν μεταβαίνουσι ταξειδιώταις προαγγέλλουσι; Καθηγητῆς πανεπιστημίου, ὁ γερουσιαστής Σοδάρος, ἐφῆρνε ὅτι προαγγελοὶ ἦσαν ἐπερχομένης καταγίδος, ἀλλ' οἱ τε χάριται καὶ ἡ πύξιε ὑποδεικνύουσιν ὅτι ἀποτελοῦσι ταῦτα πιθανῶς τὰ ὅρη τῆς Τρινακρίας, πράγματι δὲ ὄψ νωτιώτερον προελάνομεν, τόσῳ σταθερότερον, ἁρμονικώτερα σχήματα λαμβάνουσι τὰ ἐκφοδίσαντα ἡμᾶς νῆψη καταγίδος· τὰ ἀκάνονιστα καὶ δίκην πολυτύμπτον αἰθερίων ὄγκων ἐκεῖνα νῆψη μετετράπησαν πάραυτα εἰς θαυμασίαν, ἀπαλῶς κυματίζουσαν ὑποκύανον ὀροσειρὰν καὶ τὸ χιονῶδες τρίγωνον, ὅπερ ἐπ' αὐτῶν ἐφαίνετο φερόμενον, παρέσθι καθ' ἑαυτὸ ἐν πλήρει τῇ αἰγλῇ τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ ὕψους· τὸ χιονῶδες τρίγωνον ἦν ἡ Αἴτνα! Δυσἀρέστοι, ζοφεραὶ ἀναμνήσεις προῦκλήθησαν ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῆς.

Ἐν τοῖτοις τὸ σκάφος, διασχίζον τὰ κύματα, χαράσσει πε-

ραιτέρω πάντοτε τὸν ἀφῆροντα αὐτοῦ αἰλακα. Ἡ Αἴτνα ἐξηφανίσθη ἐν τῷ κυανοχρόφ αἰθέρι, ἐκ δυσμῶν δὲ ἐχαιρέτιζον ἡμᾶς τὰ ὕψη τοῦ Conca d'Orto, τοῦ ἀειθαλοῦς τούτου ἐκ πορτοκαλλέων δάσους τῆς Πανόρου. Capo di Gallo, ἡ εὐελπις ἄκραι τῶν σκελαιῶν ναυτίλων ἴσεται ἐκεῖ· οἱ ἐρυθροὶ τιτανῶδεις αὐτοῦ κρηνοὶ λάμπουσιν, ὡσεὶ πῦρ ἐντὸς αὐτῶν περικλειόμεντες· ὁπόσοις δυστυχεῖς ναυαγῆς ἐξαπατήσαντες, ὠδήγησαν εἰς τὴν καταστροφήν! Μετὰ μικρὸν ἐνεφανίσθη μεμονωμένος καὶ φθαλακρὸς ὁ γιγαντιαῖος τιτανῶδης ὄγκος τοῦ ὄρους Πελλεγγίνου, ἡ θαλασσία τῆς Πανόρου φρουρά. Ὑψηλά, ἐπὶ τοῦ εὐρυτάτου πεδίου τῆς βραχῶδους αὐτοῦ βράχως, ἀνυψοῦται τὸ ἄγαλμα τῆς πολιοῦχου. Ἡ παρθένος Ροζαλία διπλήθε μὲν τὸν βίον ἐνθέρως προσευχομένη ἐπὶ τῶν θελλοπληκτικῶν καὶ ἀξένων ὑψωμάτων τῶν ὄρεινῶ ὄγκων. Σπύλαιον, ταὐτὸν τὸ καταφύγιον πάντων τῶν καταπιεζομένων καὶ ἰσχυρᾶς δεομένων συνηγορίας, ἐχρησίμευσεν ὡς κατοικία αὐτῆς· ὁ ἦλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες ἐφῶτιζον τὸ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνεφγμένην βραχῶδες αὐτῆς δῶμα. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τὰ ὅστ' αὐτῆς δὲν ἀφῆθησαν ἐν τῷ σπληαίφ' ἀλλά, μετακομισθέντα, ἐναπετέθησαν ἐν τῷ μικροπ. ναφ τῆς Πανόρου, ἐντὸς ἀργυρᾶς θήκης, ἵτις κατ' ἔτος, τὸν ἰούλιον μῆνα, ὑπὸ τὸν ἴχον τῶν κωδῶνων καὶ τὸν τῶν τηλεβόλων κρότον καὶ μετὰ ψαλμοῶν ἐνζαυθῶν μὲν οὐχὶ ὅμως καὶ ἁρμονικῶν πάντοτε περιάγεται ἀνα τὴν πόλιν, οὕτως ὥστε οἱ τῆς Πανόρου κάτοικοι ν' ἀναμνησκῶνται διαρκῶς τῶν πρὸς τὴν ἀγίαν καὶ τοὺς ἐκ τοῦ κλήρου φρουροῦς τοῦ πολυτίμου λειψάνου καθηκόντων...

Καὶ ἦδη εὐρισκόμεθα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόλπου καὶ ἐπιθεωροῦμεν τὴν πόλιν, τὴν θάλλουσαν κοιλιάδα, τὰς ἡρέμα πρὸς τὰς τῶν ὀρέων κυριφᾶς ἀνερχόμενας κατωφερειὰς καὶ δεξιόθεν τοὺς κίλους τοῦ Ἁερα Santa, τὸ νεκροταφεῖον, δάδος λιθίνων σταυρῶν καὶ μνημείων, τὴν προσέχουσαν ἐπαύλιον Μπελιόντε, δάση ἐκ πορτοκαλλέων καὶ κίτρινων καὶ ἀμπελῶνας, πρὸ ἡμῶν δὲ τὸν λιμένα μετὰ τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ κυματοθραύστου καὶ τὰς σθεναρᾶς στύλας τῆς πύλης τῆς Ροζαλίας. Ἀλλὰ καὶ αἱ σκιερὰὶ κορυφαὶ τοῦ βοτανικοῦ κίπου, τὸ εὐρὸν πεδίου τοῦ ποταμοῦ Ὁρέτου, ἀριστερόθεν δὲ ὑπερκειμένοι ὀλοπράσινοι ἄγροί, κῆποι, δαφνῶνες, ἐλαιῶνες, φυτεῖαι πορτοκαλλέων καὶ λοιπά, ὡς καὶ αἱ κρηνοὶδεῖς πλευραὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ζαφφερανίου, καὶ τέλος ἡ θάλασσα ἀπλοῦνται ὑπὸ τὰ ὄμματα ἡμῶν. Ἄγνωστος τέρπει, ὁ κόλπος τῆς Νεαπόλεως ἡ ὁ μυχὸς οὗτος τῆς Πανόρου. Θέλει μὲν πράγματι ὁ πρῶτος διὰ τοῦ πλοῦτος τῶν χρωμάτων, διὰ τῶν ἀπαλῶν κυμάνσεων τῶν ὀροσειρῶν καὶ τῶν λῶφῶν αὐτοῦ ὡς καὶ διὰ τῆς τοῦ Βεδοῦβίου γειννιάσεως, ἀλλ' ὁ τῆς Πανόρου μυχὸς ἐχει ὕψην δραματικῆς εἰκόνας· τὸν ἅπαξ αὐτὸν θεασάμενον ἡ θέα αὐτοῦ πληροὶ μαγικοὶ ὄράματα. Ἡ φαντασία, ἡ καρδία καὶ τὸ αἶσθημα αἰσθάνονται ἑαυτὰ ἐξ ἴσου θιγόμενα, πᾶς δὲ τις ἀναγκάζεται νὰ ἀναπολῆ πάντοτε εὐφροσύνης τὴν ζωρῶν ταύτην ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ὀδορῶν ἅμα καὶ μεγαλοπρεπῆ εἰκόνα.

Ἀλλὰ χαιρετίσωμεν ὀβελίσκον, περαιτέρω ὑψούμενον. Αὐτόθι διέταξεν ὁ Γαριβάλδος τοὺς ὑπ' αὐτὸν χιλιούς εἰς ἀποφαστικὴν ἐφόδον ἐναντίον τῆς Πανόρου. Οἱ κώδωνες τῆς ἀρχαίας ἀπολαυστικῆς φήμης νορμανδικῆς μονῆς Gangia ἀντήχουν μακρὰν καὶ ἄγγελλον εἰς τὰ πεφοδισμένα πλήθη ὅτι καὶ ἡ Πάνορος ἦν ἑτοιμὴ εἰς διάσπασιν τῆς παρανόμου πολιτείας. Ὁ Γαριβάλδος συνήντησεν ἐν τῇ ποταμῶ Ὁρέτῳ τὸν βουρβωνικὸν στρατὸν· κατόπιν ὀξείας διὰ λογχῶν ἐπιθέσεως ὁ στρατὸς ἐκεῖνος διεσκορπίσθη ὡς τὸ ὑπὸ τοῦ ἀνέμου διασκορπιζόμενον ἄχρον. Μετὰ βήματος πρὸς ἐφόδον ἐσπευσαν οἱ γενναῖοι πρὸς τὴν πόλιν· ἐν τῇ Ἀνωβινεῖα πύλῃ κατέδχον ἐγκαταλειμμένων προμαχῶνα, ἀλλ' ἐν τῇ via Maqueda ἡ μάχη ἀνεξωπυρήθη· βραδέως πληγείς ὁ Βενεδέτος Καϊρόλδης ἐπεδεν ἄπνοους, ὑπεράνω δ' αὐτοῦ ἡ ἀγρία μάχη ἐπεξετάθη μέχρι τῆς καρδίας αὐτῆς τῆς ἐν πλήρει ἀναστατώσει εὐρισκομένης πόλεως. Πάντες οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὄπλα, νέοι καὶ γέροντες, γυνῶ αὐτῶν τῶν τρυφερῶν παιδῶν ἐξαιρουμένων, συνετάθησαν ἐνθουσιῶντες τῷ ἡρώϊ, ὅστις ὡς οὐράνιον θαῦμα ἐφαίνετο ἐμφανισθείς ἐμπροσθεν αὐτῶν. Ὁ στρατὸς τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως ἀπεσύρθη μετὰ δύο ἡμέρας πρὸς τὴν Μεσσίνην καὶ ὑπῆρξεν ὁ ἄγγελος μόνον τῆς νίκης, πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ὁποίας ἡ ἰταλικὴ νεολαία ὤφειλε ν' ἀγωνισθῆ ἐναντίον δεδολητηριασμένης καὶ θνησιμαίας πολιτικῆς κα-

ταστάσεως, ἄχρηστος ὅπου αὐτὴ ἐκλίπη. Εἰς ἀγαθὴν καὶ εὐειδῆ τευτονίδα εἶμαρτο νὰ θέσῃ οὐ μόνον συνδιαλλακτικὸν ἀλλὰ καὶ ἀξιωματικὸν τέλος εἰς τὴν τοσοῦτον πενιχρῶν ἄλλως ταύτην βουρβονικὴν τραγωδίαν. Ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔδωσαν τὴν τιμὴν τοῦ βασιλέως Φραγκίσκου ἦσαν αἱ περὶ τὴν Γαέταν μάχαι καὶ ἡ ἔνδοξος ἄμυνα τοῦ τελευταίου τούτου προσωργίου τῆς βουρβονικῆς ἰσχύος. Τοῦτο ὅμως ἐπετεύχθη οὐχὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ χάρις εἰς τὴν ἠρωϊκὴν αὐτοῦ σύζυγον, ἥτις ἐκ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπερηφανείας αὐτῆς ἦν τλῆσε δύναμιν, δι' ἧς νὰ καταπολεμήσῃ τὰ ἀτυχήματα καὶ νὰ μετατρέψῃ εἰς ἄνδρα τὸν ἥκιστα γενναϊοψυχὸν βασιλέα. Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά! Ὁ ὀβελίσκος ἐκεῖνος εἶναι τὸ μνημεῖον ἐκεῖνο, ὅπερ δεικνύσι τὴν ἑκταδὴν τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος τῆς νοτίου Ἰταλίας· ἐκεῖθεν μετεψυτεύθη τοῦτο μέχρις αὐτοῦ τοῦ οὐδοῦ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ παπικοῦ κράτους... Εἶθε ν' ἀποβῇ καὶ ὁ δείκτης τῆς ἐκτάσεως τῆς ἀνευ προλήψεων ἀλλὰ βασιμῶν ἀνθρωπίνης προόδου καὶ νὰ ὑποδεικνύῃ ταῖς νεαῖς γενεαῖς τὸ δοβαρὸν καθῆκον τοῦ συμπληρώσαι καὶ ἔδωθεν τὸ ἐθνικὸν οἰκοδόμημα, ἡ ἑξωτερικὴ ὄψις τοῦ ὁποῖου τοσαύτην προδίδει ἰσχὺν καὶ στερεότητα. Καὶ πολλὰ μὲν ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην ἐγένοντο, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἐτι πρὸς ἐπιτέλειαν ὑπολείπονται. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖται ἐπιμονή, ὑπομονή, ἐνεργητικότης καὶ αἰσθημα ἀποτελοῦν τὴν βάσιν ἠθικῶς τε καὶ πνευματικῶς ὑγιούς τοῦ λαοῦ βίου· τὸ αἰσθημα τῆς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀγάπης καὶ τοῦ γνώθῃ σαυτοῦ.

Ὁ τὴν νότιον γινώσκων Ἰταλίαν, ὁ γινώσκων ὅποιας ἔλαθεν αὐτότη διαστάσεις ὁ πόθος τοῦ ἀπαρνεῖσθαι τὴν ὑπαρξὴν πεπαλαιωμένων καὶ μακροτάτης δευμένην προνοίας κακῶν, ὁ πόθος τοῦ ἐξασπατῆσαι τὸ ἐταστικὸν ὄμμα διὰ ψευδοῦς λάμψεως, ὁ πόθος τοῦ ἐπιδεικνυθῆαι, τοῦ παριστᾶν ἑαυτὸν πλοῦσιον, τοῦ ἐκδηλοῦν ὡς πλείστην πολυτέλειαν, ὁ τοῦτο γινώσκων, κατανοεῖ τὰ γραφόμενα ταῦτα. Ἐν Νεαπόλει ἐν ἐποχῇ κρισιμωτάτῃ, καθ' ἣν ὑπερχιλιοὶ νεκροὶ διὰ σειρᾶς ὄλης ἀμαξῶν ὠδηγοῦντο εἰς τὸ νεκροτάφειον, ἐξεφράζετο ἰδέα ὅτι ἡ πόλις δεῖται ἀπολυμάνσεως. Το κράτος ἐχορήγησε τῇ Νεαπόλει πλείονα τῶν πεντεκαίδεκα ἑκατομμυρίων, αἱ ἐργασίαι ἦρξαντο, ὁ πτωχὸς λαὸς ἐδέσσε νὰ ἀποθῆθῃ μακράν, ὅπου ἐν φροντίσει καὶ ἀδρανεῖα κατατίκταται, ν' ἀνεγερθῇ δὲ ἐπὶ τοῦ χώρου ἐνίων ρυπαρῶν τέως ὁδῶν θαυμάσιον μετὰ ὑαλωτῆς στῆγης τρουλοφόρον οἰκοδόμημα, ἡ στοὰ τῆς βασιλίσσης Μαργαρίτας (Galleria Regina Margherita). Πλὴν ποῦ αἱ ὀλιγοδάπανοι οἰκίαι αἰτίνας θ' ἀνυγειῶντο; ποῦ ἡ διατυμπανισθεῖσα ἀπολύμανσις, ἡ περὶ τῆς ὑγείας μέριμνα, αἱ ὑπόνοιαι; Πρὸς τὸ παρὸν ἀποστίλβει ἐκ μεγαλοπρεπειᾶς τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν περικαλλὲς μαρμαρίνον οἰκοδόμημα· ἡ δ' ἀπολύμανσις εἶναι ζήτημα πολλὴν ἐγκλείον τὴν ρυπαρότητα!

Ἡ Πάνορμος ἀπομιμῆται τὴν Νεάπολιν καὶ κατὰ συνέπειαν ἀπολυμάνθησεται καὶ αὐτή. Ὅτι ἀνάγκη ἔχει ταύτης οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνῆθῃ, ἀλλ' ἂρ' ἄρα γε μήπως καὶ ὁ μικρὸς λαὸς τῆς Πανόρμου ἕνωσθῃ τὴν τύχην τοῦ τῆς Νεαπόλεως συναδέλφου αὐτοῦ; Πρὸ ἐτῶν ἦδη ὅτε ἡ χόλερα ἐποιοεῖτο θραῦσιν ἐν Πανόρμῳ ἡ προνοητικὴ δημοτικὴ ἀρχὴ ἀνεκάλυψεν ὅτι οἱ ἀγωγοὶ τοῦ πρὸς πῶδιν ὕδατος διήρχοντο διὰ νοσοκομείου, περὶ τούτου δὲ παραδόξως πράγματι οὐδεὶς ἐγίνωσκε τι, οὔτε ὁ τῆς πόλεως ἰατρός, οὔτε ἡ ἀστυνομία αὐτὴ αὐτὰ ἢ τοῦ νοσοκομείου διεύθυνσις. Ἡ αὐτὴ δημοτικὴ ἀρχὴ ἀνέθηκε εὐφρεῖ μὲν, ἀλλ' ἀτυχῶς πρόωρως ἀποθανόντι ἀρχιτέκτονι τὴν ἀνέγευσεν μεγαλοπρεπῆς θεάτρου. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, σχεδὸν περατωθὲν, ἐμποιεῖ διὰ τοῦ δοβαροῦ καὶ τοῦς ναοὺς τοῦ Ἀκράγαντος καὶ τῆς Σεγέστας ἀναμνησκόντος κλασικοῦ ρυθμοῦ πραγματικῶς μεγαλοπρεπῆ ἐντύπωσιν. Μέχρι τοῦ νῦν ὅμως ἐστοίχησεν ὑπὲρ τὰ ἑκτὸ ἑκατομμύρια φράγκων, ὁ δὲ ἥκιστα εὐπρωῶν δῆμος ἠναγκάσθη εἰς ἐπαχθεστάτας νὰ ὑποβληθῇ θυσίαις πρὸς ὑπερπλοῦσιν τῆς οἰκονομικῆς ταύτης δυσχερείας. Καὶ ἀνέλαβε μὲν νῦν καὶ ἐλευθέρως ἦρξατο ἀναπνεῶν, ὁ φόδος ὅμως μίπως ἀνανεωθῶσι τοιαῦται ἀνάγκαι δὲν ἐξέλιπε παρὰ τοῖς συνετῶς σκεπτομένοις.

Ἡ Σικελία δὲν διοικεῖται πλέον ὑπὸ ἀνωτέρου φρουράρχου ὡς ἐπὶ τῶν βουρβονικῶν χρόνων, συνετοὶ δὲ ἐπαρχοὶ διοικοῦσιν τὰς ἐπαρχίας τῆς Πανόρμου, Κατάνης, Μεσσίνης ἵνα παραλείπωμεν τὰς μικροτέρας· ἀλλ' ἡ ἐν τοῖς πρόποσι τοῦ ὄρους Πελλεργίον ἄρχαία πόλις παραμένει ὡς καὶ πρότερον τὸ κέντρον τῆς διανοητικῆς καὶ κοινωνικῆς κινήσεως τῆς νήσου. Εὐγενής

Σικελιώτης, μὴ ἐπισκεψάμενός ποτε τὴν Πάνορμον, μὴ παραστᾶς δις τοῦ ἔτους τουλάχιστον ἐν τῇ βασιλικῆς εὐμοιροῦσῃ πολυτελείας Λέσχῃ Γεράκη καὶ μὴ ξενισθεῖς ἐν ταῖς αἰθούσαις τῶν πριγκιπῶν Τραβία, Σκαλέα, Βελμόντε, ἀτυχῆ ἑαυτὸν θὰ ἐλογίζετο, ὅν τρόπον Γάλλος μὴ θείσ τὸν πῶδα ἐπὶ τοῦ παρισιανοῦ λιθοστρώτου. Ἡ Πάνορμος εἶναι οἱ Παριῖοι τῆς Σικελίας, ἂν δὲ στερεῖται βουλευδάρτων ὡς ἡ φιλαρέσκος πόλις τῶν Παριῶν κέκτανται ὅμως τὸν μεγαλοπρεπῆ ἱπποδρόμον αὐτῆς (Corso) καὶ τὸ δι' ἠλεκτροῖσμου φωτιζόμενον Quattro Cantoni, ἦτοι τὸ σημεῖον τῆς διασταυρώσεως μεταξύ τοῦ Ἱπποδρόμου καὶ τῆς ὁδοῦ Μακουέδα, κέκτανται μαγευτικώτατα ἐκ δρυῶν καὶ φοινίκων ἄλση καὶ εὐρείας μεταξὺ δασῶν πορτοκαλεῶν ἐκτεινόμενας συνδέδρους ὁδοὺς, πλατείας κλπ., ἅτινα οὐδαμοῦ ἀλλαχού τῆς Εὐρώπης ἀπαντῶσιν. Κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν πάντα ταῦτα τὰ μεγαλοπρεπῆ ἰδρύματα ἀνέπτυξαν ὀλόκληρον αὐτῶν τὴν λαμπρότητα. Ὁ «ἀγγλικὸς κῆπος» ἐν τοῖς σκιεροῖς διαδρομαῖς τοῦ ὁποῖου ὁ Γκαϊτε παρέμεινε, ὅτε ἀθάνατος ἦγειρε μνημεῖον εἰς τὴν ψυσικὴν καλλιῶν τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας, ὡς καὶ ἡ Villa Giulia παρέχουσι τῷ ἐπισκέπτῃ πᾶν ὅ,τι τέχνη καὶ φύσις ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ ἐν ἁρμονικῇ καὶ ἥκιστα ἐπιτετηδευμένη συνεργασίᾳ. Ἡ μικρὰ πλατεῖα Γαριβάλλη, μόλις πρὸ 25αετίας καταρτισθεῖσα, ἀποτελεῖ ἀξιοθαύμαστον τεκμήριον τῆς αὐτόθι ἐν τε τῷ ἀέρι καὶ τῷ ἐδάφει κρατούσης μεγαλοπρεποῦς τῆς φύσεως δυνάμεως. Ἐδῶ οἱ γιγαντιαῖοι λεπτοὶ τὸ δέμας φοινίκες κάμπτονται ἐλαφρῶς, ὑπὸ τῆς φθινοπωρικῆς ἀνεμιζόμενα πνοῆς, ἐκεῖ αἱ κέδροι μετὰ τῶν λεπτῶν καὶ ὀλοπρασίνων αὐτῶν κορυφῶν ἀνυψοῦνται πρὸς τοὺς οὐρανοὺς, ῥόδα, ἐπὶ τῶν ὀγκωδῶν ὑπομελαινῶν δρυῶν ἀνερχόμενα, συμπλέκονται αὐτοῖς καὶ ἡ γῆ θάλλει καὶ ἀποστίλβει ἐκ τῶν ἀπειροχρόμων ἀνθέων· ἐν τοῖς σιγνλοῖς δάσεσι ἡ ἀπὸν κηλαδεῖ τὸ θελξικάρδιον αὐτῆς ἦσμα καὶ οἱ ἄνθρωποι, ἀναπνεόντες, εὐδαίμονας ἑαυτοὺς λογίζονται. Ἀπὸ τοῦ Καμιάστρου ὁδός, δάφνη τε καὶ ῥόδοις ἐσπαρμένη, ὠδήγει διὰ μέσον τῶν ἀγρῶν εἰς Πάνορμον. Ἐκεῖ δ' ὅπου ἠνοίγετο εἰς χλοερόν καὶ εὐθαλῆ λιμῶνα, ἔκειτο ἀρχαῖος ὑπερμεγέθης σταυρός, ὅστις ἐφαίνετο ὡσεὶ θέλον νὰ περιβάλλῃ διὰ τῶν ἰσχυρῶν αὐτοῦ βραχιόνων τὴν κάτῳ ἐκτεινόμενῃν πόλιν καὶ τὴν ὑπὸ τὸ ἡλιακὸν φῶς ἀπαστρέπτουσαν θάλασσαν. Ἡ ὁδὸς αὐτὴ δὲν ὑφίσταται πλέον, ὁ σταυρὸς κατέπεσε, ἐν τοῖς πέριξ δὲ ἀνθοῦσι καὶ προάγονται πορτοκαλεῖα, θάμνοι ἰσθμῶν καὶ τὰ κιτρινόχροα ἀνθύλλα τῆς μεθυστικῆς γαζίας. Ὁ λιμῶν μετετράπη εἰς δοβαρὸν κῆπον, ἡ δὲ πρὸς τὰς οἰκίας καὶ τὴν κυανόχρουν θάλασσαν μετὰ τῆς μικροῦς ἐν εἰδεί ἐστὶλβοντος μαγαρίτου νήσου Οὐστिकास θέα προκαλεῖ θάμβος ὡς ἐκ φοβεροῦ βάθους αἴφνης ἀναδυόμενος θησαυρός. Ἡ μαγευτικὴ αὐτὴ θέα, ἦν καὶ σήμερον ἔτι δύναται τις νὰ καρπωθῇ, ἀνίκει εἰς τὰς λαμπροτέρας ἐξ ὄσων τὸ ἀνθρώπινον ὄμμα νύτῃσεν ν' ἀπολαύσῃ.

Παρὰ πάδας τὰς παρατηρουμένας ἐλλείψεις ἡ Σικελία καὶ ἡ Πάνορμος μεγάλας ἐποιήσαντο προόδους. Ὁ ἀπαρακόλυτος ἀγὼν τῶν ἰδεῶν ἐντίθησιν τῷ ἀνθρώπῳ καρδίαν καὶ φρόνημα, παρέχει αὐτῷ ἀξίαν καὶ ἀνδρικήν συνειδησίν. Καὶ ἡ πόλις αὐτὴ κατέστη ὡραιότερα. Ὁ λιμῆν, κενὸς ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε τὴν ὄψιν, κρύπτει ἦδη πλείστα ὕδα ὑπερμεγέθῃ ἐμπορικᾷ σκάφῃ καὶ ἡ μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς ἐπικοινωνία ἀναπτύσσεται λίαν εὐαρέστως. Αἱ ὁδοὶ ἦδη ἐπιμελῶς καθαρίζονται, τὰ δὲ τῶν εὐγενῶν ὀχήματα κυλόνται ἐπὶ λαμπροῦ καὶ καλῶς διατηρούμενου ἀσφαλτοστρώτου. Διὰ τὴν ἐξωτερικὴν λοιπὸν καθαριότητα ἐπαρκῆς καταβάλλεται μέριμνα, ὅποια ὅμως ἢ ὡς πρὸς τὴν καθαριότητα κατὰστασις τῶν πλείστων οἰκίῶν, περὶ τούτου οὐχὶ πολλὰ τὰ παρηγόρα ἀναφέρουσιν αἱ ἐπίσημοι ἐκθέσεις. Ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ καθορᾷ τις ὑποδηματοκαθαριστῆς καθημένους ἐπὶ βιενναῖον σκιπόδων ἐμπροσθεν καθαρῶν καὶ διὰ κατόπτρων καὶ ἀργυρολείκων ἐπιθεμάτων κεκοσμημένων κιβωτιδίων, ἡ δὲ τῆς πόλεως ἀστυνομία μετὰ τῶν μελαινοκιτρίνων καὶ χρυσᾷ σειρήνια φερουσῶν στολῶν μετὰ δραστηριότητος φρουρεῖ ὥστε νὰ μὴ διαταράξῃ τις δι' οἰαδδίποτε ἀπρεπειᾶς τὸ εὐπρόσωπον τῶν ὁδῶν, αἰτίνας ἀποτελοῦσιν τὸ ἐντεκτικῆρον πάντων τῶν φιλοσοφούντων, τῶν σκεπτικῶν, τῶν ὄνειροπολούντων ἢ καὶ ἀμερίμων γελώντων.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐκθέσεως, ἦτις ὄσονδήποτε δαπανηρὰ καὶ περιττὰ ἐφαίνονται, διὰ τοὺς ἀποκεκλεισμένους

ὅμως τούτους νηδιώτας, οἵτινες πρὸ ὀλίγων ἔτι δεκαετηρίδων ἐσμενύοντο ἐπὶ τῇ ἀραβικῇ ἢ ἰσπανικῇ αὐτῶν καταγωγῇ, μεγάλῃν κέκτιται ἐθνικοπολιτικὴν σημασίαν, ἐν ταῖς πρώταις ταύταις ἡμέραις οὐδὲν ἴκιοτο ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ, εἰμὴ μομφαὶ κατὰ καρδιανόμιον, ἡκίστα εὐπρεπῆ ἐπιδείξαντος πολιτείας ἀπέναντι τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους. Ὁ καρδιανόμιος οὗτος πολλακις εἰδείξατο τὸν προσήκοντα δεσπόζον ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῶ πρὸς τὸν ἀρχοντα τῆς χώρας, τὴν φθορὰν ὅμως ταύτην ἢ παπικὴ αὐλή, ἥτις εἰς τοὺς ἀνωτέρους αὐλικούς κύκλους ἀπέδιδε τὴν εὐθύνην τῆς ἀναστολῆς τοῦ ρεύματος τῶν ἐκ τῶν ἐργατικῶν τάξεων προσκυνητῶν, ἀλλοίαν αὐτῷ ἐπέταξε νὰ τηρήσῃ πολιτείας, δι' ἀποχωρήσεως ἀπὸ τοῦ ναοῦ· ὁ καρδιανόμιος, ἀνακοινώσας τὴν ἡνπερ ἔλαβεν ἐντολὴν τῷ νομάρχῃ, ἀπεδύρθη. Ὁ βασιλεὺς, ὅστις ἀνηγγέλθη ἢ τοῦ κληρικοῦ τούτου ἀπέλευσις ὑπ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς κανονιοβολισμούς δι' ὧν τὰ πολεμικὰ τὸν ἡγεμόνα τῆς χώρας ἐχαιρέτιζον, ἀπίπνυθον; «Ὁὐ δύναται τις δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, ἤφετε αὐτὸν νὰ συλλογίζηται τὰ πάντα διορθωθῆσονται πάλιν». Καὶ ὅτε ὑπὸ τῶν Γαριβαλδίνων περικυκλούμενος μετέβη, ὑπὸ τὰς ἐκκοφωτικὰς ἀνευφημίας τοῦ λαοῦ εἰς τὸ ἀρχαῖον νορμανδικὸν βασιλικὸν ἀνάκτορον, δὲν ἐπεσεκέσθη, ὡς συνήθως ἐπραττε, καὶ τὸν μητροπολιτικὸν ναόν. Οἱ ἐκεῖ μάτῃν τὴν Α. Μ. ἀναμένοντες ὑπέστρεψαν κατησχυμένοι, οἱ δὲ τὸ θυμιατήριον κινουῦντες παῖδες τοῦ χοροῦ ἔκαυσαν τὰ δάκτυλα ἐκ τῆς συγχύσεως, εἰς τὸ τῶν ἀναθημάτων κεφάλαιον ὀλίγα μόνον εἰσθήλον διπάρια ἐκ πτωχῶν προερχόμενα γυναιῶν, ὁ λαὸς κατεβόα καὶ ὁ καρδιανόμιος ἠδυνήθη νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὸ Βατικανὸν τὰ τῆς λαμπρᾶς ἐπιτυχίας τῆς ἀποδράσεως αὐτοῦ. Ἐν Ἰταλίᾳ λοιπὸν πρακτικὴ διενεργεῖται ἑκκλησιαστικὴ πολιτικὴ.

Ἡ ἐκθεσίς, ἥτις διακρίνεται τῆς τῆς Βοωνίας, ὡς κατὰ πολλὰ μικροτέρα ἐκείνης, οὐδὲν τὸ νέον παρουσιάζει. Ἡ ἀνικανότης καὶ ἡ ἀπειρία τῆς ἀρμοδίας ἐπιτροπῆς προϋδίδοντο ἐκ τῆς τηρηθείσης τάξεως. Ἡ ἐναρχία τῆς ἐκθέσεως ἐγένετο ἐνῶ οὐδὲν τῶν τμημάτων, ἐξαιρέσει τοῦ τῆς καλλιτεχνίας καὶ τοῦ τῶν ἐπιπέλων, ἦν καὶ κατὰ τὸ ἡμισὺ διεργρητισμένον· ἐν πλείστοις τμημασὶ τὰ ἐκθέματα ἐκείνοιο δωρηδὸν· ἐν τινὶ τοίχῳ ἐφαίνεται παμμέγεθε μέλαν ξύδιον πλαίσιον, πλάτους πέντε μέτρων καὶ ἕψους ἐπτά, ἐπ' αὐτοῦ δὲ χάριτες μετὰ τῶν λέξεων: Τὸ κάτωτορον ἐλλείπει, διότι κατὰ τὴν ἐκφόρτωσιν συνερτήθη. Βραδύτερον ὅμως ἐγνωσθῆν ὅτι τὰ πάντα διεργρητισθῶσαν. Ἐν τῷ καλλιτεχνικῷ τμημασὶ τῆς ἐκθέσεως οὐδὲν ὑπῆρχε τὸ πέραν τοῦ ἀχαρκτηριστῶς συνήθους. Οἱ διάσημοι καὶ οἱ πεπειραμένοι πρὸ πολλοῦ ἀπέστησαν τῶν ἐκθέσεων, ἂν δε δύο σπουδαῖοι ἐργομύθοι, ὁ Τσίφτιέλλης καὶ ὁ Τσίφαριέλλος, ἐξέθηκον δύο ἔργα τοῦτο συνέβη ἐξ ἀγάπης αὐτῶν πρὸς τὴν ἰδίαν νῆσον, διότι ἀμφότεροι εἶναι Συκελιῶται. Ὁ Τσίφτιέλλης ἐξέθηκε κολοσσαῖον σύμπλεγμα, ἀπεικονίζον «τὴν μάχην τοῦ Δογαλῆν»· ἐκάστη μεμονωμένη μορφή εἶναι κατολισθημένη μετὰ μεγάλης καλλιτεχνικῆς σθεναρότητος, ἀλλὰ πᾶσαι αἰ ἐκείναι αἱ λόγχοι καὶ ὁ κατὰ τὴν Βερνίνειον σχολὴν δραματικῶς συμπαθῶν πολεμικὸς ἵππος, ἡκίστα εὐάρεστον ἐμποιοῦσιν ἐντύπωσιν, θὰ ἐξεπλάσσοτο δὲ ὁ γενναῖος σνταγματάρχης Δὲ Χριστοφόρης, ὅστις ἐνδοξον εὔρε παρὰ τῷ Δογαλῆ θάνατον, ἂν ἠδύνατο νὰ ἰδῇ τὴν θεατρικὴν στάσιν, ἦν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ καλλιτέχνης. Ὁ ἐν τῇ μάχῃ πίπτων δὲν παίζει βεβαίως κωμωδίαν. Ἄφ' ἑτέρου ὁ «Χριστὸς» τοῦ Τσίφαριέλλου, οὐδὲν τὸ θεῖον ἐν ἑαυτῷ ἔχει, ἕτε προσομοιάζων νεαροῦ ἀνδρὸς, μὴ κοιμωμένῳ ἔτι, πολλὰ δ' ἥττον νεκροῦ. Κατὰ τὸν θάνατον οἱ μυῶνες κοιμῶνται, οὕτως εἰπεῖν, καὶ δὲν ἐντείνονται θολοειδῶς περὶ τὸν βροχιῶνα καὶ τὸ στῆθος, τῆς ἐντάσεως ἐκλιπούσης πλέον, ἂν δὲ ὁ κ. Τσίφαριέλλος δὲν ἐπιθυμῆ νὰ συμπουλεύσῃ ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην τοὺς ἀρχαίους διδασκάλους, δύναται νὰ ἐπισκεφθῇ ἀνατομικὴν αἰθουσαν, ὅτε καὶ θὰ κατανοῆσθαι τὸ σφάλμα αὐτοῦ. Ἐκ τῶν ἀποτροπαίων ἐκθεμάτων μνημονεύσομεν κεφαλῆς, μετὰ κόμης ἀγρίας λελυμένης, βαθυτάτων ὀφθαλμῶν, αἰχμηροῦ στόματος καὶ χειρὸς διευθετοῦσης τὸν μύστακα καὶ δεύτερον στρατιώτου καταδεδικασμένου ἐπὶ φόνῳ, ὅστις μέλλει νὰ φονευθῇ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου ἐκ τῶν ὀπισθεν. Οὗτος κάθηται, δεδεμένος ἔχων τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἐπὶ ἀχρυσπλέκτου σκίμποδος, ἔχων τὰ ὄμματα ἐστραμμένα πρὸς τὰ ὀπισθεν καὶ ἀναμένων τὴν τοῦ θανάτου βολήν· ὑπάρχει τι τὸ ἀποτροπαιότερον;

Οὐδεὶς ἀντεπροσώπεύθη ἐκ τῶν μεγάλων ζωγράφων. Ὁ Μικέτης, ὁ Παλιζας, ὁ Μορέλλης, ὁ Νόνος Τσιάρδης οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐπεμησαν εἰκόνα, τὰ δὲ ἐπὶ τῶν τοίχων ἀνηρημένα ἦσαν τόσον συνήθη, ὥστε ἀδύνατον νὰ μὴ αἰσθανθῇ τῆς λύπῃν ἐπὶ τῇ ματαιᾷ χρονομιοποιήσει τοσοῦτου κερωτοῦ. Ἄλλ' ἴσως θὰ ἐλεγέ τις: εὐχερῆς ἢ ἐπικύριος ἀλλὰ δύσκολος ἢ τέχνη; ἴσως ἦσαν ταῦτα ἔργα ἀρχαρίων· ἀλλ' ὅποσα...

Ὅπωςδύποτε δύο εἰκόνας προεῖχον: σκυθρωπὸν ἱβαλτωδὲς τόπιον μετ' ὀλίγων καλυθῶν, τεληματωδῶν πεδίων, κλπ. ἐν τῷ ὀρίζοντι ἀναφανομένης τῆς θαλάσσης μετὰ τεθλασμένων νεφῶν καὶ κοράσιον προσευχόμενον! ἐν τῷ σκοτεινῷ ναῶ γονυπετεῖ ἐμπροσθεν ἀφανούς εἰκόνας: τὸ ἀμυδρὸν φῶς λυχνίας ἀσθενῶς χρυσιζει τὴν φαιὴν καὶ κυματόεσσα κόμην αὐτοῦ· μόλις διακρίνεται τὸ ἀπαλὸν καὶ ὑπὸ βαθέως ψυχικοῦ πόνου συγκεκινυμένον προσώπον αὐτοῦ. Αἱ εἰκόνας ἠγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἐγράφησαν δὲ ὑπὸ κυρίας, ὀνόματι Καριολάτο· οὐδὲν ὅμως εἶχεν ἀκουσθῆν μέχρι τοῦδε περὶ ταύτης.

ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΠΙ ΤΑΔΕ ΑΣΙΑΝ

ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ ΕΙΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΑ

Οἱ κκ. Γεώργιος Πίσων καὶ Ἄλβέρτος Δεβελαῖν, ἀναλαβόντες ἐντολὰς ἐκ μέρους τῶν γαλλικῶν ὑπουργείων τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς γεωργίας, ἐποίησαντο μακρότατον ταξιδεῖον ἀπὸ Παρισίων εἰς τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν καὶ Περσίαν. Τὰ κυριώτερα μέρη τῆς ἀφηγήσεως τὴν ὅσον μακρᾶς τόσον καὶ ἐνδιαφερούσης περιηγήσεως τῶν δύο τούτων γάλλων περιηγητῶν παρατιθέμεθα ὡς τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις:

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ ταξιδείου.

Τῆ 27 Αὐγούστου 1890.

Κατὰ τὴν παράδοσιν, ἢ Ἀνατολή, ἢ ἱερὰ γῆ, ἐν ἣ ἐσημειώθησαν τὰ πρῶτα βήματα τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ὁ τόπος ἐν ᾧ δέον ν' ἀναζητηθῶσιν αἱ ἀρχαὶ τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ. Αὕτη εἶναι ἢ τῶν μυστηριῶν μύθων χώρα, ἐν ἣ ἐμφανίζονται οἱ θεοί, ἐν ἣ ὁ Ὅσιρις καὶ ὁ Βάκχος ἐπεκτείνουσι τὰς κατακτήσεις αὐτῶν, ἐν ἣ δράκων φρουρεῖ τὰ χρυσὸν θέρια, ἐν ἣ ὁ Βελλεροφῶν, Ἡρακλῆς καὶ Θησεύς καταπολεμοῦσι τὰς Ἀμαζόννας· αὐταὶ αἱ μετ' ἀνερέλου οὐρανοῦ χῶραι εἶναι ἐκείναι, ἐν αἷς γεννᾶται ἢ λατρεῖα τοῦ Μίθρα, ἐν αἷς ὁ Ὀρμούσας κατὰ τοῦ Ἀριμᾶν ἀγωνίζεται, ἐν αἷς βωμοὶ τῷ Βαβλ καὶ τῷ Ταμουὺς ἀνεγείρονται. ἐν αἷς λατρεῖται ἢ θεὰ Ἀναχίδ καὶ μυρία ὅσαι ἄλλαι θεοτήτες. Αὐτῶν ἐπίσης, ἐπὶ τῶν βράχων, τῶν ὑπὸ τῆς τῶν κατακτητῶν ὑπερηφανείας γλυφέντων ἢ ἐπὶ τῶν κυλινδρῶν καὶ πλίνθων, τῶν τὰ μεγαλοφυῆματα τῶν βαβυλωνίων βασιλέων περικλειόντων, εὐρηται τὸ ἴχνος τῶν μακρῶν ἐξόδων, τῶν ἀτελεστῶν μεταναστεύσεων, τῶν μεγαλοφυῶν πολιτισμῶν, οἵτινες τῆς ἱστορικῆς περιόδου προηγήθησαν. Εἴτα, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐγγράφου ἱστορίας, ἧς τὸ τῶν Ὀμηριδῶν ἔπος ἀποτελεῖ μετὰ τῆς γενέσεως τὴν θαυμασίαν εἰσαγωγὴν, καθ' ἣν στιγμήν αἱ μυθώδεις διηγήσεις ἐξαφανίζονται βαθμηδόν, ἢ διάνοια ἀνυψοῦται, πλουτιζομένη ὑπὸ τῆς ἐργασίας, καὶ ἡ ἀνθρωπότης πιστότερον ἡσημέραι σημεῖον τὰ χρονικὰ αὐτῆς, αὕτη πάλιν ἢ τῆς Ἀσίας χώρα εἶναι ἢ τρέμουσα ὑπὸ τὰ βήματα τῶν στρατῶν τοῦ Κύρου καὶ τῶν λεγεῶνων τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὑπὸ τὰ κύματα τῶν ἀραβικῶν φύλων καὶ τῶν μογγολικῶν ὄρωδων, ἢν τρόπον ριγεῖ πρὸ τοῦ νόμου τοῦ Μωϋσῆως, πρὸ τῶν παραβολῶν τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἄλλων θρησκευτικῶν διδαγμάτων.

Χῶραι τῶν μυθικῶν παραδόσεων, τῆς τῶν φυλῶν διασπορᾶς τῶν γεννωμένων θρησκείων, τῆς ὑψηλοτέρας ἐποποιίας, χῶραι τῆς τῶν δημιουργικῶν καταγωγῆς, τῶν ὀπωροφόρων δένδρων, τῆς ἀμπέλου, τῶν οἰκιακῶν ζώων, κοίτης τοῦ πολιτισμοῦ πρὶν ἢ ἀποκοιμηθῆ ὡς ἐξηγητῆ- μένος ἐν τῷ τῶν αἰῶνων κοινορτῷ — φαίνεται ὅτι πρὸ πολλοῦ ἔδει νὰ ἐπισκεφθῆ τις τοὺς ποταμούς, τὰ ὄρη καὶ τὰς κοιλάδας μάρτυρας τοσούτων γεγονότων, νὰ διερωτήσῃ τὰς ἱστορικές ὁδοὺς, τὰ ἐρείπια καὶ τὰς ἐπιγραφάς, νὰ μελετήσῃ τοὺς ἐθνικούς χαρακτήρας τῶν λαῶν, τοὺς ἀποτελοῦντας λείψανα ἐξαφανισθεισῶν κυριαρχιῶν, ν' ἀποκαλύψῃ ἐν ἐνὶ λόγῳ πᾶν ὅ,τι υπολείπεται ἐκ τῶν ἐθνῶν, τῶν δυναστειῶν, τῶν κρατῶν, ἅτινα διεδέξαντο ἄλληλα καὶ ἅτινα ἀλληλοδιαδόχως συνανεμίξαν, κατεπάτησαν, διέσπασαν καὶ ἐπαλλήλους συνώθησαν τοὺς λαοὺς καὶ τὰς φυλάς. Ἐν τούτοις οὐδὲν τούτων ὑπάρχει, τὸ δὲ ἔργον τῶν περιηγητῶν καὶ τῶν σοφῶν εἶναι εἰσαίτι σπουδαῖον. Εὐρύς λευκὴς χώρος σημεῖοί ἐπὶ τῶν καλλιτέρων χαρτῶν τὰ ἀνεξερεύνητα μέρη ὑπάρχουσι ἐπιγραφαί, μήπω ἐξηγηθεῖσαι οὐδ' ἀποτυπωθεῖσαι ἔτι, ἀπειράριθμοι λόφοι, μήπω ἀνασκαφέντες, κρύπτουσι εἰσαίτι τὰ ἀπόρητα αὐτῶν, πολυάριθμοι δ' ὑπάρχουσι λαοί, ὧν ἀγνοοῦνται τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα, αἱ παραδόσεις, οἱ μῦθοι ὡς καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ αἱ ἐθνογραφικαὶ αὐτῶν σχέσεις.

Ἡ περὶ τὸ Κουρδιστὰν χώρα, εἶναι ἀξιοσημείωτος. Ἐπὶ τῶν αὐτόθι ὑψηλῶν ὄροπέδιων, τῶν τοσούτων πλουσιῶν εἰς ὄρυκτὰς οὐσίας, οἱ Χάλυβες πρῶτοι, καθὰ λέγεται, ἔχυσαν τὸν ὄρειχαλκον καὶ ἐσφυρηλάτησαν τὸν σίδηρον. Ἐν τῷ γάει τῶν ἀποτόμων ὄρειων τοῦ Χεκκαρῆ, τοῦ φοβεροῦ τούτου γορῆου δεσμοῦ, ὃν ὁ Ἀλέξανδρος διέσπασε, περικαίψας αὐτόν, μεταξὺ τοῦ Λζουδῆ καὶ τοῦ Ἀραράτ, ὧν ἀμφοτέρα παρίστανται ὡς δεξιάμενα τὴν τοῦ Νῶε κιβωτόν, κατέφυγον πρὸς τοὺς ὄρεινους καὶ μαχίμους Κούρδοις, τὰ λείψανα τῶν ἀσσυριακῶν λαῶν, οἱ Νεστοριανοί, ὧν ὁ Μάρ-Σιμουὶν εἶναι ὁ πολιτικός καὶ πνευματικός ἀρχηγός καὶ οἵτινες ἔλαβον τὸ ὄνομα τῶν Χαλδαίων, ὅτε προσηλυτίσθησαν εἰς τὸν καθολικισμόν. Δυτικώτερον ἐν Τούρ-Ἀθδίν, ἄλλα λείψανα, οἱ Ἰακωβίται συνωστίζονται ἐν μικρῷ ἀριθμῷ περὶ τὴν ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα Σύροι. Ἐπὶ τῶν ὄρθων τῆς λίμνης τοῦ Βᾶν κυρίως, ὅπου ὠμιλεῖτο ἤδη ἡ ἀρχαία χαικανική γλῶσσα, οὐ μακρὰν τοῦ Νιμουρὸδ καὶ τοῦ Σιπάν, ἦγειρεν ὁ Ἀθραμαλέκ τὴν πόλιν Ἀρδζίχ, ἐνῷ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σαννασῶρ κατέφευγεν εἰς Σασοῦν, ἀμφοτέροι φεύγοντες τὸν πατέρα αὐτῶν Σναχεριθ, ὅστις ἤθελε νὰ θυσιάσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν θεὸν Νεθρόχ. Ἡ Σειραγέρδη ἤτοι τὸ Βᾶν εἶναι ἡ θέσις, ἐν ἣ ἡ μεγάλη βασίλισσα Σειραμ ἢ Σειραμεις ἔδρυσε τὰ θαυμαστά θερινὰ αὐτῆς ἀνάκτορα. Αἱ ὑψηλαὶ κοιλάδες τοῦ Τίγγρητος καὶ τοῦ Εὐφράτου δὲν εἶναι ἤττον περιέργοι καὶ ἤττον πλούσιοι εἰς ἀναμνήσεις· καλύπτονται δὲ ὑπὸ φρουρίων καὶ φεουδαλικῶν κτιρίων καὶ περιλαμβανοῦσι ἐκτὸς Κούρδων καὶ Ἀρμενίων πολυάριθμα ἄλλα φύλα.

Ἄλλ' ἰδοὺ τὰ πρῶτα τμήματα τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἀνέρχονται εἰς τὰ ὄροπέδια τῆς Ἀνατολῆς. Ἐκ Σμύρνης ἐξέρχονται τρεῖς γραμμαί, αἵτινες εἰσδύουσι εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ Ἐρμου, Καίστρου καὶ Μεσάνδρου· ἡ γραμμὴ Χαϊδάρ πασσᾶ, Ἀγκύρας προεκταθήσεται μέχρι Βαγδάτης, ἐπιδιώκεται δὲ καὶ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἄμισοῦ. Σεβαστείας καὶ λοιπαί. Παρασκευάζεται λοιπὸν οικονομικὴ ἀνατροπὴ, ἣτις θὰ συνεπαγάγηται βαθείας μεταβολᾶς ἐν τοῖς τῶν χωρῶν τούτων ἔθελαι, ταῖς ἐμπορικαῖς σχέσεσιν κλπ.

* *

Ἔτος παρῆλθεν ἀπότου καθήρτισαμεν τὸ σχέδιον περιηγήσεως ἀνὰ τὰς χώρας ταύτας πρὸς διερεύνησιν αὐτῶν. Πολλάκις τὸ δρομολόγιον ἐτροποποιήθη ἄλλ' ἔδη ἀπεφασίσαμεν πλέον ὀριστικῶς· θ' ἀποβῶμεν εἰς Τραπεζοῦντα, θὰ διατρέξωμεν τὸ Κουρδιστὰν καὶ τὰ περὶ αὐτό, τὸ πλεῖστον τῆς Περσίας καί, ἐὰν αἱ περιστάσεις φανῶσιν εὐνοϊκαί, θὰ προσχωρήσωμεν περαιτέρω.

Τῆ 27/8 ἀγούστου ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Παρισίων, συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου γραμματέως καὶ τῆ ἐπιούσης ἐπεδιβάσθημεν ἐκ Μασσαλίας τοῦ Γάμεισεως. Οὐδὲν ἔχουεν νὰ εἰπώμεν περὶ τὸ ταξιδίου· προσηγγίσαμεν εἰς Σύρον, Δαρδανέλλια, Κωνσταντινούπολιν, Ἄμισον καὶ Κερασσοῦντα καὶ ἐβρέθημεν ἐπὶ τέλους ἐνώπιον τῆς Τραπεζοῦντος. Ἡ

Τραπεζοῦς, ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐρωμένη, παιδροτάτην ἔχει τὴν ὄψιν· αἰ μετὰ ζωήρων χρωμάτων οἰκία αὐτῆς, λευκαί, κίτρινοι, κυαναί, μετὰ ἐρυθρῶν στεγῶν, κλιμακῆδὸν ἐπὶ τοῦ λόφου διασπείρονται, ἐπιχαρίτως ὑπὸ κήπων περικυκλούμεναι· ἐν τῷ βάθει, ἐξαφανίζομένη ἐν τῷ ὑποκυάνῳ τοῦ ὀρίζοντος χρώματι, ἀμυδρῶς χαράσσεται ἡ προοπτικὴ εἰκὼν τῶν δίκην τριχάπτου ἐκτεινομένων ὄρειων. Περὶ τὸν Γάμεισιν, ἐν τῷ κὸλπῳ ἡγυροβολημένον, ἔλαφραὶ πολύκωποι λέμβοι ἀναμένουσι τοὺς ταξιδιώτας ἵνα ὀδηγήσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν ξηράν. Ἐμπρὸς! βιαζόμεθα νὰ θέσωμεν τὸν πόδα ἐπὶ τῆς γωνίας ταύτης τῆς Ἀσίας, ὁπόθεν θ' ἀρχίσῃ τὸ ἡμέτερον ταξιδιον. Μετὰ τινὰ λεπτὰ ἀπεβιβαζόμεθα. Διεμηγεύς, εὐρωπαϊκὴν φέρων περιβολὴν καὶ τὸ ἐθνικὸν φέσιον, προσφέρει ἡμῖν πάραυτα τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν ἡμετέρων διαβατηρίων, ἐλευθέρως εἰς τὴν πόλιν εἰσελθόντες, ἀφικνούμεθα εἰς τὸ γαλλικὸν προξενεῖον, ὅπου, γνωρίσαντες τὸν σκοπὸν τῆς ἡμετέρας περιηγήσεως, ἐτύχουμεν τῶν ἀναγκαίων εὐκολιῶν. Εἶτα, ἀναγκαίως κριθέντος νὰ συνομιλήσωμεν μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τῶν τελωνείων, ὁ φιλοφρονέστατος ἀνώτερος οὗτος ὑπάλληλος φιλοφρονέστατα ἡμᾶς ὑποδέξατο καὶ, δηλώσας ὅτι εὐτυχῆ ἑαυτὸν λογίζεται φαινόμενος χρήσιμος εἰς τοὺς γάλλους περιηγητάς, ἔδωκε τὰς ἀπαιτούμενας διαταγὰς, ὥστε νὰ παρασχεθῶσιν ἡμῖν πᾶσαι αἱ δυναταὶ εὐκολαί. Ἐν τούτοις αἱ ἡμέτεραι καραβίνας Βίντσεστερ, θεωρηθεῖσαι τὸ πρῶτον ὡς πολεμικὰ ὄπλα, κατεσχέθησαν, χάρις ὅμως εἰς τὸν διοικητὴν, τὸν μετὰ πολλῆς τῆς δραστηριότητος καὶ συνέσεως περὶ τῆς διοικήσεως τοῦ νομοῦ μεινυῶντα, τὸν γινώσκοντα τὴν Γαλλίαν καὶ ὀμιλοῦντα τὴν γαλλικὴν, ἀναγνωρίσαντα δὲ ὅτι ὁ σκοπὸς ἡμῶν εἰς οὐδὲν ἄλλο κατατείνει ἢ εἰς τὸ νὰ διεσθῶμεν, περιηγήσεως χάριν, τὰς μέχρι Περσίας χώρας, τὰ ὄπλα ταῦτα ἐπεστράφησαν ἡμῖν μετὰ τῆς φιλόφρονος δηλώσεως ὅτι θὰ χορηγηθῶσιν ἡμῖν πᾶσαι αἱ δυναταὶ εὐκολαί πρὸς περιήγησιν ἀνὰ τὸν νομὸν αὐτοῦ διὰ τῆς εἰς ἡμᾶς παροχῆς ἀρμοδίων ἐγγράφων καὶ ἀδείας πρὸς τὴν ὀπλοφορεῖν χάριν προφιλῶσεως· ταῦτοχρόνως ἐδόθη ἡμῖν καὶ συνοδία ἐκ χωροφυλάκων.

Λίαν ἡδύχαριστημένοι ἐκ τῶν παρασχεθεισῶν ἡμῖν εὐκολιῶν, περιεδιαβάζομεν ἐλευθέρως. Ἐκεῖ βλέπομεν ἀχθοφόρους, κεκυρωμένους καὶ φέροντας ἐπὶ τῶν νώτων αὐτῶν ὑπέρογκα βάρη περαιτέρω ἐντυγνόμενον συνοδίη καμῆλων, αἵτινες, λειπόσαρκοι αἰ ταλαίπυροι, προχωροῦσι ὡσεὶ παραδεδωμέναι εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κυρίων αὐτῶν, ἐν ἐκάστῳ βήματι κροτούντος τοῦ ἀπὸ τοῦ λαίμου αὐτῶν ἀνηρτημένου κωδωνίσκου. Οἱ πόδες αὐτῶν, ὑπερβεβαρυμένοι ὑπὸ τοῦ φορτίου συνθλίβονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ τὸ βάδισμα αὐτῶν δὲν μεταβάλλεται· ἰσύχως ἀκολουθοῦσι τῷ καμηληλάτῃ, ὅστις προπορεύεται, κρατῶν βακτηρίαν.

Τῆ ἑσπέρα περὶ τὴν ὄραν ὦραν πληροῦνται τὰ καφενεῖα ἐὰν βελανίως δύνανται νὰ ὀνομασθῶσιν οὕτω τὰ σπάνια καὶ ἡκιστα εὐπρόσωπα καταστήματα ἐν οἷς οἱ ἐπισκέπται λαυβάνουσι καφφέ, τῆιον, τὴν ἐκ παραδόσεως μαστίχην καὶ τινὰς λεμονάδας. . . Ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τῆς Ἱταλίας, τῷ μόνῳ ἀληθῶς, εἰπεῖν, ξενοδοχείῳ ἐν Τραπεζοῦντι, ὀλίγιστοι ὑπάρχουσι ξένοι. Ἀρμενιοὶ τινες ὅμως τῆς πόλεως γευματίζουσι αὐτόθι. Ἡδὴ προσελάθομεν νεκρὸν ἀρμένιον, ἐν εἴδει διεμηνέως, οὗτος δὲ μετὰ τοῦ ἡμετέρου γραμματέως φροντίζει περὶ τῶν διὰ τὸ ἡμέτερον ταξιδιον ἐφοδίων. Πρὸς τοῦτοις ἐπρομηθευθήμεν ἵππους διὰ τε ἡμᾶς καὶ διὰ τὰς ἡμετέρας ἀποσκευὰς· δύο ἡμιονηλάται θὰ ἐφρόντιζον περὶ αὐτῶν. Ἡδὴ, τῶν πάντων παρασκευασθέντων, ἐνομίσαμεν καλὸν νὰ δοκιμάσωμεν τοὺς ἡμετέρους ἵππους, οἵτινες φαίνονται ἡμῖν ὡς ἡκιστα ἱκανοὶ ν' ἀντίσχωσιν εἰς μακρὸν κάματον. Ἐκδρομὴ εἰς τὴν ἐλληνικὴν ὄρθοδοξον μονήν, τὴν ἐπὶ ὄροπέδιου τοῦ Κολὰτ-δάχ κειμένην, ὄρους δεσπόζοντος τῆς Τραπεζοῦντος, θὰ παράσχῃ ἡμῖν ἰδέαν περὶ τῆς τῶν ποδῶν αὐτῶν εὐσταθείας τοῦλάχιστον, καθὸσον ἄλλως ἢ εἰς τὴν ἐν λόγῳ μονὴν ἄγουσα ἀκολουθεῖ κατωφεροτάτην κλιτύν, κρημνώδη καὶ πλήρη χαλιῶν. Οὐδεὶς ὅμως τῶν ἵππων τούτων προσέκοψε ἐφ' ᾧ καὶ ἐλπίζομεν ὅτι, περιποιοῦμενοι αὐτοὺς, θὰ φθᾶσωμεν μέχρις Ἐρζερούμης, ὅπου συγκροτεῖται σπουδαία ἀγορὰ ἵππων. Ἡ μονὴ αὕτη, κατοικουμένη ὑπὸ ἱερέως καὶ ἐνίον καλογραιῶν, κεῖται ἐν τοῖς ἐρείπιοις ἀρχαίου φρουρίου καὶ τιμᾶται ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας τοῦ Σουμελιῦ. Ἐν αὐτῇ καθορθαῖα ἀρχαῖον, παρεκκλησίον, ἀφιερωμένον εἰς τὴν Παναγίαν, λελαξευμένον ἐν τῷ βράχῳ. Ἐκ τοῦ πεδίου, ἐφ' οὗ ἀνήλθομεν ἢ θέα εἶναι με-

γαλοπρεπής: πρὸ τῶν ποδῶν ἱμῶν ἡ Τραπεζοῦς, εἴτα ἡ θάλασσα, ἡ ἐπιφάνεια τῆς ὁποίας μόλις σχηματίζει γραμμάς τινὰς ἐκ τῆς ἑλαφρῆς πνοῆς τοῦ ζεφύρου καὶ ἧτις συγγείει τὸ κυανόχρουν αὐτῆς μετὰ τοῦ ἀπείρου τοῦ οὐρανοῦ· δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ ἡ τριχαποειδῆς ὄψις τῶν ὄρεων καὶ ἐπὶ τῶν κλιτύων, ἐν μέσῳ φυτειῶν καπνοῦ καὶ ἀραβοσίτου, γυναι- κες, ἑνασχολούμεναι εἰς τὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς καὶ ὧν ἡ ζωηρὰ φέρουσα χρώματα περιβολῇ φαίνεται κοσμοῦσα τοὺς ἄγρους. Μετὰ μικρὸν κατε- ρχόμεθα ἵνα εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπισκεφθῶμεν τὸ περί- πυστον τέμενος τῆς Ἀγ. Σοφίας, κείμενον παρὰ τὴν θάλασσαν. Τὸ κτί- ριον τοῦτο πολλῶν αἰῶνων βίον ἀριθμοῦν, ἔχει δύο εἰσόδους, ἐν ἑκαστῇ τῶν ὁποίων ὑπάρχει πύλη, ὑποστηριζομένη ὑπὸ δύο στηλῶν λευκοῦ μαρμάρου, ὕψους τεσσάρων περίπου μέτρων καὶ φερόντων κιονόκρανα, ὧν τὸ ἐν μόνον εἶχεν ἀποπερατωθῆ. Ἐπιστρέψωμεν ἤδη, Τῇ πρωίᾳ τῆς αὐρίου ἡμᾶ τῇ ἀνατολῇ, ἀπερχόμενοι τῆς Τραπεζοῦτος, θὰ διευθυνθῶμεν εἰς Ἐρζερούμην.

Ἐκ Τραπεζοῦτος εἰς Ἐρζερούμην.

Κατὰ τὸ ὄκταήμερον, ὅπερ διήλθομεν ἐν Τραπεζοῦντι, ἰδυνήθημεν, οὐχὶ ἀκόπως, νὰ συμπληρώσωμεν τὰς διὰ τὸ ταξείδιον παρασκευὰς ἱμῶν. Ἐκτὸς τοῦ ἱμετέρου γαλλικοῦ διαβατηρίου ἐλάβομεν καὶ τ ε ζ κ ε ρ ε ν, ἧτοι ἄδειαν πρὸς περιήγησιν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ κράτους, ἄδειαν ἵνα φέρωμεν τὰς καρβίνας ἱμῶν Βίντσεςτερ καὶ Μαρτίνη ὡς καὶ βουγιουρούλτοῦ ἧτοι ἰδιαιτέραν σύστασιν τοῦ γενικοῦ διοι- κητοῦ Τραπεζοῦτος, δι' ἧς δυνάμεθα νὰ ζητήσωμεν πού ἀστυνομικὴν βοήθειαν. Οὕτως ἐξετελέσαμεν πλέον ἢ ὅ, τι οἱ κανόνες καὶ αἱ διατάξεις τοῦ τόπου ὑπαγορεύουσιν.

Ἡ 16/28 αὐγούστου ἦν ἡ ἡμέρα τῆς ἱμετέρας ἀναχωρήσεως. Ἐπὶ τριῶν ἵππων ἐφορτώσαμεν τὴν ἱμετέραν σκηνὴν, τὰς ἱμετέρας κλίνας κατὰ τὴν κατασκήνωσιν καὶ κιβώτιον περιλαμβάνον τὰ ἱμέτερα γεω- μετρικὰ καὶ ἄλλα ὄργανα, τὰς φωτογραφικὰς συσκευὰς, τὰ βιβλία ἱμῶν κλπ., κιβωτίδιον ἀντικειμένον διὰ δῶρα, προμηθείας τινὰς κλπ. Ἐκ Τραπεζοῦτος εἰς Ἐρζερούμην ἡ ἀπόστασις εἶναι 64 ὥρων, ἧτοι ἀπὸ 310 μέχρι 330 χιλιομ., καθὼς οὐδεὶς γινώσκει ἐπακριβῶς. Τὸ ταχυδρομεῖον, ὅπερ νυθημερὸν λειτουργεῖ, ἀπαιτεῖ τρεῖς συχνάκις δὲ τέσσαρας ἡμέρας διὰ τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων μερῶν ἀπόστασιν· τὸν χειμῶνα ὅμως, ὅτε οἱ λῶφοι εἶναι κεκαλυμμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος ἢ βραδύτης εἶναι μεί- ζων. Κατὰ τὴν ἐκ τῆς πόλεως ἔξοδον, ἐπιθεωρηθέντων τῶν ἱμετέρων διαβατηρίων, εἰσῆλθομεν εἰς τὴν στενὴν κοιλάδα τοῦ Μασκά-δερέ, πο- ταμίου χυνομένου εἰς τὸν Εὐξείνιον, ἐγγύτατα τῆς Τραπεζοῦτος· ἡ ὁδὸς εἶναι σχετικῶς καλὴ, καίπερ πολλὰ ἀλλαγαῖ ἐγκλείουσα χάσματα καὶ χαράδρας. Ἐν Ματαρατζίφ, τὸ ὕψος τοῦ ὁποίου ἀνέρχεται εἰς 217 μέ- τρα, οἱ ἵπποι εἰσῆλθον εἰς χανιὸν τί, ποταπὸν οἰκοδόμημα περιλαμβά- νον σταύλους ἰκανῶς εὐρεῖς ἐν γένει καὶ τινὰ τμήματα, βριθόντα σκω- λήκων, ἐν οἷς καταλύουσι τὰ τῶν συνοδιῶν μέλη καὶ οἱ ταξιδιωταὶ ἡμεῖς ἐστῆσαμεν τὴν ἱμετέραν σκηνὴν ἐν τῇ ὄχθῃ χειμάρρου.

Τὴν ἐπιούσαν ἡγέρθημεν τὴν 4ην ὥραν. Μετὰ μίαν ὥραν προεγευ- ματίσαμεν, ἐπύξαμεν τὰς ἱμετέρας κλίνας, ἐτυλίξαμεν τὴν σκηνὴν καὶ ἐθέσαμεν τὰ ἐφιππία ἐπὶ τῶν ἵππων. Κατὰ τὴν πρωϊνὴν ἔτι ταύτην ὥραν συνηγήσαμεν μακρὰς συνοδίας καμήλων, αἵτινες ὡς γνωστόν, κατὰ τὴν νύκτα μόνον βαδίζουσιν, βόσκουσιν ἢ ἀναπαύονται τὴν ἡμέ- ραν. Αἱ κάμηλοι αὐταί, μακρὰς ἔχουσιν τὰς τρίχας, ἀντέχουσιν εἰς ψύχος 35 βαθμῶν καὶ φέρουσιν ἀναλόγως τῆς ἡλικίας αὐτῶν ἢ τοῦ ἀνά- στήματος 200 μέχρι 400 χιλιογράμμων. Αἱ παρερχόμεναι ἡμᾶς συνο- δίαί προέρχονται ἐκ Περσίας καὶ μεταβαίνουσιν ἐκ Ταυρίδος εἰς Τραπε- ζοῦντα δι' Ἐρζερούμης. Διὰ τὴν Τουρκίαν αὐταὶ συνεπάγονται πρόσσ- δον ὑπερδικασίων χιλιάδων λιρῶν. Πρὸς τούτοις συνηγήσαμεν πολλὰς συνοδίας ἵππων καὶ ἡμιόνων, οἱ κωδωνίσκοι τῶν ὁποίων ἀντηγοῦσιν ἐν τῇ γραφικῇ κοιλάδι. Μετὰ τὸ Δεβελίζικ ὃ χειμάρρος χωρεῖ ἐν στενω-τέρῳ κούτῃ, ἡ δὲ ὁδὸς εἶναι ἀνεωγμένη ἐπὶ τῆς ἀποκρίμου πλευρᾶς τῶν ὄρεων. Διαβάντες τὸ Χαμσι-κιοὶ κατεκτηνώσαμεν μετὰ δύο ὥρας καὶ ἡμίσειαν ἐν τῷ ὑπαίθρῳ εἰς ὕψος 1200 μέτρων ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Ἐν τῇ Ζοφῶδι κοιλάδι, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἥλιος ἐξηφα- νίσθη ὀπισθεν τῶν κορυφῶν, τὰ νέφη, σταμιζόμενα βραδέως, ξετέτινοντο

ἐπὶ γιγαντιαίας κλίνης καὶ ἔκοιμῶντο. Ἐμέλλομεν ν' ἀνέλθωμεν εἰσέτι μέχρι τοῦ λαιμοῦ ἢ στενωποῦ τῆς Ζιγάνας, ἧς τὸ ὄνομα ὑπομιμνήσκει ὡς λέγεται τὸ τῶν Τσιγγάνων καὶ ἧτις ἔχει ὕψος 2000 μέτρ. Ἡ ὁδὸς ἀνεύ- χεται ὀρειοειδῶς ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν δεδρατωμένων λόφων, ὅσπερ διαυ- λακίζουσι πολυάριθμοι ρύακες. Εἶτα τὰ δένδρα ἐξαφανίζονται· ἡ φαιά καὶ ἡ ἀραιὰ γλῶη κόπτεται ὑπὸ τῶν ὀδόντων προβάτων, μεγάλῃν ἐχόν- των τὴν οὐράν, ἧτινᾶ εἰσι διεσπαρμένα ἐπὶ τῶν διαφόρων τοῦ ὄρους ἀτραπῶν· ἐπὶ τέλους ἐφθάσαμεν εἰς τὴν στενωπὴν Ζιγάναν. Ἐκ τοῦ ση- μείου τούτου πρὸς βορρᾶν μὲν φαίνεται ἡ Τραπεζοῦς, ὅταν δὲν ὑπάρχωσι νέφη, πρὸς νότον καθορίζεται ἐν οὐρανῷ ὁμοειδῶς κυκλῶ σπειρὰ μεγαλο- πρεπῶν ὄρεων. Ἴνα καταβῶμεν, ἀφέντες τὴν ὄδον πρὸς δεξιάν, ἐπηδήσα- μεν κάτω καὶ κατεκυλίσαμεν εἰς τὴν χαλικοδεττεράν χαράδραν· οἱ ἵπποι, ἀνδρῆτα ζῶα, ἠκολούθησαν ἡμᾶς, χωρὶς προῶς νὰ προσκόψωσιν· εἶτα ἐκ νέου συνηγήσαμεν τὴν ὄδον κερδίσαντες διὰ τοῦ μέσου τούτου ἡμίσειαν ὅλην ὥραν. Ἄλλ' ἡ χαράδρα ἐκεῖνη ἔχει τὰ θύματα αὐτῆς· σκελετοὺς ἵππων καὶ καμήλων, οὓς οἱ κόρακες φιλοσοφικῶς διαλύουσι. Οἱ σκελετοὶ οὗτοι εἶναι σκελετοὶ ζῶων, ἧτινᾶ χιονοστρόβιλόσ τις εἶχεν ἐξ ἀπροόπτου καταλαβεῖ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος. Ἡ φύσις δὲν θάλλει ἐπὶ τῆς νοτίου κλιτύος τῆς Ζιγάνας οὐδὲν ἄλλο βλέπει τις εἰ μὴ λόφους ἀγόνους καὶ φαλακρούς. Οὕτως ἡ ὄψις τῆς χώρας μετα-βάλλεται ἀποτόμως· δὲν ἀπαντᾷ τις πλέον δένδρον, ὃ ἀπρὸ καθίσταται ξηρὸς καὶ τὰ ζῶα σπάνια. Τουναντίον, ἀβρονώτατά εἰσι τὰ μεταλλεύ- ματα· ὁ χαλκὸς ἀποτελεῖ, ὅστω εἰπεῖν, τὰς βάσεις τῆς περὶ τὸ Κουρδι- στάν χώρας, πλούσια δὲ μεταλλεῖα, ἀναμένουσι τὸν πρῶτον κτύπον τῆς σκαπάνης. Ἐν Ζιγάνᾳ εὔρομεν τὰς μᾶλλον ἀνυποφόρους μυίας τοῦ κό- μμου. Μετ' εὐχαριστήσεως ἐκ τοῦ χωρίου Ζιγάνας ἀπελθόντες εἰσῆλθο- μεν εἰς σκυθρωπὴν κοιλάδα, ὅπου ρεῖι ἀληθῆς ποταμὸς ἰλύος, ὁ Χαρ- σέτ, χυνομένου εἰς τὸν Εὐξείνιον, ἀρδεύων τὰ Ἄρδασσα, σπουδαῖαν ἄγο- ράν, κειμένην μεταξύ δύο βράχων, ὧν ὁ εἰς φέρει πύργον ἐν εἰρείοις· Ἐκεῖ ἐξηγήθησαν πάλιν τὰ διαβατήρια ἱμῶν, ἡ δὲ ὄψις τοῦ παρ' ἡμῖν βουγιουρούλτοῦ μεγάλως διηκολύονε τὸ ἔργον ἱμῶν. Μετὰ μι- κρὸν ἠκούσαμεν ὀπισθεν ἱμῶν κρότον τριποδισμοῦ καὶ ἤχον κωδωνίσκων· ἦτο τὸ ταχυδρομεῖον τῆς Ἐρζερούμης. Ὁ ταχυδρομὸς, συνοδευόμενος ὑπὸ χωροφυλάκων, ὥθει ἔμπροσθεν αὐτοῦ τοὺς ἵππους, οἵτινες φέρουσι σάκκους πλήρεις ἐπιστολῶν· καθ' ἕκαστον ἐξάφρον γίνεται σταθμός. Ἡ ἀπὸ Τραπεζοῦτος εἰς Ἐρζερούμην ὑπηρεσία γίνεται ἀρκούντως καλωῶ- αὶ ἐπιστολαὶ φθάνουσι τακτικῶς σχεδὸν εἰς τοὺς δικαιοῦχος. Ἐν Κα- ράβῃ ὑπάρχει οἰκία, ὅπου εὔρομεν ὀλίγον ὕδωρ, ἧκιστα ἄλλως καθαρόν καὶ τινὰ μῆλα, μακρῶθεν προσερχόμενα. Ἡ θερμότης εἶναι ὑπερβολικῇ· τὸ θερμόμετρον σημειοῖ ἐν σκιᾷ 39°. Αὕτη εἶναι πάντως ἡ ἀγριωτέρα χώρα τῆς γῆς· πανταχοῦ οὐδὲν ἄλλο παρατηρεῖται ἐμῇ τιτανώδει βράχῳ, οἵτινες ὑπὸ τὸν ἥλιον ἀπειρα ἐκπέμπουσι χρώματα. Ἐπὶ τέλους ἀφικόμεθα εἰς τὸ χωρίον «πέντε Ἐκκλησίας»· ἀλλ' αἱ πέντε ἐκκλησίαι τοῦ χωρίου τούτου εἰσὶν ἀπλοῦς μῦθος. Ἐστήσαμεν τὴν σκηνὴν ἱμῶν ὑπὸ τὴν στέγην οἴκου. Συνεπεῖν τῆς δριμύτητος τοῦ χειμῶνος αἱ στέγαι καλύπτονται ὑπὸ πεπιεσμένου χρώματος, ὕψους ἐνός μέτρου, οἱ δὲ τοῖχοι εἶναι διατετηρημένοι διὰ μικροτάτων ὀπῶν· ἐκτὸς τούτου ἐν τῷ ἐσωτε- ρικῷ εἰσίδεται ἄωρος ἐκ σανίδων, ἐρμητικῶς κεκλεισμένως. ἐν τῷ ὁποίῳ κατακλίνεται κατὰ τὸν χειμῶνα ἡ οἰκογένεια. Ἐλλείψει ξύλων τε καὶ ξυλανθράκων οἱ κατοικοὶ θερμαίνονται διὰ τινος εἶδους κόπρου τῶν ζῴων ἐξηραμένων ἐν τῷ ἡλίῳ. Αἱ γυναῖκες κυρίως ἑνασχολοῦνται εἰς περισυλ- λογὴν καὶ εἰς ἀρμυδιᾶν διακρυθμισιν τῆς πρὸς θέρμασιν ταύτης ὕλης, ἐξ ἧς τσαυτὴ γίνεται διὰ τὸν χειμῶνα προμηθεία, ὥστε πανταχοῦ κα- θορῶνται φαιαὶ πυραμιδες ἐξ αὐτῆς.

Ἐκ τοῦ χωρίου Πέντε Ἐκκλησῆσαι μετέβημεν εἰς Δαλδαμπάν, πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς κωμοπόλεως Γχιουμου-χανέ, κειμένης εἰς ὕψος 360 μέ-τρων ἀπὸ τῆς ὁδοῦ. Παρήλθομεν δεινοφύτους θέσεις, ἐκτεινομένης ἐπὶ 10 ὄλα χιλιόμετρα καὶ παραγούσας περιπέστους ὀπώρας· ὁ ποταμὸς, ὑπερεχειρίσας, διέχυσε τὴν γονιμοποιόν αὐτοῦ ἱλὸν ἐπὶ τῶν τμημά-των τούτων· τοῦτο δὲ εἶναι λίαν ἐυχάριστον, διότι ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἡ κόπρος χρησιμοποιεῖται πρὸς θέρμασιν. Προεγευματίσαμεν ἐν Γχιου- μού-χανέ, ὅπου ἐδόθησαν ἡμῖν γαλέται ἐκ σίτου, τοῦ οἴνου ἄρτου ὄν- περ ἐμέλλομεν νὰ χρησιμοποiewμεν τοῦ λοιποῦ. Ἡ ἀφίξις ἱμῶν μέγαν

ἐνεποίησε κρότον: πολλοὶ ἔσπευσαν νὰ προσφέρωσιν ἡμῖν πρὸς ἀγορὰν πολλὰ ἀρχαῖα νομίσματα, ἐν οἷς εὐρομεν καὶ ἐν κρόυτςερ καὶ μεταλλιον Πίου τοῦ Θ'. Οἱ κάτοικοι τοῦ Γχιουμουσ-γανέ, περὶ τὰ 5000. ἀποτελοῦνται ἐξ Ἑλλήνων, Ὁθωμανῶν καὶ Ἀρμενίων. Οἱ Ἕλληνες ἐργάζονται πάντες σχεδὸν ἐν τοῖς ἀργυρωχεύοις, ἣ ἐκμετάλλευσίς τῶν ὁποίων πάντοτε διενηργήθη.

Ἐν Σόρδα εὑρέθημεν ἐν ὀθωμανικῶ χωρίῳ, κατοικουμένῳ ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ὀθωμανῶν. Ἐκεῖθεν μετέβημεν εἰς Κεσοῖ-Καλῆ (φρουρίον αἰγῶν) τὸ χωρίον τοῦτο ὀφείλει τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς ἀρχαῖον φρούριον ἤρειπωμένον, γενουατικῆς πιθανῶς καταγωγῆς, κείμενον ἐπὶ βράχου, δεσπόζοντος τῆς ὁδοῦ ἐξ ὕψους 230 μέτρων καὶ θεωρουμένον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων ὡς κατοικούμενον ὑπὸ πονηρῶν πνευμάτων. Λίαν ἐνωρὶς τὴν ἐπισύσαν ἠρξάμεθα τῆς ἀνοδοῦ. Χωρικός, γενναϊότερος τῶν ἄλλων, συγκατετέθη ἵνα χρησιμεύσῃ ἡμῖν ὡς ὀδηγός. Νέφος περιστερῶν ἔπτατο πέριξ τοῦ ἀρχαίου φρουρίου. Ἰδοὺ ἀφικόμεθα εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βράχου ὁδός, λελαξευμένη ἐν τῷ βράχῳ, ἀγει εἰς τὴν κορυφήν. Εἰσελθόντες δι' ἀνοιγματος, τῆς ἀρχαίας πιθανῶς πύλης, εἰσεδύσαμεν εἰς τὸ φρούριον. Μεγὰ τμήματα τοῦ τεύχους, εὑραὶς ὑπόγειοι χώροι, τετραγώνως πύργος καὶ μέγα φράξρ λελαξευμένον ἐν τῷ βράχῳ ὑφίστανται εἰσέτι. Ἐπὶ τῶν παρεῶν τοῦ βράχου παρατηροῦνται ἴχνη τειχῶν. Ἦτινα ἀπέτελουν ἀναμφιβόλως τμήματα περιτειχισμένου χώρου. Τὸ παραδόχον εἶναι ὅτι πηγὴ ἀναβλῶζει ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ βράχου τούτου. Καθὰ δὲ μεθ' ἡμῶν χωρικός εἶπεν ἡμῖν εἶχον ἀνακαλυφθῆναι ἐκεῖ ἀργιλλώδεις πλάκες μετ' ἐπιγραφῶν, χειρόγραφα ἐν μεμβράνῃ καὶ ἐν τῷ τεύχει τοῦ τετραγώνου πύργου δοχεῖα πλήρη χρυσοῦ καὶ ἀργύρου. Κάτωθεν τοῦ φρουρίου ὑπάρχει σπήλαιον, ὅπερ ἐπισκέφημεν ὁ ἡμέτερος ὁμῶς ὀδηγός, ὅσονδ' ἦποτε γενναῖος κἂν ἦτο, ἀπῆκεν ἡμῖς νὰ εἰσελθόμεν μόνοι ἐκ φόβου. Ἡ αὐτὸς εἰσόδος εἶναι ἰκανῶς δυσχερῆς, συρρόμενοι ἐπὶ τῶν χειρῶν ἡμῶν εἰσεδύσαμεν εἰς τὸ βῆθος χωρὶς ὁμῶς ν' ἀνακαλύψωμεν ἀνοιγμά τι συγκοινωνῶν μετὰ τοῦ φρουρίου. Ἄπ' τοῦ Κεσοῖ-καλῆ εἰς Καδρὶκ οὐδὲν τὸ ἄνδιαιρον ὑπάρχει: διήλθονμεν τὸ Βαβολικ, ὅπερ διαχωρίζει τὰ ὕδατα τοῦ Χαρτίε καὶ τοῦ Τσοροκ καὶ οὗτινος τὸ ὕψος ἀνέρχεται εἰς 1900 μέτρα περίπου.

4 Σεπτεμβρίου. — Ἦν ἡ ὀγδόη ἡμέρα ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἡμῶν, ὅτε εἰσῆλθονμεν εἰς τὴν γυμνὴν κοιλάδα τοῦ Τσοροκ, ὅστις γίνεταί εἰς τὸν Εὐξείνιον, παρὰ τὸ Βατολίμ. Ἐν Ὀτλοκ ἀρχεται τὸ ὄροπέδιον τοῦ Μπαϊμπούρτ (ὕψους 1600 μέτρων), ὃ οἶτος τοῦ ὁποίου προφότερ' ἀεχάδα περίπου ἄρμενικῶν χωρίων. Σταθμείσαντες ἐπὶ μικρὸν ἐν Βαρζαγὰν ἐφωτογραφήσαμεν τὰ λείψανα τριῶν ἄρμενικῶν ναῶν, οἵτινες χρονολογοῦνται, καθὰ λέγεται, ἀπὸ τοῦ ὀγδοῦ αἰῶνος (779) καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν ὁποίων εἶναι λίαν χαρακτηριστικὴ. Οἱ λίθοι χάρις εἰς τὴν ξηρότητα τοῦ αἵρος διατηροῦνται κάλλιστα. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος, οἱ ναοὶ οὗτοι ἦσαν εἰσέτι ἀνέπαφοι: κατεστράφησαν δὲ τῷ 1829. Ἡ ἡμέτερα ἀρτίξ ἠγγέλθη. Ἰδοὺ τέλος τὸ Μπαϊμπούρτ μετὰ τῶν ἐν εἰδῆ ὀστρούκου γελώνης λόφων αὐτοῦ, τῶν φατῶν αὐτοῦ οἰκιῶν καὶ τῶν ἐρείπειων τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ ἀκροπόλεως, ἣτινα ἀναφαίνονται ὑπὸ τὸν κυανοῦν οὐρανόν. Τὸ Μπαϊμπούρτ, ὕψους 1550 μέτρων, εἶναι πόλις 10,000 κατοίκων, συνεχρισμένη ἐντὸς δύο λόφων μετ' ἀγορᾶς ἰκανῶς σπουδαίας καὶ ἐτέρας μεγάλης τοιαύτης, συγκροτουμένης τὸν μίον καὶ Σεπτέμβριον. Δι' οἰκίαι μονώροφοι σχεδὸν πᾶσαι, εἰσὶ κακῶς ἐκτισμέναι καὶ ἐνεκα τοῦ μεγάλου ψύχους τοῦ χειμῶνος ἔχουσι μικρότατα παράθυρα. Ὁ Τσοροκ, ῥέων ἐκ τοῦ νότου πρὸς βορρᾶν, διαχωρίζει τὴν πόλιν εἰς δύο τμήματα, συνδέμενα μετ' ἀλλήλων διὰ τεσσάρων ἢ πέντε μικρῶν γεφυρῶν. Ὁ πρὸς ἀνατολὰς λόφος ὄχυροῦται ὑπὸ εὐρείας ἀκροπόλεως ἐν ἐρείπειαις μετὰ προώματος καὶ χαρακωμάτων, κατερχομένων μέχρι τοῦ ἡμισσοῦ ὕψους τοῦ λόφου.

Ἐκ Μπαϊμπούρτ εἰς Κόπ-γὰν (1900 μέτρα) ἐλάχιστα ὑπάρχουσι τὰ δυνάμενα νὰ σημειθῶσι. Τὸ πρῶτον ἦδη παρατηρήσαμεν κατασκηνώσεις τινὰς Κούρδων μετὰ τῶν μελαινῶν αὐτῶν σιγηῶν καὶ τῶν κτηνῶν αὐτῶν, βοσκόντων ἐν τοῖς πέριξ. Μετὰ τὸ χάνιον τοῦ Μουσεβερέγ, ἠρξάμεθα τῆς εἰς τὸ Κόπ ἀναβάσεως καὶ εἰσῆλθονμεν εἰς λαίμων γῆς, σχηματισθέντα ὑπὸ βράχων παραδόξως μετακινήθεντων. Ἐν Κόπ-γὰν εἰρομὲν πολλὰς περιστεράς, ὧν ἑνίαν ἐφρονεύσαμεν, ἵνα προσθέσωμεν εἰς τὸ

ἔδεσματολόγιον τοῦ ἡμετέρου γέφυματος. Σταθμὸς χωροφυλάκων ἐξασφαλίζει τὴν ὁδόν.

Τῇ 8 Σεπτεμβρίου ἐξηκολουθοῦμεν τὴν τοῦ Κόπ ἀνάβασιν. Κάτωθεν ἡμῶν γύψος ἔπτανται ἐναέριοι μεγαλοπερπῶς, ἐξαπλοῦντες τὰς πτέρυγας αὐτῶν. Ρυακία τινα, προδιδόμενα ὑπὸ ὀλίγης γλῶσσης, διασχίζουσι τὸ ὄρος. Συνητήσαμεν συνοδίαν βοῶν. Ὑπεράνω τοῦ Κόπ (2450 μέτρ.) τὸ ὄμμα καθορᾷ θάλασσαν ὀλην λόφων, προσμοιοαζόντων πρὸς κύματα πεπηγότα καὶ κεκαλυμμένα ὑπὸ ἀπέιρου βελούδου παραλλάσσοντος χρώματος. Κάτω κεῖται ἡ ὑπερκειμένη κοιλάς τοῦ Καρὰ-σοῦ (δυτικῆς Εὐφράτου) μετὰ λεπτῆς πρασίνης ταινίας ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ ποταμοῦ. Κατελθόντες τῆς τῆς Κόπ, ἔστημεν μικρὸν ἐν Περναγκαμπὰν καὶ ἀπῆλθονμεν ἐκεῖθεν πρὸς θήραν ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Καρὰ-σοῦ. Καὶ πράγματι παρελθόντες τὸ Ἀσκοκὰ ἐφρονεύσαμεν, ἐν τῇ ἀπὸ 6 μέχρι 800 μέτρων εὐρεῖα ταύτῃ κοιλάδι, ἐν ἣ ὁ ποταμὸς πολλὰς ποιεῖται στροφὰς καὶ πολλὰς διαγράφει κοίτας, πολλὰ πτηνά: νήσσας, πελαργούς, γύψας, κτλ. Εἶτα ἡ κοιλάς καθίσταται στενωτέρα καὶ περὶ τὴν βῆσιν βράχου ἐμφανίζεται τὸ χωρίον Δζαχδαρίτζ. Ἡ ὁδός, προχωροῦσα εἶτα ἐπὶ ὄροπέδιου ποικίλου καὶ καλῶς καλλιεργημένου, στρέφεται εἰς τὸ Δζίνις γὰν, καταστραφὲν ὑπὸ τῶν Ρώτων. Ἐπὶ τέλους ἀφικόμεθα εἰς Γενῆ-γὰν, (1900 μέτρ.).

Τελευταῖος σταθμὸς πρὸς τὴν Ἐρζερούμη. Κατ' ἀρχὰς ἀναφαίνεται ἡ Ἰλιτζά, (ὑποχλαίρον ὕδωρ), ὅπου ἐμείναμεν ἵνα γευματίσωμεν ἡ Ἰλιτζά κέκτηται τρεῖς μεταλλικὰς πηγὰς καὶ τρία λουτρά, ἐν δὲ τοῖς πέριξ ἀνθοκωρυχείον, μὴ παραχωρηθὲν εἰς ἐκμετάλλευσιν, θεωρούμενον ὅμως ὡς σπουδαϊότατον ἡ ἐκμετάλλευσίς αὐτοῦ θὰ ἀπέβαινε λίαν προσοδοφόρος καὶ θὰ παρεῖχε πρὸς τούτοις μεγάλας ὑπηρεσίας: διότι ὁ χειμὼν εἶναι μακρὸς καὶ ὀριμὸς ἐν Ἐρζερούμη, τὰ δὲ ξύλα πωλοῦνται ἐν ὑπερόγκῳ τιμῇ. Ἐν Ἰλιτζά, λογαθὸς χωροφυλάκῃς ἐξ Ἐρζερούμης ἔλθων κατὰ διαταγὴν τοῦ διοικητοῦ, ἀπέτελετε μέρος τῆς ἡμετέρας συνοδίας. Ἐν τῷ μεγάλῳ καὶ ὑψηλῳ πεδίῳ τῆς Ἐρζερούμης, περιβαλλομένης ὑπὸ κύκλου ὄρεων δὲν βλέπει τις οὔτε ἓν δένδρον. Ἡ θερμότης καὶ ὁ κονιρτός εἶναι λίαν δυσάρεστα. Ἐν ἀποστάσει πρὸς τὰ ΝΑ διακρίνεται ἡ πόλις, ἣτις κεῖται ἐπὶ τινῶν ὑψομάτων ἐν τοῖς πρόποσιν ὑψηλῶν ὄρεων ὡς καὶ τὰ ὄχυράματα αὐτῆς, ἣτινα ἐπεκτείνονται εἰς μῆκος δεξίᾳ τε καὶ ἀριστερᾳ. Μιναρῆδες καὶ τινα δένδρα παρέχουσι ποικίαν τινα ζωὴν εἰς τὴν μελαγχολικὴν ταύτην θέσιν. Ἀφοῦ ἀνεμείναμεν τὰς ἡμετέρας ἀποσκευάς, διήλθονμεν τὰς τρεῖς περιοχὰς τῆς πόλεως. Ὁ μεθ' ἡμῶν χωροφυλάξ ὀδήγησε τότε ἡμῖς εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὸ τελωνεῖον, μεθ' ὃ ἐπισκέφημεν καὶ τὸ γαλλικὸν προξενεῖον. Ἐν Ἐρζερούμη ἠναγκάσθημεν νὰ παραμείνωμεν ἐπὶ τρεῖς ὄλας ἑδομαχάδας.
(Ἐκολοῦθε).

Ἡ ΔΕΥΤΕΡΑ ΜΗΤΗΡ.

ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον ἀριθμόν).

Ἀνεμνήσθη τότε μυρίων σιγηῶν τῆς παιδικῆς αὐτοῦ ἡλικίας, ὅτε ὁ ὑπερῆφανος, βίαιος καὶ ἐπίμονος συνάμα ἐκεῖνος χαρρακτήρ, εἶχε προξενήσει αὐτῷ ἀναριθμήτους λύπας. Καὶ ὅμως πόσον τὴν ἡγάπα τὴν τρομεράν ἐκείνην μητέρα, τὴν δεσποτικὴν, τὴν ἄδικον ἐνίοτε, ἀλλὰ συνάμα εὐγενῆ, γενναϊόφρονα, ἀφροσιωμένην, μεγαλόφρονα καὶ πάντοτε ἐτοιμῶς ἔχουσαν ὅπως πράξῃ πᾶν ὅ,τι μέγα.

— Νᾶ σᾶς εἰπῶ, μητέρα μου, εἶπεν ἐκεῖνος διὰ τῆς θωπευτικῆς αὐτοῦ φωνῆς, σὺν τῷ χρόνῳ τὰ πάντα θὰ τακτοποιηθῶν, θὰ ἰδῆτε!

Ἐκείνη ἀπεσῦρθη ἐκ τῶν βραχιόνων του, λέγουσα.

— 'Α! ὄχι, νὰ μὴ παρεξηγούμεθα· οὐδέποτε θὰ ὑποχωρήσω! Μὴ ἀπατάσαι ὑπὸ τοιαύτης ἐλπίδος!

'Ἠσπίαστο ἐκείνος ἀπαξ ἔτι τὴν μητέρα, ἀναστενάζων, καὶ ἔμειναν ἀπέναντι ἀλλήλων ἰστάμενοι, ἐν τῇ εὐρείᾳ αἰθούσῃ. ὡς ἄνθρωποι μὴ ἔχοντες πλέον νὰ εἰπωσί τι καὶ οἱ ὅποιοι ὁμως δὲν δύνανται ν' ἀποχωρισθῶσιν ἀλλήλων.

'Ὁ Ριχάρδος ἐπέστρεψε πάλιν πρὸς τὴν θύραν καὶ ἤνοιξεν αὐτήν.

'Ὁ ἥλιος δὲν εἶχεν ἔτι φανῆ, ἡσθάνετό τις ὁμως τὴν ἐν τῷ στερεώματι παρουσίαν αὐτοῦ ὀπισθεν τῶν λευκῶν νεφῶν. 'Ὁ Ἐδμόνδος ἔτρεχε συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ζαφφέ, ἐπὶ τῶν ψάμμω ἐστρωμμένων δενδροστοιχιῶν. αἷτινες ἦσαν κατὰ τῆς γαλιανῆς.

Κατὰ τινὰ γωνίαν μιᾶς δενδροστοιχίας εἶδε τὸν πατέρα αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἐπλησίασε καλπάζων ὡς ἵππος.

— Ὅκ διατάξω νὰ μ' ἑτοιμάσουν τὸ ἀμάξι, εἶπεν ὁ Ριχάρδος, ἐνῶ ὁ υἱὸς του ἐπλησίαζεν.

— 'Ἀπό τώρα; ὑπέλαβεν ἡ μήτηρ.

Διετέλει ἐν βαρυθυμίᾳ ὅπως ἀπασαί αἱ γυναῖκες ὅσαι δὲν ἔκλαυσαν ἀκούοντας κατὰ τινὰ θλιθεράν σκηνήν. Ἥδη ἐπεθύμει νὰ φυλάξῃ παρ' ἑαυτῇ τὸν υἱὸν εὐπειθῆ καταστάντα, νὰ ἐπιπλήξῃ αὐτόν, ἀλλὰ τρυφερῶς ὡς μήτηρ καὶ νὰ συγκλαύσωσιν ἀμφότεροι ὁ εἷς εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ἄλλου. Ἡ φαινομενικὴ γαλήνη τοῦ Ριχάρδου, ἡ ὡραία ἐκείνη γαλήνη, ἦν ἄλλοτε τόσον ἐθαύμασεν ὅταν διετῆρει αὐτὴν ἀπέναντι τρίτων, ἐξεπρέθειε νῦν αὐτήν. Ἐκείνος ἐμάντευσε τοὺς διαλογισμοὺς τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ ἠθέλησε νὰ παρηγορήσῃ αὐτὴν ὀλίγον. 'Ὁ Ἐδμόνδος ἐν τῷ μεταξύ ἔφθαιεν ὡς θύελλα.

— Πήγαινε νὰ φιλήσῃς τὴν γαϊγάξ σου, εἶπεν αὐτῷ ὁ πατήρ, ὑποδεχθεὶς αὐτὸν ἀνὰ μέσον τῶν σκελῶν καὶ ἀφοῦ προηγουμένως ἐθώπευσεν αὐτόν.

'Ὁ παῖς ἐρρίφθη ὀλόκληρος εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς κ. Βρίς.

— Πήγαινε νὰ φιλήσῃς τὸν πατέρα σου, εἶπεν αὐτῇ ἀφοῦ κατησπάζαστο αὐτόν.

'Ὁ Ἐδμόνδος ἐπανῆλθεν εὐπειθῶς παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ. κατέρυθρος ἐκ τοῦ δρόμου, ἡσυχος ὀλίγον καὶ τοὺς πλοκάμους ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Ζαφφέ ἐφάνη ἐπὶ τοῦ περιστυλίου.

— Ζεῦξέ νέα ἄλογα εἰς τὸ ἀμάξι, εἶπεν ὁ Ριχάρδος. Ὅκ παγαίνωμεν εἰς Ρουβεραί.

— Ὡ! παπάκη μου, πάρε με μαζὶ σου, εἶπεν ὁ Ἐδμόνδος ἀναρριχώμενος ἐπὶ τῶν κνημῶν τοῦ πατρὸς του, ὡς ναύτης ἐπὶ ἵστου.

— Ναί, πάρ' τον, εἶπεν ἡ κ. Βρίς, καὶ ὁ Ζαφφέ τὸν φέρει ὀπίσω.

— Ἔστω, εἶπεν ὁ Βρίς.

Μέχρι τῆς ἀπελεύσεως αὐτοῦ ἡ ὁμιλία ἐστράφη περὶ συμφέροντα, οἷον περὶ ἐκδόσεως εἰς ἐνοίκιον διαφόρων γαιῶν, περὶ συμβολαίων καὶ λοιπῶν. Ἡ οικονομικὴ κατάστασις τοῦ Ριχάρδου καὶ ἡ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἦσαν ἐντελῶς κεκαλονισμέναι ἤδη καὶ ἐπομένως δεύτερος γάμος οὐδεμίαν ἡδύνατο νὰ ἐπιφέρει μεταβολήν. Οὐδεὶς πλέον ἐγένετο ἐξ οὐδενός τῶν δύο μερῶν ὑπαινιγμὸς περὶ τοῦ ζητήματος, ὅπερ ἐτάρχασσε τὴν ὑπαρξίν αὐτῶν.

'Ὁ παῖς ἐπεφάνη πάλιν, μετ' ἐπιμελείας ἐνδεδυμένος ὡς πρίγκιψ μυθιστορίας, φέρων ἱματισμὸν φοιόχρουν. 'Ὁ Ζαφφέ ἐτοποθέτησεν αὐτόν παρὰ τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἐδωλίου τῆς ἀμάξης, ὅπερ ἦν ὑψηλὸν διότι ἡ ἀμαξία ἦν φαίθων.

— Μὴ με δένῃς με πετσι, δὲν θέλω, εἶμαι μεγάλος ἐγώ! ἔκραξεν ὁ Ἐδμόνδος, πάσῃ δυνάμει ἀμυνομένος, ἐνῶ ὁ Ζαφφέ προσεπάθει νὰ δέσῃ αὐτόν ἐκ τῆς ὀσφύος, ὅπως προληφθῇ πιθανῆ πτώσις τοῦ παιδός.

— Ἐὰν δὲν θέλῃς νὰ σε δέσῃ, εἶπεν ἡσυχῶς ὁ Ριχάρδος, πρέπει νὰ μείνῃς ἐδῶ, δὲν θέλω νὰ σε συμβῇ κανὲν κακόν.

'Ὁ Ἐδμόνδος ἠτοιμάζετο ν' ἀπαντήσῃ, ἀλλ' ἐν βλέμμα τοῦ

πατρὸς ἔκοψε τὸν λόγον ἐν τῷ λάρυγγι. Ἐσίγησε βαρυθυμῶν καὶ ἔστη ἡσυχος ὅπως προσδεθῆ. Ὁ Ζαφφέ ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὀπισθεν ἐδωλίον, ὃ δὲ Ριχάρδος ἐκράτει ἤδη τοὺς χαλινούς.

— Εἰς τὸ ἐπανιδεῖν, υἱέ μου, εἶπεν ἡ κ. Βρίς, ὁρῆ ἴσταμένη ἐπὶ τοῦ περιστυλίου καὶ ἀφοῦ μετὰ τινος ἀνησυχίας παρηκολούθησε τὴν σκηνὴν ταύτην. Ἐδμόνδε νὰ εἰσαι ἡσυχος!

'Ὁ παῖς ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν χωρὶς νὰ προσφέρῃ λέξιν, ὁμοιος ὡραίῳ ἀλλ' ἀγρίῳ θηρίῳ, κυκλωθέντι ὑπὸ κυνηγῶν.

'Ἀνεχώρησαν. Ὁ παῖς ἐπὶ πολὺν καιρὸν οὐδὲν εἶπε, διότι ἡσθάνετο προσβεβλημένην τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἀξιοπρέπειαν. Ἡ ὁδὸς ἦν καλὴ, ἀλλ' οἱ ἵπποι ἦσαν ζωηροί, ὃ δὲ Ριχάρδος πολλὰκις ἀπεροσφημένος ὦν, δὲν προσεῖχεν εἰς αὐτούς. Κατὰ τινὰ καμπὴν τῆς ὁδοῦ ἡ στρόφη ἐγένετο τόσον ἀπτόμος ὥστε ἡ ἀμαξία ἀνετινάχθη ἀποτόμως καὶ ὁ παῖς, ὅστις ἐσκέπετο, ἐξετινάχθη ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ. Μολονότι ὁ Ζαφφέ ἐκράτει αὐτόν ὀπισθεν ἐκ τῆς ἄκρας τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, ἐὰν ὁμως δὲν ἦτο προσδεμένος διὰ τοῦ δερματίνου ζωστήρος θὰ ἐπιπτε βεβαίως κατὰ γῆς.

— 'Α! βλέπεις; εἶπεν ὁ πατήρ ἡσυχῶς. . . ἐὰν σὲ ἤκουον;

'Ὁ παῖς ἐροβήθη μὲν, ἦν ὁμως λίαν θαρραλέος καὶ ἐγίνωσκε ν' ἀποδεικνύῃ αὐτό. Δὲν εἶχεν ἐκβάλει φωνὴν καὶ ἤδη ἴστατο σοβαρὸς, κρατῶν στιβαρῶς διὰ τῆς ἀριστερῆς χειρὸς τὸ σιδηροῦν καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ κείμενον ἔρισμα· οὐδὲν ἀπεκρίθη εἰς τὸν πατέρα του, ἀλλὰ μετὰ μίαν στιγμὴν, σύρων αὐτὸν ἐλαφρῶς ἐκ τῆς περιχειρίδος εἶπε.

— Παπάκη, φίλησέ με. Καὶ ἔτεινε πρὸς αὐτόν τὸ ἀγγελόμορφον πρόσωπον αὐτοῦ.

II.

'Ἡ Ρουβεραὶ ἀπέιχε περὶ τὰ δέκα χιλιάμετρα, ἡ δὲ θελκτικώτατη ὁδὸς προεξετείνετο διὰ τοῦ δάσους μέχρι τοῦ κηκλιδωτοῦ, ὅπερ ἐφράσσε τὸν κῆπον. Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἀμαξία διήρχετο τὴν γέφυραν, ἀκτὶς ἡλίου ἐφώτισε τὰ παράθυρα τοῦ πύργου, πρὸ πάντων δὲ ἐν τούτων ἐφαίνετο ὡς χρυσοῦν καὶ ἀντενάκλα ὡς καθρέπτης. Ὁ Ριχάρδος ἀνεγνώρισε τὸ μικρὸν παράθυρον τῆς αἰθούσης τῆς συζύγου αὐτοῦ ἔνθα εἶχε διέλθει τὰς τελευταίας στιγμὰς τῆς ἀγωνίας αὐτῆς, ὅτε αἱ δύο μητέρες περὶ τὴν θνήσκουσαν γυναῖκα ἰστάμεναι ἠμποδοῦσαν αὐτόν νὰ πλησιάσῃ καὶ τὸν ἠνάγκασον νὰ βλέπῃ μακρόθεν. Μὴ ὁ Ριχάρδος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀγαπήσῃ τὴν Μαγδαληνὴν ὅσον ὄφειλε διότι αὕτη ἀνῆκε μᾶλλον εἰς τὰς δύο αὐτῆς μητέρας, αἷτινες ἠγάπων αὐτὴν ἔμμανῶς;

'Ἐνῶ ἐσκέπετο ταῦτα, ἔφθασε πρὸ τοῦ πύργου, ὅστις ἐκ τῆς ἀντανακλάσεως τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐφαίνετο ὡς πεφωταγωγημένος πρὸς τιμὴν αὐτοῦ.

— Ἡ κυρία εὑρίσκεται εἰς τὸ νεκροταφεῖον, εἶπεν ὁ ὑπρέτης, ὅστις ἤνοιξεν αὐτῷ τὴν θύραν, θὰ ἐπανέλθῃ ὁμως ἐντὸς ὀλίγου.

— Πᾶμε νὰ τὴν προὑπαντήσωμεν, εἶπεν ὁ Ἐδμόνδος, σύρων τὸν πατέρα του ἐκ τῆς χειρὸς ὅπως κατέλθῃ τοῦ ἐδωλίου.

— Πήγαινε με τὸν Ζαφφέ, ἀπήντησεν ὁ Ριχάρδος.

'Ὁ παῖς ἀπήλθεν ἐν σπουδῇ καὶ ὁ Βρίς εἰσῆλθεν εἰς τὸ μέγαρον.

— Ἡ δεσποινὶς Ὑβελίνη εἶναι καλὰ; ἠρώτησε τὸν γέροντα ὑπέρτης.

Χωρὶς δὲ ν' ἀναμείνῃ τὴν ἀπάντησιν, ἐγένετο ἀφανῆς ἀνεληθὼν τὴν κλίμακα μετ' εὐκνησίας νέου εικοσιπενταετοῦς. Φθᾶς εἰς τὸ δεῦτερον πάτωμα ἠνοιξε θύραν καὶ εἰσῆλθεν εἰς μεγάλην αἰθουσαν, ἐν ἣ εὑρίσκετο κλίνη, λίκνον καὶ τινὰ ἐπιπλα. Τὸ πᾶν ἐφαίνετο κενόν, ἀχανὲς καὶ κατωκημένον συνάμα, ὡς οἱ θάλαμοι τῶν μικρῶν παίδων.

— Καλημέρα, δαδᾶ, εἶπε τῇ τροφῷ, ἥτις ἠγέρθη ἀμα ἀκούσασα αὐτὸν εἰσερχόμενον καὶ εἶτα ἔβη ταχέως πρὸς τὸ λίκνον.

Ἡ κορασίς ἐκοιμᾶτο τὸν ἡσυχον ἐκείνον τῆς μετὰ μεσημ-

βρίας ὑπνον, ἦττον βαρὺν τοῦ τῆς νυκτός. Ἐκοιμάτο ἡμιενδεδυμένη, ἔχουσα γυμνοὺς τοὺς βραχίονας καὶ τὰς κνήμας, φέρουσα μόνον μικρὰς περικνημίδας εἰς τοὺς πόδας, ἐνῶ οἱ βόστρυχοι τῆς κόμης αὐτῆς κατεκλύπτον τοὺς ὀφθαλμούς, αἱ παρειαὶ ἦσαν ροδοκόκκινοι. Εἶχεν οὕτω πλήρη παιδικὴν χάριν, ἥτις ἦν ἀνάγκη ἀξιοπρεπεῖα τινὶ κωμικῇ καὶ συμπαιθητικῇ συνάμα.

Ὁ πατὴρ ἔκλινε πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν παρετήρησεν ἐπὶ μακρόν.

Ἦν ἡ ἀγαπητὴ αὐτοῦ θυγάτηρ, ὁ θησαυρός, ἡ χαρὰ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ· ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ γάμου αὐτοῦ ἡχετο τὴν ἀπόλαυσιν θυγατρός.

Ὅτε μετὰ πενταετὴ ὀλόκληρον παρέλευσιν, ἐγένετο πατὴρ, ἡ γέννησις τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ κατὰ τὸ ἡμισυ μόνον ἡγαρίστησεν αὐτόν. Ἐπὶ τέλους ἐγεννήθη ἡ Ὑβελίνη καὶ ἡ εὐτυχία αὐτοῦ ὑπῆρξε πλήρης. Αἱ πρῶται χειρονομίαι τῆς παιδὸς ἀνεβίβασαν αὐτόν εἰς τὰς νεφέλας ἐκ χαρᾶς, οἱ δὲ πρῶτοι ἦχοι τῆς φωνῆς αὐτῆς, ἐφάνησαν αὐτῷ μελωδικώτεροι τῆς ὠραιότερας μουσικῆς. . . Μετὰ παρέλευσιν τεσσάρων μηνῶν τοιαύτης εὐτυχίας, ἡ νεαρὰ μήτηρ ἀπέθανεν ἐκ πνευμονίας ἐν διαστήματι ὀλίγων ἡμερῶν, ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ εἰς ἣν, ὡς κατ' ἔτος συνέβαινεν, εἶχον ἔλθει ὅπως διέλθωσιν ἐβδομάδας τινάς. Φυσικῶς τῷ λόγῳ ἡ μία μᾶμμη ἐζήτησε νὰ κρατήσῃ καὶ ἐκράτησε τὸ θυγάτριον καὶ ἡ ἄλλη τὸν υἱόν. Καὶ βέβαια, διότι ἀνὴρ ἐν χρειαῖς διατελῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φροντίξῃ περὶ τῶν μικρῶν ἐκείνων. Τὸ σκέπτεσθαι μόνον τοιοῦτόν τι ἦν μωρόν! Τούτο τούλάχιστον ἔλεγον αἱ μᾶμμαι. . . Ἰδοὺ δὲ διατὶ ὁ Ριχάρδος Βρίς μόνος, σκυθρωπός, μακρὰν τῶν τέκνων του διατελῶν, ἐκυριεύθη ὑπὸ ἔρωτος ζωνοῦ, ἔρωτος, ὅστις θὰ ἦν ὁ μόνος ἐν τῷ βίῳ τουτοῦ.

Κύβας ὑπὲρ τὸ λίκνον ἠσπάσθη ἐλαφρῶς τὰς μικρὰς καὶ εἰς γρόνθους κεκλεισμένας χεῖρας τῆς κορασίδος, αἵτινες ὁμως ἐφρίξαν ἀνεπικισθῆτως ὅταν ἤγγισεν αὐτάς, καίτοι λίαν ἐλαφρῶς, διὰ τῶν χειλέων αὐτοῦ, εἶτα ἀπεμακρόνθη ὅπως ἀντιστῆ εἰς τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ καταφάγῃ διὰ φιλημάτων τοὺς γυμνοὺς βραχίονας καὶ τὰς παρειαὶς τῆς ἀγαπητῆς θυγατρὸς, διότι ἐφοβείτο μὴ τὴν ἀρπύνησιν. Ἐκείνη ὁμως ἐν τῷ μεταξύ ἠνοιξε τοὺς μικροὺς καὶ δικυγεστάτους αὐτῆς ὀφθαλμούς, ἐφ' ὧν ὁ ὕπνος ἐφαίνετο ἐπιχύσας ἀνεπικισθητόν ἀγλὺν καὶ ἐταννύετο μετὰ χάριτος.

Τὸ βλέμμα τῆς Ὑβελίνης ἐπλανήθη ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἐπὶ τῶν τοίχων, εἶτα ἐπὶ τοῦ ἐνὸς τῶν στηλῶν τοῦ λίκνου αὐτῆς. Εἶτα ἔστη πρὸς ἕν σημεῖον καὶ ἀκολουθῶς μετ' ἐνδοιασμοῦ, ἐν τέλει δὲ μετὰ χαρᾶς εἶπε·

— Πατῆρ!

Ὁ Ριχάρδος ἀνύψωσεν αὐτὴν εἰς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ, χείρων καὶ υπερηφανευόμενος διότι ἐκείνη τὸν ἀνεγνώρισε, κατόπιν μηνιαίου ὁλοῦ διαστήματος καθ' ὃ δὲν εἶδεν αὐτόν.

— Εἶναι πολὺ ἐξυπνὴ! εἶπεν ἡ ὑπρέτρια, ἀναλαμβάνουσα αὐτὴν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ πατρὸς. Μόλις εἶναι εἴκοσι δύο μηνῶν καὶ σὺ βεβαιῶς ὅτι ξεύρει περισσότερα ἀπὸ πολλοὺς γέροντας.

Τότε ὁ πατὴρ καὶ ἡ θυγάτηρ ἤρξαντο μιᾶς τῶν θελακτικῶν ἐκείνων συνδιαλέξεων καὶ σκηνῶν, ἃς μόνον οἱ ἔχοντες τέκνα καὶ ἀγαπῶντες αὐτὰ κατανοοῦσι. Τετραπόδητι ἐπὶ τοῦ τάπητος ἐπαιζάν τρέχοντες ὁ εἰς κατόπιν τοῦ ἄλλου, μέχρις οὗ ὁ Βρίς ἐνεθυμήθη, ὅτι ἤλθε διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ δυσάρεστον παρὰ τῆ πενθερᾶ αὐτοῦ καθήκον.

— Ἡ κυρία δὲν ἐπέστρεψεν ἀκόμη; ἠρώτησεν ἐγειρόμενος καὶ τακτοποιῶν τὰ ἐνδύματα αὐτοῦ.

— Ἰδοὺ ἔρχεται, εἶπεν ἡ τροφὸς φέρουσα ψῆκτραν. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ στιγμὴν ὁ Ἐδμόνδος ἐφάνη ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς θύρας κρατῶν τὴν χεῖρα τῆς κ. Ρουβεραι, ἦν ὑπεροχάρα.

Ἡ πενθερὰ τοῦ Ριχάρδου ἦν ὅλως ἀντιθέτου χαρακτῆρος τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ὅσον ἡ μία ἦτο ζωνρὰ καὶ μικρὸσωμος τόσο ἡ ἄλλη ἦν μεγάλωσμος καὶ σοβαρὰ. Ὁμιλοῦσα καὶ κινουμένη βραδείως, μὴ ἐξωτερικεύουσα ἀμέσως τὰς ἐντυπώσεις καὶ τὰς

σκέψεις αὐτῆς, καλὴ καὶ ἡρεμὸς τὸν χαρακτῆρα, ἀλλὰ πολλάκις παραγνωριζομένη ὡς ἐκ τῆς ἐπιφυλακτικότητος αὐτῆς ἡ κ. Ρουβεραι, εἶχεν ἐν τούτοις πλειοτέραν ὁμοιότητα, ὡς πρὸς τὰ φυσικὰ, πρὸς τὸν Ἐδμόνδον ἢ πρὸς τὴν Ὑβελίνην. Ἡγάπα ὁμως ἐξ ἴσου ἀμφοτέρω τὰ μικρὰ καὶ οὐδέποτε ἐξωτερικεύεον ἕχνος καὶ προθυμίας πρὸς ἕν τούτων. Ἦτο γυνὴ εὐθυτῆτου χαρακτῆρος καὶ ἐνωρὶς ἤδη εἶχε συνειθίσει ν' ἀρνήται τὴν ἐκτέλεισιν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν παντός ὅ,τι δὲν ἀπετέλει ἐκπλήρωσιν καθήκοντος ἐν ὅλῃ τῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως· ἄλλως ἐν τῷ μυχῷ τῆς καρδίας αὐτῆς ἔκρυπτεν ἔτι θλίψιν τινά. ἥτις ἐπεσκίαζεν ἐνίοτε τὸν βίον αὐτῆς ἀλλὰ συνεπίεξ τῆς ὁποίας οὐδέποτε προϋξέει κόπον ξένοις. Ἡγάπα νὰ ἦναι σκυθρωπῆ. Ἀπετέλει τοῦτο δι' αὐτὴν μελαγχολικὴν ἀπόλαυσιν, ἐν ἣ εὕρισκον ἕκτακτον εὐχαρίστησιν.

Μετὰ τὴν πρώτην ἀνταλλαγὴν λόγων τινῶν, ὁ Ἐδμόνδος ἀφῆθη παρὰ τῆ μικρᾶ αὐτοῦ ἀδελφῆ, ὁ δὲ Ριχάρδος ἠκολούθησε τὴν πενθερὰν αὐτοῦ ἐν τῇ μικρᾷ αἰθούσῃ. Ἡ αἰθουσα αὕτη ἦν μετρίων διαστάσεων καὶ οἱ τοῖχοι αὐτῆς ἐκαλύπτοντο ὑπὸ εἰκότων. Ἐνόει τις ἀμέσως ὅτι ἡ κ. Ρουβεραι ἔζη ἐν αὐτῇ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀναμνήσεων αὐτῆς. Πλαγῶν, ἐπὶ μιᾶς ἑδρας κατακειμένη, ἀπεδείκνυεν ὅτι ἡ Ὑβελίνη δὲν ἀπεκλείετο τῆς αἰθούσης ἐκείνης.

— Φοβοῦμαι, εἶπεν ὁ Βρίς ἀποῦ ἐκαθέσθησαν, μὴ ἡ ἐπιστολή μου σὺς ἐλύπησε. . . πρέπει ὁμως νὰ μοὶ τὸ συγχωρήσετε, ἀγαπητὴ μου μαμμᾶ.

Ἐκάλει τὴν κ. Βρίς μητέρα καὶ τὴν κ. Ρουβεραι μαμμᾶ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ, ἦν ἄλλως ἐγνώριζεν ἀπὸ μακρῶν χρόνων, εὕρισκε τρυφερότητα μὴ ἐκδηλουμένην ὁμως, ἀνάγκην τινὰ ἠθικῶν θωπειῶν, ἃς ἡγαριστείτο νὰ ἐκανοποιῇ διὰ τῆς γλυκύτητος τῶν ἐκφορᾶσεων αὐτοῦ.

— Πράγματι ἐλυπήθη, ἀπάντησεν ἡ κ. Ρουβεραι, ἀλλὰ δὲν ἦτο σφάλμα σας, Ριχάρδε, ἐπομένως σὺς συγχωρῶ.

Ἐπηκολούθησεν ὀλιγοχρόνιος σιγή, ἐν τῷ μεταξύ δ' ἐκείνη ὕψωσε πρὸς τὸν γαμβρὸν τοὺς ὠραίους καὶ μέλανας αὐτῆς ὀφθαλμούς, καίτοι καταβεβλημένους ὑπὸ τῶν δακρῶν, καὶ προσέθηκεν·

— Αὐτὸ θὰ συνέβαινεν ὁπωςδήποτε.

— Τί λοιπόν! ἀνέκραξεν ὁ Βρίς συγκεκινημένος, φρονεῖτε ὅτι. . .

Δὲν ἐτόλμησεν ὁμως νὰ περατώσῃ τὴν φράσιν του, διότι ἐφαίνετο σκληρὸν νὰ εἶπῃ εἰς τὴν μητέρα ἐκείνην ὅτι ἤθελε νὰ θέσῃ ἄλλην γυναῖκα εἰς τὴν θέσιν τῆς θυγατρὸς, ἦν ἐκείνη ἀπώλεσεν.

— Εἶχον σκεφθῆ ἤδη ὅτι θάπτον ἡ βράδιον θὰ ἀπεφασίζετε πιθανῶς νὰ νυμφευθῆτε καὶ πάλιν. Εὕρισκω δὲ ὅτι ἔχετε δίκαιον.

Ὁ Ριχάρδος, ἐκπληκτος ἐπὶ τοῖς λόγοις τούτοις καὶ εὐτυχῆς, ἤρπασε τὴν χεῖρα τῆς πενθερᾶς καὶ ἠσπάσατο αὐτὴν θερμώτατα. Αὕτη εἶχε κατανοῆσει καλῶς τὸν χαρακτῆρα τοῦ γαμβροῦ αὐτῆς, ἐνῶ ἡ ἰδία αὐτοῦ μήτηρ τοσαύτην ἔδειξεν ἀποτροπίας ὅπως μόνον ἀποδεχθῆ τὴν πιθανότητα τῆς ὑπάρξεως τοιαύτης ιδέας. Ὁ Ριχάρδος ἦν, ἐπὶ τούτῳ, ἐπ' ἀπειρον ἡγαρίστημένος.

— Ἄλλως τε μοὶ ὠμίλησάν περὶ τῆς μηνστῆς ὑμῶν, ἐξηκολούθησεν ἡ κ. Ρουβεραι, ἠξέρω ὅτι εἶναι ὠραία, καλῆς ψυχῆς καί, ὑπὸ πᾶσάν ἐν γένει ἐποψίν, καλοαναθετραμμένη. . .

— Τὸ ἠξέυρετε; ἠρώτησεν ἐκπληκτος ὁ Ριχάρδος.

— Ναί. . . συνειθίζου πάμποτε νὰ μοὶ γράφουν περὶ πολλῶν πραγμάτων, ἀπάντησεν ὑπομειδιῶσα.

— Καὶ ὁμως ἡ μήτηρ μου τὸ ἠγνοεῖ.

(Ἀκολουθεῖ).

Ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ

ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ.